

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЧЕРКАСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ТЕХНОЛОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІНСТИТУТ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ АКАДЕМІЇ НАУК УКРАЇНИ
ДНІПРОВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМ. ОЛЕСЯ ГОНЧАРА
УНІВЕРСИТЕТ МАЙНЦА ІМЕНІ ЙОГАННА ГУТЕНБЕРГА (НІМЕЧЧИНА)
УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ЯНА КОХАНОВСЬКОГО В КЕЛЬЦАХ (ПОЛЬЩА)

Матеріали
Міжнародної науково-практичної конференції
«ПРОФЕСІЙНА КОМУНІКАЦІЯ:
НАЦІОНАЛЬНА ІДЕНТИЧНІСТЬ
У БАГАТОМОВНОМУ СВІТІ»

04 жовтня 2024 року
м. Черкаси

Черкаси 2024

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЧЕРКАСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ТЕХНОЛОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІНСТИТУТ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ АКАДЕМІЇ НАУК УКРАЇНИ
ДНІПРОВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ім. ОЛЕСЯ ГОНЧАРА
УНІВЕРСИТЕТ МАЙНЦА ІМЕНІ ЙОГАННА ГУТЕНБЕРГА (НІМЕЧЧИНА)
УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ЯНА КОХАНОВСЬКОГО В КЕЛЬЦАХ (ПОЛЬЩА)

Матеріали
Міжнародної науково-практичної конференції
«ПРОФЕСІЙНА КОМУНІКАЦІЯ:
НАЦІОНАЛЬНА ІДЕНТИЧНІСТЬ
У БАГАТОМОВНОМУ СВІТІ»

04 жовтня 2024 року
м. Черкаси

Черкаси 2024

УДК 81'27:316.77] (063) *Рекомендовано до видання*
МЗ4 *Вченою радою Черкаського державного*
технологічного університету
(протокол №3 від 21 жовтня 2024 року)

Упорядники:

Берега Л. О. – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри української мови та загального мовознавства Черкаського державного технологічного університету;

Дядюра Г. М. – кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри української мови та загального мовознавства Черкаського державного технологічного університету;

Кухарєва-Рожко В. І. – кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри української мови та загального мовознавства Черкаського державного технологічного університету.

Рецензенти:

Лідія КАВУН – доктор філологічних наук, професор, професор кафедри української літератури та компаративістики Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького;

Микола КАЛЬКО – доктор філологічних наук, професор, професор кафедри українського мовознавства і прикладної лінгвістики Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького.

Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції
МЗ4 «Професійна комунікація: національна ідентичність у багатомовному світі»: 04 жовтня 2024 року, м. Черкаси [Електронний ресурс] / упоряд.: Л. О. Берега, Г. М. Дядюра, В. І. Кухарєва-Рожко ; М-во освіти і науки України, Черкас. держ. технол. ун-т. – Черкаси : ЧДТУ, 2024. – 91 с.

У збірнику представлено наукові доробки учасників Міжнародної науково-практичної конференції «Професійна комунікація: національна ідентичність у багатомовному світі» (04 жовтня 2024 р.).

УДК 81'27:316.77] (063)

Матеріали подано мовою оригіналу та в авторському редагуванні.
За достовірність фактів, статистичних та інших даних,
точність формулювань і висновків несуть відповідальність автори матеріалів.

Організаційний комітет:

Голова організаційного комітету:

Олег ГРИГОР – доктор політичних наук, професор, ректор Черкаського державного технологічного університету, Україна

Заступник голови організаційного комітету:

Еміль ФАУРЕ – доктор технічних наук, професор, проректор з науково-дослідної роботи та міжнародних зв'язків Черкаського державного технологічного університету, Україна

Члени організаційного комітету:

Людмила БЕРЕЗА – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри української мови та загального мовознавства, Черкаський державний технологічний університет, Україна

Райнер ГОЛЬД – доктор філологічних наук, Університет Й. Гутенберга, Інститут славістики і тюркології, Німеччина

Галина ДЯДЮРА – кандидат філологічних наук, доцент кафедри української мови та загального мовознавства, Черкаський державний технологічний університет, Україна

Наталя ДЬЯЧОК – доктор філологічних наук, професор кафедри загального та слов'янського мовознавства, Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара, Україна

Олег ЛЕЩАК – доктор габілітований, професор, Університет Яна Кохановського в Кельце, Польща

Ганна ЛЕЩЕНКО – доктор філологічних наук, завідувач кафедри прикладної лінгвістики та перекладу, Черкаський державний технологічний університет, Україна

Людмила СИДОРЕНКО – кандидат філологічних наук, в.о. завідувача кафедри української мови та загального мовознавства, Черкаський державний технологічний університет, Україна

Світлана СОКОЛОВА – доктор філологічних наук, провідний науковий співробітник, керівник наукової групи соціолінгвістики відділу стилістики, культури мови та соціолінгвістики, Інститут української мови НАН України, Україна

Мирослава ЧЕПУРНА – кандидат педагогічних наук, завідувач кафедри іноземних мов та міжнародної комунікації, Україна

Програмний комітет:

- Валентина АФАНАСЕНКО** – доктор філософських наук, завідувач кафедри психології, Черкаський державний технологічний університет, Україна
- Людмила БЕРЕЗА** – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри української мови та загального мовознавства, Черкаський державний технологічний університет, Україна
- Райнер ГОЛЬД** – доктор філологічних наук, Університет Й. Гутенберга, Інститут славістики і тюркології, Німеччина
- Галина ДЯДЮРА** – кандидат філологічних наук, доцент кафедри української мови та загального мовознавства, Черкаський державний технологічний університет, Україна
- Наталя ДЬЯЧОК** – доктор філологічних наук, професор кафедри загального та слов'янського мовознавства, Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара, Україна
- Віталіна КУХАРЄВА-РОЖКО** – кандидат філологічних наук, доцент кафедри української мови та загального мовознавства, Черкаський державний технологічний університет, Україна
- Олег ЛЕЩАК** – доктор габілітований, професор, Університет Яна Кохановського в Кельце, Польща
- Ганна ЛЕЩЕНКО** – доктор філологічних наук, завідувач кафедри прикладної лінгвістики та перекладу, Черкаський державний технологічний університет, Україна
- Наталія МАХИНЯ** – доктор педагогічних наук, декан факультету гуманітарних технологій, Черкаський державний технологічний університет, Україна
- Наталія ПІДДУБНА** – доктор філологічних наук, професор кафедри української мови імені проф. Л. А. Лисиченко, Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди, Україна
- Олена ПЧЕЛІНЦЕВА** – доктор філологічних наук, запрошений дослідник, Університет Й. Гутенберга, Інститут славістики і тюркології, Німеччина
- Людмила СИДОРЕНКО** – кандидат філологічних наук, в.о. завідувача кафедри української мови та загального мовознавства, Черкаський державний технологічний університет, Україна
- Світлана СОКОЛОВА** – доктор філологічних наук, провідний науковий співробітник, Керівник наукової групи соціолінгвістики відділу стилістики, культури мови та соціолінгвістики, Інститут української мови НАН України, Україна
- Олена ХРАМОВА-БАРАНОВА** – доктор історичних наук, завідувач кафедри графічного дизайну, моди та стилю, Черкаський державний технологічний університет, Україна
- Мирослава ЧЕПУРНА** – кандидат педагогічних наук, завідувач кафедри іноземних мов та міжнародної комунікації, Україна

Секція 1. КОМУНІКАТИВНИЙ ДИЗАЙН: НОВАЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ COMMUNICATION DESIGN: INNOVATIONS AND PROSPECTS

Фотографіка в плакатному мистецтві як інноваційна форма комунікації в графічному дизайні

***д.і.н., професор Олена Храмова-Баранова,
викладач Вікторія Шкребтій,
ст.викладач Сергій Деркач***

Поки відбувалися світові експерименти з фотографією, українські діячі також робили свій внесок у її розвиток. У 1888 році в Україні було створено фотографічний відділ в Києві, де керівником став Володимир Бец, видатний педагог, громадський діяч. Він презентував свої анатомічні дослідження стосовно будови людського мозку в книзі, завдяки вдосконаленню методу літофотографії. З наукової точки зору, фотографічний відділ надавав засоби для детального дослідження та документування різних об'єктів і явищ. Не менш важливим аспектом відділу була можливість модернізації фотографічних технологій. Так, український видавець Василь Кульженко активно займався дослідженнями фототипічного й фотоцинкографічного способів репродукції фотозображень. Для створення фототипів, друкар використовував дзеркальне скло, що було покрите хромовою желатиновою плівкою, на яку копіювався негатив, а потім скло із зображенням переносилося на літографічний прес. Згодом до досліджень у галузі фотомистецтва приєднався фотограф-художник Володимир Висоцький, який розпочав створювати відбитки на платинотипному папері та застосовувати збільшені фотозображення документів для перевірки ідентичності підписів і знаків [1]. Швидкі темпи виробництва фототехніки й поширення фотографії відкрили можливість для України приєднатися до глобальних процесів. Найбільшим внеском у розвиток української фотосправи відзначився завод оптичних приладів та оптико-електронних систем «Арсенал», який почав серійно виробляти перші плівкові дзеркальні камери, що відрізнялись власноруч розробленим байонетом «Автомат».

У 1970-х роках С. Сонтаг продовжує розвивати філософський дискурс про фотографію. У книзі «On photography» було акцентовано увагу на практичному аспекті фотографії, про відношення людини до світлин. Також авторка зазначила що фотографія використовується людиною як засіб для збереження інформації, як можливість «тримати весь світ у голові» і найкраще це відображається в плакатному мистецтві. В свою чергу, дослідниця І. Грушицька у своїй праці розглянула етапи становлення та основні тенденції розвитку української фотографії на межі XIX–XX століть та означила вплив фотографії на розвиток дизайн-плакату. Особливе місце в дослідженні фотографії посідає робота І. Сміт, у якій автор описує особливості історичного розвитку жанрів, напрямів, технік фотографії, називає імена її ключових фігур. У своїй роботі автор спирається на потужну теоретичну базу європейських та американських фахівців, таких як Б. Ньюхол, Р. Барт, С. Сонтаг,

Ж.-К. Леманї, а також і українських мистецтвознавців, зокрема, В. Косіва, В. Сидоренка, В. Даниленка. Наприклад, дослідниця О. Москвич визначила основні етапи філософського дискурсу фотографії, зокрема, коли її вперше було потрактовано як самостійну образно-смыслову структуру. Також авторка визначила як віртуальне та реальне співвідноситься у фотообразі, зазначила, що фотографія виступає як технічний образ, різновид мистецтва та соціокультурної практики.

В плакатному мистецтві і сьогодні проводяться дослідження як засобами фотографії донести образ більш точно, наприклад, проєктна розробка серії афіш О. Саванчук (магістр дизайну Черкаського державного технологічного університету). Серія афіш виконана з використанням засобів фотографії, метою розробки серії афіш для Черкаського драматичного театру ім. Тараса Шевченка було показати експресію і емоційність образів з урахуванням сучасних тенденцій дизайну.

Історія фотографічного мистецтва розпочалася у XIX столітті, коли фотографія зазнала значних технологічних і культурних змін. В Україні розвиток фотографії сприяв міжнародним обмінам і технологічним інноваціям, що зробило значний внесок у становлення української фотографії. Сучасні цифрові технології відкрили нові можливості для фотографічного мистецтва, дозволяючи дизайнерам експериментувати з формами та стилями, зокрема в плакатному мистецтві.

Література:

1. Грушицька, І.Б. (2014). Розвиток фотографії в Україні (1839 р. – перша половина XX століття). Наукові праці історичного факультету Запорізького національного університету, 41, 285-291.
2. Москвич, О. (2016). Становлення філософського дискурсу фотографії. Науковий вісник. Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки. Філософські науки, 9(334), 89-94.

Комунікативний дизайн:
основні поняття та етапи становлення
кандидат мистецтвознавства, доцент Юрій Борисов,
викладач Вікторія Кудревич,
студентка Анастасія Манн

Комунікація є частиною нашого повсякденного життя і побуту. За допомогою комунікації як процесу, ми можемо обмінюватись інформацією, ідеями, емоціями або повідомленнями. Комунікація відбувається вербальними і невербальними засобами, за допомогою текстів, зображень тощо. Окрім ефективної комунікації в суспільному житті (засобів масової інформації, таких як друковані матеріали, цифрові, медіа презентації), невід'ємною складовою комунікації є комерційна складова, візуальний контакт між виробником і споживачем. З появою дизайну виник термін «комунікативний дизайн» який за допомогою різних символів і графічних знаків, покращує комунікативні

якості, чітко і виразно передає потрібну інформацію. Дизайнери України частіше використовують терміни "графічний дизайн", в західній спільноті частіше використовується "дизайн комунікацій".

Комунікативний дизайн включає в себе функціональне навантаження і візуальну складову. Функціональне навантаження включає в себе змістовний сенс, інформацію спрямовану на певного споживача. Візуальна частина може складатися з окремого знаку, більш складних графічних зображень, відеоряду (мультимедійного зображення). В графічному зображенні використовують текстовий матеріал (шрифт, гарнітуру, типографіку), колорит, стилістику, композиційне рішення тощо [1].

Що стосується мультимедійного дизайну і сучасних трендів в «комунікативному дизайні», розробка нових медіа-каналів для ефективного донесення інформації до цільової аудиторії, то це окрема тема для дослідження.

При бажанні, зародження «комунікативного дизайну» ми можемо віднести в дуже давні часи. Перші спроби використання візуальної комунікації з'явилися ще у стародавньому Єгипті, де ієрогліфи використовувалися для передачі повідомлень, в більшій мірі для сучасників. Різні символи, піктограми, знаки та ієрогліфи використовувалися не тільки в давньому Єгипті, а ще й Месопотамії, Китаї та інших давніх цивілізаціях. В стародавньому Римі почали з'являтися перші інформаційні плакати у вигляді табличок, напису на стінах за допомогою яких можна було донести інформацію, зразком можуть слугувати агітація за претендентів на виборчі посади чи реклама певних видів комерційної діяльності. В сучасній інтерпретації за допомогою засобів візуально-графічної комунікації, знак є невідмінною частиною будь то особистого бренду, фірмового стилю фірми чи організації.

Одним з компонентів комунікативного дизайну стало використання текстів, це різноманітні шрифтові композиції, що передбачає: розмір тексту, певну гарнітуру, інтервали, стилістику, типографіку для підкреслення важливості та чіткості повідомлення, і є важливим інструментом у передачі інформації та розширенні меж комунікації.

Поява перших ілюстрованих книг відбулось ще у часи Середньовіччя, де поєднання тексту та зображення стало новим способом передачі інформації. Промислова революція і поява друкарського верстату Йогана Гутенберга призвела до масового виробництва книг й інших друкованих матеріалів [2]. Відбулося створення нових шрифтів, композиційних принципів і стандартів для друкованих матеріалів. З активним розвитком технологій друку, з'явилися газети, журнали, плакати і реклама. Це призвело до появи нових форм комунікації, орієнтованих на масову аудиторію. З часом з'являються перші торгові марки, коли масове виробництво товарів призвело до необхідності відрізняти продукцію різних виробників. Компанії почали використовувати фірмові назви, логотипи та упаковку для створення пізнаваності своїх продуктів на ринку.

У 1920-1930-х роках реклама почала використовувати дизайн як ключовий елемент комунікації. Візуальні і текстові повідомлення стали пов'язуватися з маркетингом і брендингом. В цей період графічний дизайн формується як окрема дисципліна і з'являються перші графічні дизайнери, які спеціалізувалися на створенні візуальних повідомлень.

З появою цифрових технологій і персональних комп'ютерів, комунікативний дизайн почав набувати нових форм. Що дало йому змогу змінити свій підхід до створення візуальних повідомлень та подачі інформації. Це дозволило дизайнерам експериментувати з новими форматами, стилями і методами. Розвиток комп'ютерних технологій, програмного забезпечення, а також поява інтернету сприяли новому поштовху для розвитку комунікативного дизайну. Починається з'являтися і розвиватися такий напрям як веб-дизайн, UX/UI дизайн, інтерактивні медіа, а також нові формати, такі як мобільні додатки, соціальні мережі та віртуальна реальність, що вимагають нових підходів до організації інформації та роботи з аудиторією.

Сучасний комунікативний дизайн активно використовує аналітичні інструменти для розуміння потреб і поведінки аудиторії, що дозволяє створювати більш персоналізовані та ефективні комунікаційні стратегії. Використання адаптивного дизайну для різних платформ (мобільні пристрої, VR/AR), інтерактивних елементів і мультимедіа стає стандартом у сучасному комунікативному дизайні [1]. Комунікативний дизайн пройшов довгий шлях від піктограм до інтерактивних віртуальних варіантів і продовжує розвиватися, адаптуючись до технологічних змін та соціальних потреб, залишаючи основною метою ефективну передачу інформації між творцем та аудиторією.

Література:

1. Борисенко О. М., Мигаль С. П. (2018). Комунікативний дизайн в соціокультурному просторі Галичини, Perspectives of science and education. Proceedings of the 6th International youth conference, SLOVO\WORD, New York, USA. P. 777–787.
2. Aakhus M. (2007). Communication as Design. Communication Monographs. Vol. 74, no. 1. P. 112–117. URL: <https://doi.org/10.1080/03637750701196383>

**Особливості встановлення авторства
в творах образотворчого мистецтва
старший викладач Ірина Гладкова,
старший викладач Олена Галицька**

У зв'язку з великим значення творчого надбання людства і зацікавленості суспільства у захисті прав його автора в більшості країн світу існує система законодавчих документів, які регулюють відносини між автором і державою. В Україні таким регулятором в галузі авторського права є Закон «Про авторське право і суміжні права» [1; 2], що охороняє особисті і майнові

права авторів, пов'язані із створенням та використанням творів науки, літератури і мистецтва.

Під терміном «мистецтво» слід розуміти специфічну художньо-образну форму сприйняття дійсності, яка умовно належить до групи «просторових» або «статичних» (образи розгортаються і сприймаються у просторі). Для творів цієї групи характерною є можливість безпосереднього зорового сприйняття без додаткових технічних засобів.

Різновидом творів образотворчого мистецтва є твори декоративно-прикладного мистецтва. Характерним для них є дві ознаки: утилітарність і художність. Така подвійна духовна і матеріальна природа творів сприяє подвійному захисту прав їх авторів.

До цієї ж групи можна додати і дизайн. В юридичній літературі термін «дизайн» – це «результат творчої діяльності людини у сфері художнього конструювання» [4]. Таким чином дизайн – це вирішення зовнішнього вигляду виробу із можливістю конструювання. Разом з тим, на практиці важко провести чітку межу між об'єктами «промисловий зразок», «дизайн», «твори декоративно-прикладного мистецтва». Не дивлячись на відмінності, спільним для цих об'єктів є вимога новизни. І тут починаються відмінності у визначенні новизни цих об'єктів. В одному випадку необхідним є патентування, в іншому достатньо знаку охорони © [3; 4].

При роботі над власним проектом, в основі якого лежить, по-перше, створення композиції твору, необхідно керуватися знаннями з основ композиції, на які спираються основні принципи графічної культури.

Перед початком роботи щодо встановлення авторства в творах образотворчого мистецтва необхідно перевірити на унікальність елементи, які поєднані між собою у новоствореній композиції: героїв та елементи простору. Це можливо за допомогою інформаційної системи «АНТИПЛАГІАТ»: Tin Eye для графічних елементів та Tin Eye Reverse Image Search для колажів.

Для пошуку більш повної та достовірної інформації необхідно виконання наступних етапів:

- Визначення предмету дослідження, наприклад: «ілюстрація дитячої літератури», «інтерактивна книга», тощо відбувається за ключовими словами (не менше 10 слів);
- Визначення країн пошуку інформації, джерела яких необхідно врахувати;
- Визначення ретроспективності пошуку (3-5 років);
- Вибір джерел: періодичні, книжні видання і (або) мережі Інтернет;
- Пошук релевантної інформації з подальшою систематизацією.

Зібраний і систематизований масив підлягає подальшому аналізу, метою якого є встановлення прототипу [3; 4].

Порівняльний аналіз виявленого прототипу з новоствореною композицією виконується з урахуванням кожного з факторів естетичних особливостей:

1. Цілісність композиції – виключення недоліків прототипу за допомогою використання гармонійно поєднаних засобів і категорій композиції;
2. Інформативність та почерговості сприйняття візуальної інформації – усунення порушення почерговості сприйняття візуальної інформації за допомогою вдалого розташування візуального акценту та продуманої режисури;
3. Концептуальна виразність – заміна елементів зображення, які невинуватено привертають всю увагу глядача (елементи-вамп);
4. Художня виразність – відмова від маловиразних і малозначущих елементів з метою поліпшення лаконічності і виразності композиції;
5. Стильове вирішення зображення – усунення не відповідних елементів загальному стилю зображення з метою поліпшення цілісності сприйняття;
6. Колірне вирішення – використання колірної гами, що відповідає авторському задуму і концепту з чітким визначенням колірного акценту;
7. Графічне виконання – відтворення авторського задуму у техніці виконання, відповідній до концепту.

Результати аналізу варто викласти у формі таблиці, яка наглядно показує всі факти співпадіння. Наявність кожного співпадіння вказує на факт наслідування прототипу. З метою усунення наслідування в авторському проекті необхідно описати авторське рішення з наголосом на:

- Створений художній образ;
- Застосовану стилістику зображення;
- Спроектовані персонажі у відповідному середовищі;
- Композиційне рішення;
- Вибрану колірну гаму;
- Вибрану гарнітуру і кегль шрифту.

Новостворена композиція підлягає повторній перевірці в інформаційній системі «АНТИПЛАГІАТ» у відповідних редакторах.

Висновок: У ході дослідження окреслено основні етапи для виконання комплексу досліджень щодо встановлення авторства, який складається з встановлення факту відсутності плагіату та наслідування.

Література:

1. Закон України «Про авторське право і суміжні права» №3792-ХІІ від 23 грудня 1993 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1994.– №14. Ст. 64.
2. Закон України «Про внесення змін до Закону України «Про авторське право і суміжні права» від 15.04.2023, підстава - 2974-ІХ // (Відомості Верховної Ради (ВВР), 2023, № 57, ст.166) – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3792-12#Text>.
3. Інтелектуальна власність в Україні: правові засади та практика [Текст]: наук.-практ. вид.: У 4 т. / ред. О. Д. Святоцький; Акад. прав. наук України, Держ. патентне відомство України. – К.: Видавничий Дім «Ін Юре», 1999 .Т. 1: Право інтелектуальної власності / С. О. Довгий [та ін.] ; ред. В. М. Литвин, С. О. Довгий. – [Б. м.] : [б.в.], 1999. – 498 с. – Бібліогр.: с. 493-497.

4. Інтелектуальна власність в Україні: правові засади та практика [Текст]: наук.-практ. вид.: У 4 т. / ред. О. Д. Святоцький; Акад. прав. наук України, Держ. патентне відомство України. – К.: Видавничий Дім «Ін Юре», 1999. Т. 3: Промислова власність / Г. О. Андрощук [та ін.] ; ред. В. Л. Петров, В. О. Жаров. – [Б. м.] : [б.в.], 1999. – 656 с. – Бібліогр.: с. 650-654.

Експериментальний живопис: сучасні образи комунікації
заслужений художник України, доцент Юрій Іщенко,
ст.викладач Іван Суржиков,
викладач Олена Ніколюк

Експериментальний живопис представляє собою новаторський підхід до мистецтва, який виходить за межі традиційних технік і засобів вираження, створюючи нові візуальні образи та сенси. Він дозволяє художникам досліджувати нові методи та техніки, використовуючи різноманітні матеріали, форми, та стилі для передання власних ідей та емоцій. У сучасному інформаційному суспільстві експериментальний живопис виконує важливу роль як засіб комунікації, який дозволяє передавати складні ідеї, культурні та соціальні меседжі через образи, що не обмежені традиційними канонами живопису.

Питання поєднання художніх і наукових методів у сучасних творчих процесах активно досліджується науковцями. Якщо в сучасній художній практиці часто домінує проєктний підхід, то в наукових дослідженнях беруться до уваги інтуїтивні «осяяння». Найціннішою з них є інновація – концепція, що має потенціал для відповідного втілення.

Мистецькі та наукові експерименти в сучасній мистецькій практиці дозволяють діагностувати проблеми сучасного суспільства, моделювати та оцінювати варіанти майбутнього розвитку. Результатом сучасних мистецьких та наукових експериментів є досить нове естетичне поняття – технообраз, яке привертає увагу дослідників у різних галузях. Тому, мистецтвознавчі дослідження на цю тему є важливими та актуальними.

Проникнення поняття «експеримент» у сферу мистецтва стало можливим завдяки особливій співпраці між прикладною наукою, філософією та мистецтвом [1]. Якщо говорити про експеримент, як інновацію в мистецькій практиці, то це визначає межі реалізації конструктивних ідей (змісту, форми та засобів вираження) на різних рівнях. У цьому контексті можна говорити про постановки, що ґрунтуються на програмних експериментах або часткових експериментах, у яких варіюється один або кілька параметрів художнього методу художника [2]. Міфопоетичне художнє експериментування ґрунтується на інтерпретації та продукує метафоричні образи, які мають на меті розширювати перспективи, підкреслювати певні аспекти вирішення проблем,

цілеспрямовано відбирати і доречно використовувати засоби узагальнення та інтерпретації інформації та досвіду.

Прикладом експериментального живопису є картина «Тепло довіри» Олени Ніколюк, з виставки «Добрі історії», яка відбулась в Черкаській обласній універсальній науковій бібліотеці імені Т.Г. Шевченка в м. Черкаси. Картина виконана з використанням поталі, текстурної пасти та акрилу. Поталь, яка додає золотистого блиску, створює ефект світла та глибини, в той час як текстурна паста надає полотну об'ємності та рельєфу. Акрилова фарба, з її насиченими кольорами та швидким висиханням, дозволяє художнику експериментувати з різними техніками нанесення, створюючи цікаві контрасти між гладкими і фактурними поверхнями. Такий підхід дозволяє досліджувати нові візуальні ефекти і грати зі світлом, відтінками та текстурою.

Сферою художнього експерименту є не лише художній досвід, а й всі види інтелектуальної творчості. Тому процес осмислення мови формотворення відбувається як у структурі самого твору, так і в теоретичній та естетичній праці художника.

Література:

1. Каціон О. Історична динаміка «експериментального» досвіду в художній творчості // Актуальні проблеми історії, теорії та практики художньої культури. – К., 2008. – Вип. XX. – С. 307.
2. Юр М. Художній експеримент як творча стратегія українських митців / М. Юр // Сучасне мистецтво. – 2014. – Вип. 10. – С. 243-248.

Образи в мистецтві створення аксесуарів (національний контекст)

***д.і.н., професор Олена Храмова-Баранова,
ст. викладач Тетяна Хутка,
магістр Катерина Канюк***

Історія створення аксесуарів в Україні тісно пов'язана з народними традиціями, культурою та історичним розвитком регіонів. Вона охоплює широкий спектр предметів, від прикрас і головних уборів до сумок і поясів, які мали як естетичне, так і функціональне значення.

Археологічні розкопки виявляють прикраси трипільської доби, часів скіфів і сарматів, зарубинецької і черняхівської культур. Це – намиста, амулети, обладунки як з кісток, так і з дорогоцінних матеріалів. В аксесуарах відображається світогляд давніх народів. Джерелом натхнення давніх майстрів була природа, образи квітів, листя, дерев, птахів, тварин, що відтворилось в давньому одязі і аксесуарах. Наприклад, віночки з польових квітів і трав, які символізували молодість, чистоту і зв'язок із природою, були невіддільною частиною українського жіночого образу.

У період Київської Русі прикраси мали не тільки естетичне значення, але й ритуальне. Наприклад, дукачі – традиційні українські прикраси, які часто мали релігійні медальйони або зображення святих, були символами духовного захисту і благословення. Археологічні розкопки свідчать про те, що жінки та чоловіки носили бронзові, срібні та золоті прикраси, такі як браслети, каблучки, сережки, гривні (шийні прикраси), а також фібули (застібки для одягу). Прикраси також відображали соціальний статус.

З часом українське мистецтво прикрас розвивається, продовжуючи поєднувати в собі тисячолітню історію традицій різних культур, які населяли територію України.

У період Гетьманщини аксесуари мали вагоме значення для підкреслення національної ідентичності. Козацька старшина надавала переваги таким аксесуарам: срібні й золоті каблучки, шабельні пояси з прикрасами, обладунки для коня з дорогоцінних металів. Прикраси та аксесуари, пов'язані з образом воїна, використовувалися не тільки як декоративні, але й символічні елементи. Жінки носили намиста з коралів, бурштину та перлів, які підкреслювали статус і естетику українських жінок. Окрім того, характерним елементом того часу були вишиті пояси та різноманітні гудзики з металу. Образ жінки, її краса та роль у суспільстві завжди впливали на створення аксесуарів, оскільки в українській культурі жінка часто асоціюється з багатством родючості, вірністю та силою.

У XIX столітті почалося активне відродження народних традицій, що відобразилось і в аксесуарах. Регіональні відмінності стали більш вираженими. Намиста з коралів, дукачі (великі медальйони), срібні та золоті прикраси стали популярними в західних регіонах України. У східних регіонах більше уваги приділялося практичним аксесуарам, таким як шкіряні пояси та торбинки. Традиційні вишиті пояси, сумки, прикраси з бісеру (плетіння, намиста) є вираженням національної культури та регіональної різноманітності.

У XX столітті розвиток аксесуарів в Україні проходив у контексті загальноєвропейської моди, але з акцентом на збереження національних традицій. Вишивані пояси, хустки та прикраси продовжували бути невіддільною частиною народного вбрання, особливо у святкові дні.

Сьогодні аксесуари в Україні стали не тільки елементом моди, а й способом підкреслити національну ідентичність. Вироби з природних матеріалів, таких як бурштин, дерево, метал і текстиль, набули нових форм. Особливо популярними є етнічні прикраси, натхненні традиціями різних регіонів України, але виконані за сучасними технологіями. Поряд із традиційними мотивами, з'являються абстрактні форми та інноваційні рішення, натхнення йде з українського авангардизму початку XX ст. У сучасних колекціях аксесуарів часто можна побачити інтерпретацію козацьких мотивів або використання історичних символів для створення прикрас з патріотичним змістом. Багато прикрас, такі як козацькі хрести або медальйони, використовуються для створення символічних аксесуарів, що відображають

національну гордість і повагу до історії. Це дозволяє дизайнерам експериментувати з формами та матеріалами, створюючи унікальні образи для прикрас.

Отже, образи в мистецтві створення аксесуарів відображають багатство української культури, історії та природи. Від етнічних мотивів до сучасних форм, вони залишаються важливою частиною української моди, яка поєднує минуле та сучасність.

Література:

1. Український народний одяг. Під ред. П. Одарченко, Г. Царинник. Торонто. - 1992. 319 с.
2. Національний одяг українців: історія, традиції, символіка / [Електронний ресурс]: <https://28.te.ua/ukrajina-i-mi/138-nacionalnij-odjag-ukrajinciv-istorija-tradiciji-simvolika.html> /

**Секція 2. СУЧАСНИЙ ОСВІТНІЙ ПРОЦЕС:
АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ЛІНГВІСТИКИ Й ЛІНГВОДИДАКТИКИ
MODERN EDUCATIONAL PROCESS: CURRENT ISSUES
OF LINGUISTICS AND LINGUODIDACTICS**

Освіта під час війни: виклики і можливості

д. пед. н., доц. Ганна Швець

Понад десять років російсько-української війни та майже три з них повномасштабного вторгнення кардинально змінили життя українського суспільства. Тож усталене формулювання «виклики і можливості», вочевидь, не може відбити межового стану, у якому перебуваємо, коли кинуту виклик самому нашому існуванню як нації, коли знищуються можливості, перекреслюються плани й надії на майбутнє. Яку стратегію розвитку (збереження?) системи української освіти пропонує держава? Які тактики можемо застосувати ми, освітяни, щоб підтримати учнів і студентів, компенсувати втрати в знаннях і знайти для наших вихованців можливості розвитку й реалізації – відповідям на ці запитання присвячено доповідь, основні тези якої запропоновано тут.

Зрозуміло, що основним викликом для української освіти сьогодні є проблема безпеки. Станом на 25 липня 2024 р., за даними МОН, 14,73% навчальних закладів України зазнали пошкоджень або були повністю знищені, понад 40 ЗВО переміщено з окупованих та прифронтових територій – створення безпечних умов для навчання (відновлення пошкоджених закладів, обладнання укриттів, залучення міжнародних коштів на ці заходи, як-от програма «Мріємо і діємо») є пріоритетом сучасної державної стратегії в галузі освіти.

Інший її важливий аспект – це надолуження освітніх втрат, спричинених роками навчання онлайн (в умовах пандемії та війни) і відсутністю доступу до освіти на загрозованих територіях. Організовано курси, серію вебінарів, навчання в регіонах для учителів та освітніх управлінців у межах проекту «Наздоженемо: курс про подолання освітніх втрат» у партнерстві з Дитячим фондом ООН (ЮНІСЕФ), МОН України за підтримки Глобального партнерства заради освіти (GPE) й уряду Японії. Для учнів, які не мали доступу до української освіти (бо перебували за кордоном чи на тимчасово окупованих територіях), затверджено модифіковані освітні програми українознавчого компонента. У вересні 2024 р. почала працювати Екосистема з надолуження освітніх втрат.

МОН України декларує одним зі своїх нагальних завдань максимальне забезпечення офлайн-навчання. На етапі його реалізації українські заклади втратили чималу кількість і педагогічних кадрів, і здобувачів освіти, оскільки через заборону онлайн-навчання ті змушені були звільнитися чи відрахуватися. Так, рішення адміністрації КНУ імені Тараса Шевченка про навчання офлайн стало дуже важким викликом для студентів і колективу кафедри української філології для іноземних громадян (і це в умовах, коли у

світі стрімко зросла кількість охочих вивчати українську). Зрозуміло, що через воєнний стан кількість іноземців у вишах України різко скоротилася, але навіть ті, хто хотів би продовжувати чи розпочати дистанційну освіту, тепер обмежені у своєму виборі. Так само Порядок та умови здобуття загальної середньої освіти в комунальних закладах загальної середньої освіти в умовах воєнного стану в Україні, затверджений 7 серпня 2024 р., на думку низки правозахисних організацій, не забезпечує повною мірою права на освіту внутрішньо переміщених осіб і тих, хто вимушено перебуває за кордоном або проживає на тимчасово окупованих чи загрозованих територіях. Можна говорити про брак гнучкості МОН та адміністрацій закладів освіти в цьому питанні. Один із можливих шляхів розв'язання проблеми – впровадження в ЗВО дистанційних короткотривалих програм, зокрема для іноземців, охочих вивчити українську, також створення приватних загальноосвітніх закладів для українських школярів за кордоном (наприклад, Приватна школа для дітей з України «ТВОЯ ШКОЛА»).

Виклик ковідного і воєнного часу – онлайн-навчання – мобілізував викладачів на опанування численних цифрових інструментів, використання яких дозволяє не лише урізноманітнити навчальний процес, а інтенсифікувати його, зробити більш ефективним. З досвіду автора публікації це забезпечує концентрація усіх навчальних взаємодій на одній платформі, наприклад, «Гугл-клас»; візуалізація навчального матеріалу з допомогою презентацій, ментальних карт, схем, таблиць; організація спільної роботи на інтерактивних дошках; забезпечення емоційної та інтелектуальної залученості з допомогою створення хмари слів, проведення онлайн-опитувань, ігрових завдань на платформах «Кахут», «Вордвол» та ін.; звернення до матеріалів, що формують повноцінне навчальне мовне середовище (зокрема у викладанні української мови як іноземної) – офіційних сайтів установ та організацій, реклами, афіш, подкастів, аудіогідів, відеоекскурсій, фрагментів фільмів тощо.

Психологічна допомога учасникам освітнього процесу, що в умовах війни тривалий час перебувають у стані хронічного стресу, стала важливим напрямком як державних програм (всеукраїнська програма ментального здоров'я «Ти як?» і перший урок цього навчального року, розроблений у її межах; методичні рекомендації МОН «Перша психологічна допомога. Алгоритм дій»), так і локальних, організованих закладами освіти, громадськими та волонтерськими організаціями (наприклад, програми з психологічної допомоги для викладачів і студентів КНУ імені Тараса Шевченка, програма психоемоційної підтримки та розвитку когнітивних здібностей учнів «Я в нормі» від GoGlobal, волонтерський проєкт «Як ти, брате?» та ін.). Викладачі-філологи, крім доступних для всіх методів психологічної підтримки (техніки дихання, заземлення тощо), мають можливість використовувати вплив слова на психоемоційний стан людини та моделювати відповідні навчальні тексти, а також звертатися до методів бібліотерапії (психологічний аналіз художнього тексту, творче письмо, поетична терапія), поєднувати вивчення літератури з арттерапією та

музикотерапією [1]. У доповіді продемонстровано приклади застосування деяких із цих методів.

Отже, організація ефективного освітнього процесу під час війни можлива за умови врахування безпекових факторів, гнучкості в організації форм і видів навчання, модифікації навчальних програм з огляду на освітні втрати, звернення до методів оптимізації процесу навчання, зокрема до цифрових інструментів, забезпечення психологічної підтримки учасників освітнього процесу.

Література:

1. Швець Г. Д.. Елементи мистецької терапії на уроці української літератури: з досвіду викладання в безкоштовній школі онлайн для дітей з України Література, психологія, педагогіка у ракурсах взаємодії: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (Дніпро, 9 листопада 2023 р.). Дніпро: ГІМ ДВНЗ «ДДПУ», 2023.С.276-281. URL: <https://peers.international/uk/lpp>

Імплементація української мови як рідної в навчальний процес в школах Австрії

канд. філол. наук, доц. Олена Васильченко

За даними Австрійської пресової агенції понад 13000 дітей шкільного віку опинилися в Австрії [1] з початком війни в Україні 22 лютого 2022 року. В ситуації вимушеної міграції вони були змушені інтегруватися в австрійську систему шкільної освіти, вивчати нову для більшості іноземну мову й адаптуватися до нового колективу та вчителів. Саме школа повинна була стати тим безпечним середовищем, яке б характеризувалося стабільністю та надійністю і створювало б позитивну атмосферу через довірливі стосунки між учнями та вчителями. Більшість дітей з України були прийняті до шкіл Відня. Для того, щоб українські школярі могли інтегруватися в навчальний процес в Австрії, було запропоновано два варіанти: або діти були зараховані у звичайні класи, або у так звані Neu-in-Wien класи, які розглядалися як тимчасовий захід для навчання учнів з України та мали на меті забезпечити дітям структуроване повсякденне життя, а також дати їм можливість когнітивно розвиватися. В цих класах діти навчалися під наглядом двох вчителів, один з яких розмовляв німецькою, інший українською. Така праця в тандемі мала напочатку навчання лише переваги особливо для дітей, які ще не володіли німецькою мовою. В вересні 2022 ці класи було перейменовано в KSDU-Klassen (Klasse mit Schwerpunkt: Deutsch-Ukrainisch / класи з фокусом на німецьку та українську мову) [5], а згодом розформовано. Учні з KSDU-Klassen були переведені до регулярних австрійських класів, де мовою навчання є німецька.

Щодо інтеграції української мови в навчальний процес існує декілька форматів. В першому випадку українські вчителі виконують допоміжну функцію. Декілька раз на тиждень вони бувають в тому чи іншому австрійському класі, де є українські діти, та допомагають їм з домашнім завданням чи пояснюють нові теми рідною мовою, що спрощує розуміння

матеріалу. Інша ситуація пов'язана з організацією саме занять з рідної мови в якості факультативу, на який батьки за бажанням мають можливість зареєструвати свою дитину. Інчі Дірім та Марйон Дьоль, провідні науковиці та експертки в галузі багатомовності, міграції та німецької мови як мови освіти, підкреслюють важливість вивчення рідної мови для підтримки засвоєння іншої мови як мови навчання: «Durch die Miteinbeziehung der Erstsprache des Kindes kann die sogenannte Gesamtsprachlichkeit festgestellt werden, das den Grundstein für die Förderung der Zweitsprache legt» [4, с. 156]. Цей підхід має велике значення зокрема у Відні, тому що майже половина учнів розмовляє в повсякденному житті іншою мовою, ніж німецька [3]. Це означає, що багато різних мов, які є рідними для дітей-мігрантів з різних країн світу, мають бути доступні для вивчення, що в свою чергу потребує кваліфікованих вчителів. Саме для цього в педагогічному університеті Відня відкрито курс «Викладання рідної мови у контексті міграції» для підвищення кваліфікації вчителів, які працюють у сфері викладання першої мови. Випускники цього курсу отримують теоретичну базу в сфері викладання рідної мови та впроваджуватиме знання в професійну діяльність, володітиме загальною педагогічною, спеціальною та дидактичною компетенціями. Курс складається з 6 модулів за наступною тематикою: Основи занять з рідної мови, Лінгвістика та основи засвоєння мов, Методика та дидактика викладання рідної мови, Рефлексивне міжкультурне виховання, Диференціація та індивідуалізація на заняттях з рідної мови, Предметно-орієнтоване викладання мови [2]. Наразі чотири вчительки з України підвищують свою кваліфікацію в рамках цього курсу, набирають пункти ECTS, отримують сертифікат викладача рідної мови у контексті міграції та матиме можливість викладати українську мову як рідну в школах Австрії.

Література:

1. Austria Presse Agentur. Retrieved April 18, 2023, from <https://science.apa.at/power-search/7905934988214525349>.
2. Curriculum Erstsprachenunterricht: Sprachen unterrichten im Kontext von Migration (2022). Pädagogische Hochschule Wien. https://phwien.ac.at/wp-content/uploads/2022/12/0147-Curriculum-HLG-ESU-PHW_Stand-20221109-FINAL.pdf
3. Die Presse, ePaper (2023). Hälfte der Wiener Schüler hat nicht Deutsch als Umgangssprache. <https://www.diepresse.com/17729692/haelfte-der-wiener-schueler-hat-nicht-deutsch-als-umgangssprache>
4. Döll, Marion & Dirim, Inci (2011). Mehrsprachigkeit in der Sprachdiagnostik. In: Fürstenau, Sara & Mechtild, Gomolla (Hrsg.) Migration und schulischer Wandel: Mehrsprachigkeit. Wiesbaden: VS Verlag für Sozialwissenschaften, S. 153-167.
5. Vasylenko, Olena (2023). Deutschförderung der ukrainischen Flüchtlingskinder in Österreich. In L. Bezugla, A. Ketzer-Nöltge, D. Spaniel-Weise, J. Wolbergs & L. Höfler (Hrsg.) Brüche und Kontinuitäten: Aktuelle Themen der Ukrainischen Germanistik nach Februar 2022. Open-Access-Tagungsdokumentation eines Symposiums im Rahmen der Themenwoche „Krieg in der Ukraine – Perspektiven der Wissenschaft“ (pp. 60-73). Universität Leipzig. <https://doi.org/10.36730/2023.1.buk>.

Status of the Action Noun in Slavic Languages
(Ukrainian, Russian, Polish, Bulgarian)
doctor of Philological Sciences, Professor Olena Pchelintseva
(Johannes Gutenberg University)

The focus of study is on action nouns (ANs) (such as Ukr. *čytannja* – ‘reading’). The grammatical status of this class of words varies greatly in different languages: AN can be part of the verb paradigm, have a transitive status between a noun and a verb, or clearly belong to the category of nouns. Despite their common ancient origin and similar morphological structure, Slavic ANs differ significantly in comparative terms in such parameters as preservation / loss of diathetical features, preservation / loss of arguments, (in)ability to take modifiers, preservation / loss of actionality features and the range of aspect functions (see e.g. Koptjevskaja-Tamm 2015; Malchukov 2004). This point has been supported by works on individual Slavic languages (Korytkowska & Małdziowa 2002; Kukla 2013; Marvan 1992; Gradinarova 1999; Pchelintseva 2022). However, in order to get a clear picture of the cross-linguistic variation of Slavic ANs properties and their grammatical status, a comparative analysis of ANs of different Slavic languages using unified criteria is necessary.

Our studies of Russian, Ukrainian, Polish and Bulgarian ANs show that the number of ANs, as well as their retention of verb properties, increases considerably "from east to west" (see also: Dickey 2000). A few facts: 1) Russian ANs are formed only from every 6th verb (33,000 verbs stems correspond to 5,500 ANs), they practically lose aspectual and diathetical characteristics, and are semantically unpredictable; 2) Ukrainian ANs are more productive and regular, they are formed from every 4th verb, about 98% of units retain aspect, but don't retain diathetic properties; 3) 99% of Polish verbs have correlative ANs, nouns with *-nie* (*-cie*) have aspectual pairs, partially retain diathetical properties. See a typical example: one Russian AN which simultaneously relates to verbs of either aspect (e.g., *povtorenie* ‘repetition’) corresponds to two Ukrainian ANs (*povtorennja*/pfv. – *povtorjuvannja*/ipfv.), to two Bulgarian ANs (*povtarjane*/ipfv. – *povtorenie*/pfv. or ipfv.), to two or four Polish ANs (*powtarzanie*/ipfv. – *powtórzenie*/pfv. +/- reflexive marker *się*).

In the comparative analysis of ANs in 4 Slavic languages we use the following parameters:

1) productivity of the formation of ANs (on the material of a continuous dictionary sample of ANs in the languages under study in comparison with the total number of verbal units);

2) formal preservation of aspectual pairedness and diathetical distinctions of ANs (by means of quantitative analysis of the data of a continuous dictionary sample of ANs);

3) correspondence of the range of aspectual functions of AN to the range of aspectual functions of its main verb in terms of their functional and statistical distribution. On the basis of corpus materials, we analyze the use of typical

representatives of actionality groups of verbs with paired and unpaired stems and compare them with the use of ANs.

We show that Slavic ANs are located in different places of the conventional scale – "closer to the verb" or "closer to the noun". Thus we reasonably determine their different grammatical and functional status in Slavic linguistic systems in comparative terms.

Acknowledgments

This research is supported by the Philipp Schwartz Initiative of the Alexander von Humboldt Foundation.

References:

1. Dickey, Stephen M. (2000), *Parameters of Slavic Aspect*, Stanford: CSLI Publications.
2. Gradinarova, Alla (1999), *Semantics of Russian and Bulgarian Deverbal Nouns*, Sofia: Eurasia Academic Publishers.
3. Koptjevskaja-Tamm, Maria (2015), Action nouns, in P. O. Muller, I. Ohnheiser, S. Olsen, and F. Rainer (eds), (2015), *Word-Formation: An International Handbook of the Languages of Europe*, vol. 2, Berlin / Boston, 1195–1209.
4. Korytkowska, Małgorzata, and Wiara Małdzińska (2002), *Od zdania złożonego do zdania pojedynczego (nominalizacja argumentu propozycyjnego w języku polskim i bułgarskim)*, Toruń: Wyd-wo Uniwersytetu Mikołaja Kopernika
5. Kukla, Julia (2013), *Das Verb und sein Abstraktum im Russischen*, München / Berlin: Verlag Otto Sagner.
6. Malchukov, Andrej (2004), *Nominalization / verbalization: constraining a typology of transcategorial operations*, München: Lincom Europa.
7. Marvan, Jiří (1992), The status of the Ukrainian verbal substantive, *Movoznavstvo* 2, 3–7.
8. Pchelintseva, Olena (2022), Aspectual properties of Ukrainian verbal action nouns, *Russian Linguistics* 46, 167–180.

Особливості засвоєння категорії числа іменника під час вивчення української мови як іноземної (рівні А1-А2) канд. філол. наук, доц. Мирослава Шевченко

Навчання української мови носіїв інших мов має своїм об'єктом мову, особистість і навчальний процес, тому потребує розгляду дотичних до цієї тріади проблем – лінгвістичних, психолінгвістичних і власне методичних. У своїй синергії вони зумовлюють своєрідність представлення та особливості засвоєння мовного матеріалу – лексико-граматичних структур, граматичних значень, форм і категорій.

Морфологічна категорія числа належить до мовних універсалій, які фіксують різні види відношень між об'єктами реальної дійсності. Вона безпосередньо пов'язана з логіко-понятійною категорією рахованості/нерахованості (злічуваності/незлічуваності), яка конкретизується в опозиціях: 1) одиничність (неодиничність) – множинність; 2) цілісність (нерозчленованість) – розчленованість; 3) означеність – неозначеність; 4) конкретизованість – абстрагованість [1, 93-94; 2, 162; 3, 233-234]. Лінгводидактичний опис будь-якої ділянки мовної системи передусім

передбачає виділення її загальноспецифічних, типологічних характеристик і визначення структурно і функціонально значущих ознак граматичних категорій і форм, що є суттєвим для цілей навчання.

Категорія числа іменника належить до тих морфологічних категорій, які найбільш тісно пов'язані з лексикою. Часом вона оманливо здається іноземцям простою, «такою, що відображає реальні відмінності між предметом і його множинністю» [2, 161], хоча має специфічні характеристики опозицій грамам однини і множини в різних лексико-граматичних розрядах.

Морфологічне значення однини полягає у вираженні реальної одиничності предметів, що підлягають рахунку. Крім того, однина може представляти сукупність предметів як єдине, неподільне ціле; іменник у формі однини передає значення узагальненої множинності: *Студент прагне знань* [3, 233], його вживають тоді, коли вказівка на кількість не є головною, суттєвою, а числове значення нейтралізується у мовленні [1, 94].

Множина вказує, що рахованих предметів, осіб більше ніж один з числа однорідних, а основним значенням множини є позначення розчленованої множинності, неодиничності, що дозволяє їм поєднуватися з означено-кількісними та неозначено-кількісними числівниками. Часткові значення множини, властиві деяким лексико-граматичним розрядам іменників, вказують на те, що множинність предметів є нерозчленованою, сукупною і не підлягає рахунку.

Для практики навчання іномовців суттєвим є розподіл усіх іменників за трьома групами:

- 1) Іменники, що мають форми однини і множини;
- 2) Іменники, що мають лише форму однини – однинні (*singularia tantum*);
- 3) Іменники, що мають лише форму множини – множинні (*pluralia tantum*).

Формальними ознаками іменникової категорії числа, релевантними для її засвоєння іноземцями, виступають флексії: для однини – нульова (*рік, день, любов, зустріч*); **-а/-я** (*вода, жінка, родина, стаття*); **-о** (*батько, Дніпро, місто, молоко*); **-е** (*прізвище, місце*), які збігаються з флексіями роду. Грамема множини теж виражається флексіями: **-и** (*роки, жінки, чоловіки, вершки*); **-і/-ї** (*дні, лікарі, ножиці, герої, мрії*); **-а/-я** (*міста, поля, ворота*); диференційними (супровідними) ознаками: **наголос** (*вікно́ – вікна, рука́ – ру́ки*), **внутрішня флексія** (*око – очі, друг – друзі*), **усічення** (*дитина – діти, киянин – кияни*).

Важливим для успішного засвоєння категорії числа іменників є їх представлення в системній організації. На рівні A1 – це обчислювані конкретні іменники, які формують протиставлення *один – більше ніж один*. На рівні A2 до них додають два розряди іменників, у яких відсутня пряма кореляція між формою і семантикою у сфері морфологічної категорії числа.

Так, ознайомлення іномовців із цією категорією розпочинається з найбільш зрозумілого лексико-граматичного розряду – конкретних іменників, що позначають обчислювані поняття (раховані предмети – істоти і неістоти) і мають регулярні корелятивні форми однини і множини. На рівні

A1 іноземні студенти протиставляють числові форми лише в називному відмінку: однину і множину на дібраному, кількісно обмеженому матеріалі – назвах рахованих понять, для семантизації яких можна скористатися предметним методом (*телефон – телефони, студент – студенти, жінка – жінки, ручка – ручки*) [4, 6].

На рівні A2 поступово уявлення про граматичну систему української мови поступово розширюється, студенти усвідомлюють, що категорія числа своєрідно взаємодіє з лексико-граматичними розрядами іменників. До засвоєної на попередньому рівні групи рахованих іменників з корелятивними формами однини і множини додаються іменники *singularia tantum* і *pluralia tantum* в усіх відмінкових формах.

Література:

1. Вихованець Р., Городенська К. Теоретична морфологія української мови: Академічна граматики української мови. К.: Пульсари, 2004. 400 с.
2. Загнітко А.П. Теоретична граматики сучасної української мови. Морфологія. Синтаксис. Донецьк: ТОВ «БАО», 2011. 992 с.
3. Лаврінець О.Я., Симонова К.С., Ярошевич І.А. Сучасна українська літературна мова. Морфеміка. Словотвір: підручник. Морфологія. К.: Видавничий дім «Києво-Могилянська академія», 2019. 524 с.
4. Стандарт державної мови. Українська мова як іноземна. Рівні загального володіння A1-C1. К.: Національна комісія зі стандартів державної мови, 2024. 139 с.

Сторітелінг на основі пісенного тексту в процесі навчання української як іноземної ст. викладач Олена Деньга

Останнім часом техніка сторітелінгу все більше використовується у викладанні іноземних мов. У міжнародному варіанті англomовне позначення *Storytelling* перекладається як «розповідь історій». Попередниками *Storytelling* у сучасній лінгводидактиці є американський психолог Джеймс Ешер (теорія повної фізичної відповіді), Стівен Крашен (гіпотези опанування мовою), шкільні викладачі іноземних мов Блейн Рей та Конті Сілі («Вільне володіння мовою за методом сторітелінгу TPR *Storytelling*», 1990-ті роки).

Сторітелінг сприяє створенню комфортних психологічних умов для студентів та сприяє збагаченню словникового запасу й освоєнню нових мовних структур. Зазвичай підручники мають вправи, де фрази вирвані з контексту. Ми не знайомі з людьми, які фігурують в уривчастих фразах, не знаємо причин, з яких вони вчинили саме так, як вчинили, не знаємо, що вийшло внаслідок їхніх дій. Вони як тіні, що проходять перед нашими очима і не залишають у нас емоційного відгуку. Отже, ми погано запам'ятаємо і саму граматику всередині таких фраз. Сторітелінг може бути ефективною технікою, що викликає інтерес під час вивчення іноземної мови.

За своєю суттю сторітелінг передбачає створення структурованої розповіді, яка залучає аудиторію та викликає емоції, збуджує думки й уяву.

Зазвичай він складається з персонажів, сюжетної лінії з початком, серединою та кінцем.

Загальна схема історії має три етапи:

- 1) дехто хоче щось отримати чи знайти;
- 2) щоб отримати чи знайти бажане, герой потрапляє у три різні місця;
- 3) нарешті герой знаходить або не знаходить ...

Може здатися, що розповідь історії у сторітелінгу іде завжди за одним зразком.

Насправді це можна робити трьома різними способами:

- **Story Telling** – класичний сторітелінг (викладач розповідає та малює схему історії, а студенти протягом розповіді відповідають на запитання на розуміння);
- **Story Listening** – пасивне безперервне слухання історії (викладач розповідає, малює схему історії, а студенти за списком слів історії мовчки перевіряють себе на розуміння).
- **Story Asking** – спільне вигадкування історії всім класом – викладач ставить запитання, а клас вибирає, як розвиватиметься історія. Це найцікавіший, але й найпростіший спосіб. Викладач повинен добре контролювати ініціативу студентів, непомітно направляючи її в потрібне викладачеві русло.

Пропонуємо деякі можливості використання сторітелінгу у вивченні української як іноземної на основі пісенного матеріалу.

Такою історією для роботи може бути текст пісні. На початковому рівні – для відпрацювання відповідних конструкцій та тренування слуху. У форматі сторітелінгу розглядаємо пісню покроково, пояснюємо, коментуємо і ставимо циклічні запитання; в кінці – читаємо весь текст пісні, а потім ще один текст з тими ж конструкціями, але розширений.

На вищому рівні вивчення мови текст пісні може стати гарним приводом для тематичної розмови у класі. Обговорення прослуханої історії – співвідношення героїв та сюжету історії з деталями з життя студентів, висловлювання свого ставлення до історії. Можна зробити інсценування пісні за ролями.

Коли ми розширюємо історію, а потім відтворюємо схожу історію зі свого життя, студенти використовують лексико-граматичний матеріал уроку. Власні тексти студентів – це свідчення їхньої творчої роботи над запропонованим текстом.

Таким прикладом може бути робота з піснею «Чом ти не прийшов», однією з найвідоміших українських народних пісень. Її сюжет обертається навколо нещасливого кохання, але в ньому також є елементи соціально-побутового жанру та навіть міфологічні мотиви. Достатньо уважно вчитатися в слова пісні, щоб зрозуміти, про що вона. Дівчина кохає парубка, але він чомусь не прийшов на побачення. З'ясовується, що дехто з його рідні проти їхніх стосунків, та й матір головної героїні від них не в захваті. У розпачі дівчина обертається зозулею та й летить з дому. Через деякий час вона з'являється біля рідного дому, і матір просить її повернутися:

*Тече річенька невеличенька, схочу – перескочу.
Віддайте мене, моя матінко, за кого я схочу.
Мати віддала, та й наказала: в гості не бувати.
А як прийдеш ти, моя донечко, то й вижену з хати.
Терпіла рочок, терпіла другий, третій не стерпіла.
Перекинулась – та й зозулькою в гості полетіла.
А як летіла, трави горнула сірими крилами.
Ой як летіла – землю зросила гіркими сльозами.*

На сьогодні метод наголошує не стільки на розповіді історії, скільки на розпитуванні про неї (story asking), коли студенти, за допомогою навідних питань викладача, колективно вигадують історію і тим самим активно вдосконалюють свою здатність вільно говорити іноземною мовою.

Нові слова та вирази вводимо просто. Перекладаємо значення нових слів рідною мовою студентів. Потім можна пов'язати два-три висловлювання з цими новими словами в маленьку історію з 2-3 фраз, що ілюструє, як ці слова виглядають у контексті. Використовуючи лише знайому студентом лексику та поступово вводячи нові слова, викладач може ставити запитання студентам. Викладач допомагає студентам запам'ятати як звучать нові слова та дізнається звички та захоплення наших студентів. Далі читається сама історія чи короткий зміст пісні.

Для практики граматичних конструкцій, наприклад, повторення та закріплення часів, можна переповідати цю історію в теперішньому, минулому та майбутньому часі.

На завершення роботи з текстом (сюжетом) пісні можна запропонувати студентам написати свій варіант схожої історії або продовжити цю історію. У цьому випадку нашою метою буде те, щоб студенти не боялися переказувати, висловлювати свою думку, тому спочатку ми не будемо звертати увагу на помилки, будемо оцінювати тільки зміст.

Отже, вивчаючи текст народних пісень, студенти не тільки мають змогу познайомитися традиціями та звичаями українського народу, оцінити його гумор, дізнатися про традиційні страви, почути старі легенди, за допомогою музики легше запам'ятати нові слова та вирази, вони зможуть ефективніше розвивати свої лінгвістичні вміння.

Міжмовна інтерференція як лінгводидактична проблема ст. викладач Тетяна Ісаєнко

Оптимізація процесу навчання іноземних студентів в українському вищому навчальному закладі вимагає у викладача дотримуватися певних методичних принципів викладання української мови як іноземної. Урахування граматичних законів рідної мови під час навчання дозволяє запобігати негативних наслідків міжмовної інтерференції. Під інтерференцією ми розуміємо використання елементів та категорій рідної мови під час сприйняття та відтворення текстів іноземною мовою. Основне джерело розбіжностей у

системі мов, що контактують, вбачається в різному фонемному складі, в різних правилах реалізації фонем, в різних способах вираження граматичних категорій, в різних інтонаціях тощо [2, с. 281].

Враховуючи досвід роботи з іноземними студентами з країн Північної та Західної Африки, носіями французької мови, розглянемо типові граматичні труднощі, з якими стикаються студенти-франкофони під час навчання української мови як іноземної та випадки позитивного інтерференційного переносу. Наприклад:

- у фонетичній системі обох мов (української та французької) є спільні або схожі звуки: [b]-[б], [d]-[д], [g]-[ж], [z]-[з], [m]-[м], [s]-[с];
- лексичне перенесення: *taman* – *мама*, *parasol* – *парасолька*, *bleu* – *блакитний* (приклади запозичення);
- навички засвоєння деяких граматичних категорій: множина іменника, час дієслова, ступені порівняння прикметників тощо.

Найбільшу кількість помилок спостерігаємо на звуковому рівні (так звана *фонетична інтерференція*). Порівняння звукових систем української та французької мов на артикуляційному, фонологічному і фонетичному рівнях, визначення місця франко-української фонетичної інтерференції підтверджує можливість порушення реалізації українських фонем франкомовними студентами у процесі сприйняття й відтворення мовлення. Наприклад:

- французька система голосних звуків ширша за українську: 15 звуків у французькій мові та 6 в українській;
- франкомовні студенти часто не вимовляють приголосний наприкінці слова. Це пов'язано із наявністю «німих» прикінцевих приголосних *d, g, k, t, z, s* та *r* у наголошеній флексії *-er* дієслів 1 групи у формі інфінітива (найпоширеніша група дієслів, що пояснює інтерференційний вплив). *Сертифікат* – [сертифіка], *спорт* – [спор], *апарат* – [апара], *адвокат* – [адвока] або [авока]; *суфлер* – [суфле], *монтажер* – [мо"таже].
- студенти-франкофони зазнають складнощів з вимовою збігу українських приголосних звуків в одному слові. Типові помилки тут такі:
 - 1) вставлення зайвого голосного звуку:
викладач звучить як *ви[ка]ладач*; *сьогодні* – *сього[де]ні*;
 - 2) або випадіння приголосного, переважно першого в групі: *сестра* [сетра];
- наявність назальних голосних у французькій мові свідчить про прагнення мови до «відкритості»: *bonbon* (*цукерка*), *jardin* (*сад*) та призводить до помилкової появи носових голосних в українській вимові студентів-франкофонів відповідних буквсполучень *-ом/-он-*, *-ам/-ан-*, *-ен/-ем-* та *-ум/-ун-* у закритому складі та наприкінці слова: *Ангола* — [А]гола, *монобанк* — *моноб[ã]к*, *парфум* – *парф[ê]*, *к[õ]церт*;
- франкофони не вимовляють звук [h] через відсутність фонем [x] и [x'], що ускладнює диференціацію українських звуків [г] і [х] та потребує ретельного й наполегливого відпрацювання правильної вимови. *Холод* і *голод* – [олод];
- помилки у правильному наголошуванні: французький наголос фіксований (на останньому складі), українській наголос рухомий;

· проблеми у вимові м'яких приголосних (у словах типу *літо* або *м'яч*): система м'якості приголосних у французькій мові менш розвинута ніж в українській [4].

Граматична французько-українська інтерференція спричинена різницею загальних типологічних ознак граматичних систем двох мов. Типові прояви граматичної інтерференції у процесі навчання української мови: проблеми з опануванням довільного порядку слів у реченні, неправильне вживання прийменників, помилкове узгодження числа іменника з дієсловом, відмінкова система та інші. Впливом граматичної інтерференції можна пояснити найпоширенішу помилку, якої припускаються іноземні студенти: 1) спробу вживати дієслова *бути*, *мати* (згодом, *знаходиться*) як дієслова-зв'язки в реченнях типу: *Мені 18 років – Я маю 18 років / Я є 18 років та Я – з Гани – Я є з Гани*. 2) порядок слів: французьке розповідне речення має прямий порядок слів. Усі варіанти українського розповідного речення, де порядок слів довільний, франкофони сприймають як інверсивні, тобто запитальні, і відтворюють з відповідною інтонацією. *Пішли студенти на концерт?* [4]

Урахування лексико-граматичних норм мов, що контактують, є основою для прогнозування труднощів у навчанні української мови як іноземної, сприяє пошуку оптимальних засобів подолання, корекції помилок, а також допомагає організувати диференційований підхід до формування комплексу тренувальних вправ. З метою формування власне граматичних навичок і вмінь іноземних студентів принцип опори на рідну мову доцільно використовувати на етапах ознайомлення з граматичним матеріалом і первинного закріплення в мовних вправах з метою усвідомлення граматичного явища, його форми, значень і функцій [3].

Сучасна методика виокремлює певні прийоми та підходи для мінімізації негативного впливу інтерференції, а саме:

- порівняльний аналіз та пояснення найбільш складних лінгвістичних явищ, виявлення міжмовних еквівалентів;
- добір вправ на корекцію аналізованих інтерфераційних явищ за принципом зіставлення або контрасту;
- вправи на ідентифікацію та вправи на автоматизацію одиниць, що вивчаються;
- міжмовні зіставлення на лексичному матеріалі (сполучуваність слів, значення лексичних одиниць);
- коригуючий переклад;
- використання наочного матеріалу та застосування усного випередження;
- додатковий коментар під час пояснення матеріалу, здатного викликати інтерференцію;
- ретельний аналіз власних помилок та застосування механізму самоконтролю для такого аналізу тощо [1; 3; 5].

Отже, знання універсальних мовних категорій, присутніх у мовах, що контактують, таких як твердження / заперечення, суб'єкт / об'єкт, одиничність

/ множинність, мета, причина, наслідок, умова, абстрактність / конкретність, необхідність, кількість тощо, та вміння їх використовувати в мовленні формує особливий вид лінгвістичних знань, розвиває лінгвістичну компетенцію, що сприяє продуктивному засвоєнню мовних норм і правил. Розробка спеціального комплексу вправ і рекомендацій, спрямованих на подолання граматичної інтерференції у процесі навчання української мови як іноземної може стати предметом подальшого дослідження.

Література:

1. Волошок І.Ю. Інтерференція та її типи на різних мовних рівнях. Педагогічні науки: збірник наук. праць. 2012. Вип. 62. С. 81–85.
2. Кардаш Л. В. Різномасштабні дослідження мовної інтерференції. Молодий вчений. Сер. Педагогічні науки. 2016. Вип. № 2 (29). С. 280–283.
3. Миськів В. А. Фонетична інтерференція як методична проблема у процесі вивчення англійської мови після німецької студентами факультету іноземних мов. Наукові записки ТНПУ. Серія: Педагогіка. 2011. Вип. 2. 182–187.
4. Хоменко Л.О., Грищенко Л.А., Кропивко Р.Г., Мороз А.М. Французька мова. Практичний курс французької мови. Видання 2, доп. Вінниця: НОВА КНИГА. 2003. 560 с.
5. Шаблій О. А. Міжмовна інтерференція як психолінгвістична універсалія. Мовні та концептуальні картини світу: збірник наук. пр. Київ : Вид. дім Дмитра Бураго, 2004. Вип. 11. Кн. 1. С. 371–375.

Англiцизми в українській мові **викладач Людмила Іванченко**

У сучасному глобалізованому світі серед розмаїття мов не можна віднайти жодної з абсолютно автентичним словниковим складом. І причина цього явища – належність кожної окремої мови до загального світового мовного простору. Мовна трансференція виступає проявом результату мовних контактів і виражається в різномасштабних запозиченнях на різних мовних рівнях, і українська мова – не виняток. Процес запозичування був і залишається неоднозначним складним явищем і продовжує викликати серед фахівців і пересічних носіїв мови постійні дискусії, які вже поза межами лінгвістики переходять в ідеологічну, політичну, соціологічну площину. На думку мовознавців, «кінець ХХ століття постає переломним моментом історії української мови, який має два процеси: розширення сфер вживання української мови у зв'язку з набуттям нею реального статусу державної; збільшення питомої ваги іншомовних елементів в лексиці, причиною якого є збільшення взаємодії з країнами Заходу» [2, с. 26].

Лінгвісти неоднозначно ставляться до слів, запозичених з англійської мови в українську. Дехто переконаний, що це явище завдає шкоди українській мові. На їх думку, слова, запозичені з англійської, заважають визнанню рідної мови, підривають соціалізацію і навіть можуть негативно вплинути на традиційну граматику та морфологію. Деякі експерти з розумінням ставляться до появи таких слів в українській мові і вважають, що мови мають інтенсивно розвиватися, щоб відображати постійно мінливі тенденції та реалії, а коли

вони приходять ззовні, для їхнього вираження потрібні слова, запозичені з тієї ж культури.

Англіцизм – це різновид мовного запозичення: слово, його окреме значення, вислів, які запозичені чи перекладені з англійської мови, також утворені за її зразком.

За способом творення англіцизми, що проникли в сучасну українську мову, поділяються на кілька груп. Найчисленніша група представлена номінативними одиницями, які утворені морфологічним способом (спонсорувати, донатити); завдяки неморфологічному словотвору, тобто появі нового значення (локація, тендер, бустер). Внаслідок семантичної деривації в сучасній українській мові розширився семантичний обсяг деяких англіцизмів, що були запозичені у попередні часи. Слід зауважити, що розвивається полісемія (інфлюенсер, тендер, інтерв'ю, інсайдер), спостерігаються семантичні зрушення (аутсайдер, менеджер, трейдер, афіліація), що призводить до частотності вживання англословних запозичень. Структурний аналіз англіцизмів дозволив виявити номінативні одиниці з морфемно подільними іншомовними основами (51%). У доступному нам корпусі текстів, у яких зафіксовано англословні запозичення, у структурі англіцизмів виявлено такі постфікси: -інг/-инг/-їнг, на позначення процесу або роду занять (маркетинг, кіднеппінг, боулінг, лізинг, таймінг, інжиніринг); -ація, що мають значення абстрактного явища або процесу (апостиляція, левітація); -ер/-ор/-ир, що призначені для позначення осіб (байкер, брокер, спікер, хакер, дистриб'ютор, спонсор); -ер, які позначають предмети (шейкер, браузер, тостер, постер, плотер); -ер, які вербалізують абстрактні поняття та явища (трилер, бартер, тендер); -(м)ент, що позначають абстрактне поняття (менеджмент). Окрім того, в англійських запозиченнях можна назвати кілька елементів, що мають чітку структурну виокремленість і значення: – мейкер – той, хто виконує дію, (плеймейкер, ньюсмейкер, бітмейкер, кліпмейкер, іміджмейкер); – суфікс «-бельн», «-абельн», «-ібельн» від able – значення має здатність, якість (комфортабельний, транспортабельний, презентабельний). – префікс «супер» від «super», що має значення «понад/над», утворює слова і на базі українських слів (супермаркет, супергерой, суперзірка). В частиномовному аспекті англіцизми, запозичені в українську, переважно представлені іменниками – (94%); прикметники та дієприкметники становлять 4%; дієслова – 1,5%. Окрім того, зафіксовані випадки запозичення вигуків, як-от: вау!, о'кей!, супер!, упс!, хай! (0,5% усіх досліджених англіцизмів) [5, с. 56-59].

Отже, англіцизми відіграють важливу роль у процесі формування словника сучасної людини. Процес запозичення відбувається постійно, віддзеркалюючи нові реалії нашого життя, даючи їм нові найменування.

Використання англійських слів та виразів може збагатити лексичний запас мови, доповнити її новими поняттями та сприяти інтеграції в міжнародному середовищі. Але надмірне використання англіцизмів може призвести до поступового заміщення власних українських слів та втрати унікальності мови. Крім того, різниця у розумінні англійських термінів та виразів може викликати непорозуміння між поколіннями, що ускладнює

комунікацію. Ми повинні поважати традиції нашої літературної мови і вживати дані вирази в певному соціально-культурному оточенні, де вони будуть доречні.

Література:

1. Битківська Я.В. Словотвірне пристосування англіцизмів до прикметникової підсистеми сучасної української мови. Прикарпатський вісник НТШ. Слово. 2019. Вип. 3. С. 131–138.
2. Гудима Г., Слодиницька Ю. Англомовні запозичення в сучасній українській мові. Молодий вчений. 2012. № 6 (94), 2012. С. 26–29.
3. Дьолог О.С. Особливості англо-української мовної взаємодії різних типів. Нова філологія. 2020. Вип. 1 (80). С. 162–167. URL: <https://doi.org/10.26661/2414-1135-2020-80-1-26> (дата звернення: 18.05.2023).
4. Марченко А.М. Англіцизми в українській мові. Національна ідентичність в мові і культурі : зб. наук. пр. Київ : Талком, 2021. С. 177–180.
5. Мартинова Т., Кукушкін В. Англіцизми у сучасній українській мові. Закарпатські філологічні студії / Ужгород : Видавничий дім "Гельветика", 2023. Т. 1, вип. 28. С. 56–59.

Особливості функціонування предикативних форм на *-но*, *-то* в науковому тексті *к. філол. н., доц. Віталіна Кухарєва-Рожко*

Своєрідним семантико-граматичним явищем української мови є предикативні форми на *-но*, *-то* в односкладному реченні. У процесі свого формування вони зазнавали значного переосмислення, набуваючи особливого статусу. Предикативні форми виявляють себе в джерелах різних стилів та жанрів з XIV-XV ст. і вже на ранніх етапах свого формування започатковують витоки всіх типів конструкцій, які існують у сучасній мові.

Проблеми функціонування безособових конструкцій з формами на *-но*, *-то* в українській мові висвітлено в дослідженні О. Курило [2, с. 1-39].

Спеціальні дослідження останнього часу характеризуються високим науковим рівнем, застосуванням типологічного підходу до проблеми, внесеної в контекст слов'янської мовної спільноти й у більш широкий, а також відсутністю тенденційного розгляду проблеми. Таким є дослідження Ю. Шевельова [3, с. 171-186].

Д. Вечорек аналізує конструкції як оригінальне структурно-семантичне явище сучасної української літературної мови, детально й глибоко розглядаючи його крізь призму перфектності [4, с. 7]. Спробою подати явище формування та функціонування конструкцій з *-но*, *-то* в загальнолінгвістичному контексті є дослідження А. Даниленка [1, с. 113-126].

Загальні особливості аналізованих конструкцій виявляються й у науково-технічних текстах.

Основне значення безособових конструкцій, головний член яких виражений дієслівною формою на *-но*, *-то*, – показ стану не як процесу, а як результату дії в минулому або наявності результату в момент мовлення, наприклад: *“На рисунку 7 наведено приклади вимірювання при використанні двох розглянутих відлікових пристосувань”*; *“За одиницю температури у*

термодинамічній системі **прийнято** кельвін”; “На рис. 1.3. **показано** електромеханічну систему автоматизованого керування”.

Для того, щоб підкреслити минулий (рідше майбутній) час дії, вираженої безособовою дієслівною формою на *-но*, *-то*, до неї додається допоміжне дієслово *було* (*буде*), наприклад: “Крім фотоефекту... **було зроблено ряд важливих відкриттів**”.

Безособові речення з головним членом, вираженим безособовою дієслівною формою на *-но*, *-то*, можуть наближатися своїм значенням до неозначено-особових: “На таких екранах також **передбачено** (пор. **передбачили**) зображення повідомлень про несправності з індикацією місця та часу їх виникнення”; “В U-подібну трубку **залито** (пор. **залили**) рідини”; “В роботі **розглянуто** (пор. **розглянули**) негладкі задачі оптимального керування пучком траєкторій”.

Безособові речення на *-но*, *-то* використовуються в наукових текстах і для встановлення логічної послідовності в процесі наукового міркування, при виведенні формул, у посиланнях. Наприклад: “У книжці **розглянуто** загальну побудову засобів вимірювань, особливості функціональної будови і **прийнято** метрологічні характеристики”; “У роботі ... **сформульовано** конкретні рекомендації з вирішення цих проблем”; “Внизу **показано** вигляд шести дисків...”.

Отже, предикативні форми на *-но*, *-то* в науковому тексті виконують такі комунікативні функції: усувають з викладу суб’єкт дії, виражають некатегоричність викладу, спрямовують увагу читача на об’єкт або дію.

Література:

1. Даниленко А. Форми на *-но*, *-то* в українській мові: спроба типологічної реконструкції // Збірн. Харківського історико-філологічного товариства. Нова серія. Х.: Око. 1994. Т.2. С. 113-126.
2. Курило О. Про українські безпідметові конструкції з присудковими дієприслівниками на *-но*, *-то* // Збірник секції граматики української мови. К., 1930. Кн.1. С. 1-39.
3. Shevelov G. The vicissitudes of a Syntactic Construction in Eastern Slavic| Impersonal sentences in *-no*, *-to* with the ace sg of object // Scando Slavica. Tomus 15. 1969. S. 171-186.
4. Wiczorek D. Ukrainiskij pierfiekt na *-no*, *-to* na fonie polskogo pierfiektu. Wrocław: Wyd-wo Uniwersytetu Wrocławskiego, 1994. 115 s.

Українськомовний простір в економічній термінології (на прикладі «Словника економічної термінології» Г. Кривченка, В. Ігнатовича)

к. філол. н., доц. Людмила Сидоренко

Економічна термінологія є однією з термінологій, яка у зв’язку з розвитком торговельно-економічної співпраці України з іншими країнами, стратегічної інтеграції до ЄС постійно збагачується новими термінами і широко використовується у суспільстві. Нині вітчизняні лінгвісти, працюючи над унормуванням економічних термінів, попри англомовний вплив та

глобалізацію, значну увагу приділяють відродженню національних категорій та поверненню до активного вжитку питомої термінологіки. О. Ткаченко зауважує, що без пуризму мова приречена на поступове витискання й у кінцевому підсумку на повне вимирання [3]. На цьому наголошує і П. Селігей. Він зауважує, що пуризм обстоює самодостатність мови. Крім зміцнення внутрішньої будови мови, посилення взаємодії лексичного і словотвірного рівнів, розбудова та широке функціонування власних терміносистем засвідчують високий науковий потенціал країни [2].

Дослідження лексикографічних праць періоду «золотого десятиріччя» (20-і-30-і рр.) сприяє відновленню українських еквівалентів до чужомовних економічних термінів. Г. Кривченко та В. Ігнатович у «Словнику економічної термінології» (1921р.) пропонують низку національних термінологічних слів разом з чужомовними синонімами: *індекс, показник; інтервал, проміжок; барини, зиск; багаж, пакунок; авізо, повідомлення; агрікультура, рільництво; аль-парі, на-рівні, антагонізм, противенство; апредіація, дорожчання; анонімний, безіменний; апарат, прилад; атрибут, властивість; циркуляція, кругообіг; фундатор, засновник; фактор, чинник; фабрикація, виріб; фальсифікація, підроблення; феномен, явище; фіск, скарб; фузія, злиття; імпорт, довіз; бракувати, знаходити недоліки* [1]. Укладачі словника, працюючи над компонуванням словника, прагнули усунути термінологічну непорядкованість, націоналізувати мову економіки, при цьому не заперечуючи міжнародної термінології. Зауважимо, що національні термінологічні вирази виразно розкривають зміст позначуваного, на відміну від чужомовних, які хоч і усувають синкретизм, та все ж позбавляють національну мову саморозвитку.

Частина зафіксованих в аналізованому словнику питомих економічних термінів є в активному вжитку сучасних фахівців, а частину треба відродити, щоб уникнути надмірної англізації в рідній мові.

Вважаємо, що створення словників, довідників, онлайн-платформ, використання питомих терміноодиниць в офіційних документах дасть змогу популяризувати українську економічну термінологію.

На нашу думку, не лише чужомовні термінологічні одиниці, а й питомі ресурси повинні збагачувати економічну терміносистему, що й сприятиме розширенню українськомовного простору.

Література:

1. Словник економічної термінології / Г. Кривченко, В. Ігнатович; передм.: В. Бріцин, П. Гриценко; НАН України, Ін-т мовознавства ім. О. О. Потебні, Ін-т укр. мови. Репр. вид. 1930 р. К.: Видавничий дім Дмитра Бураго, 2021. –XVI, 140 с. (Серія «Словникова спадщина України»).
2. П. Селігей Питоме і чуже в термінології: гармонія чи конфлікт?// Вісник НАН України, 2007, №9. С. 20-29.
3. Ткаченко О. Б. Українська мова і мовне життя світу. К., 2004. С. 233-245.

Технологія українізації на деокупованих територіях України:

виклики та перспективи

канд. пед. н, доц. Людмила Береза,

канд. філол. н., доц. Галина Дядюра

Повномасштабна війна в Україні погіршила доступ до освіти, негативно вплинула на якість освітнього процесу й успішність, а також відобразилася на психоемоційному стані учнів, студентів, вчителів, викладачів тощо.

Сьогодні інформації так багато і нею так уміло зловживають. На наших очах різноманітні ЗМІ маніпулюють свідомістю мільйонів, перекручують факти історії, спотворюють реальність та етичні норми, тому саме освіта допомагає орієнтуватися в розмаїтті цієї інформації та протистояти маніпуляціям з боку різних сил.

Дискусійною залишається роль гуманітарної складової в позашкільній та в освіті загалом. Нині вона не визначена МОН як пріоритетна, але саме гуманітарна освіта вважається такою, що спроможна формувати цінності та ставлення майбутніх поколінь [1].

Включення курсів із вивчення мови, літератури, культури, історії України, країнознавства сприятиме всебічному розвитку особистостей і ненав'язливому формуванню проукраїнської свідомості. Безумовно, важливість вивчення таких курсів, дисциплін є основою формування національної самоідентифікації українців. Наше суспільство зараз має і під час повоєнної відбудови матиме перед собою великі виклики, зокрема це стосується й національної освіти на деокупованих територіях. Перед закладами освіти постали такі виклики, як-от: дистанційне навчання; постійна небезпека (повітряні тривоги); нестабільність умов навчання та психоемоційний стан педагогів, учнівства чи студентства; перебої або відсутність мережевого зв'язку та електропостачання; евакуація майна закладу; вимушене внутрішнє та зовнішнє переміщення учасників тощо.

Хоча Україна вже й повернула освіту на деокуповані території Харківщини, проте залишається чимало невирішених питань щодо організації навчального процесу в цьому регіоні. Проведені дослідження засвідчують, що найбільшою перешкодою на шляху до поновлення повноцінного функціонування навчальних закладів були бойові дії, обстріли, відсутність укриттів, фізичні пошкодження шкільних будівель. У нашому дослідженні ми намагались відстежити стан освітнього процесу на Харківщині нині. З цією метою було проведено гугл-опитування й до участі залучено 153 респонденти. Серед опитуваних були вчителі, фахівці управління освіти, психологи, бібліотекарі, батьки й діти. Територіальна громада, яка взяла участь в опитуванні, перебувала в окупації в середньому від 6 до 12 місяців, проте опитувані зазначають, що освітні втрати є відчутними. Попри те, що побутує думка про російськомовність Харківщини, 100% респондентів відповіли, що навчання в закладах освіти здійснюють українською мовою і в побуті 85,4 %

послугуються державною мовою. Разом із тим 77, 2% опитуваних вбачають необхідність додати зміни до чинних програм, розширивши навчальний курс додатковим вивченням української мови, історії України та введенням дисципліни «Країнознавство». Респонденти зауважують, що після деокупації освітні заклади обов'язково потребують адаптивних програм, які нині, на жаль, відсутні.

Після десяти років війни, двох років її повномасштабної фази, ми маємо багато переосмислити та знайти нові рішення для життя та розвитку кожної території, яка відіграє свою важливу роль для територіальної цілісності та згуртованості України. Передусім забезпечити різноманітні формати опанування української мови, знайомства з українською історією, культурою, традиціями, звичаями; залучати батьків в освітній процес через створення й підтримання батьківських рад, організації просвітницьких заходів для них; активізувати спілкування українською мовою в сім'ї та в побуті, організовувати та проводити для батьків бесіди, лекції, семінари щодо психоемоційної підтримки дитини, організації навчального процесу, статевого виховання тощо.

Література:

1. Гуманітарне знання – вакцинація проти невігластва.

URL: <https://osvitoria.media/experience/gumanitarne-znannya-vaktsynatsiya-proty-neviglastva/>
(дата звернення: 06.10.2024).

Країнознавство як один із напрямів формування лінгвокраїнознавчої компетенції іноземних студентів

***к. філол. н., доц. Галина Дядюра,
канд. пед. н., доц. Людмила Береза***

Метою вивчення дисципліни «Країнознавство» є надання студентам-іноземцям знань про найважливіші аспекти культури та історії України. Вивчення країнознавства передбачає не лише засвоєння певного обсягу знань, а й формування та розвиток навичок з основних видів мовленнєвої діяльності.

Навчальна дисципліна «Країнознавство» має велике виховне та світоглядне значення для студентів-іноземців, тому що сприяє формуванню їхніх громадянських якостей [1, с. 23]. «Країнознавство» забезпечує формування в іноземних слухачів країнознавчої компетенції та комунікативних навичок, що сприяють їх подальшій соціокультурній адаптації. У результаті вивчення країнознавства студенти повинні знати: основні етапи українського етногенезу та етнічної історії, а також історію української державності, боротьби за національну незалежність та культурні досягнення України.

Для кращої комунікації, адаптації, розуміння культури, звичаїв, самобутності, традиції народу важливим є використання українознавчого

матеріалу. Досвід роботи з іноземцями дає змогу зробити висновок, що цільове призначення зорової наочності для навчального процесу у вивченні країнознавства, є надзвичайно важливим. Візуальні матеріали допоможуть ознайомити іноземних студентів з культурою України.

Задіяння у навчальний процес візуальної інформації, яка відображає ключові події історії та культури нашого народу, уможлиблює краще розуміння й запам'ятовування матеріалу. Її функція полягає в ознайомленні іноземного студента з життям нашого народу, в долученні до його цінностей. Акультурація передбачає не тільки раціональне розуміння певного факту, але і його емоційне засвоєння.

Під час вивчення дисципліни «Країнознавство» особливу увагу варто приділяти таким темам: «Україна», «Україна – суверенна демократична держава», «Символи української державності», «Свята українського народу», «Традиції і звичаї українців», «Тарас Григорович Шевченко як символ України», «Визначні постаті України», «Матеріальна й духовна культура українців», «Національні свята України», «Система освіти в Україні» тощо.

Доцільним є ознайомлення студентів-іноземців із персоналіями визначних українців, що сприяє кращому розумінню української історії. Значну зацікавленість викликають у студентів тексти з історії української держави, особливо про національну ідею.

Використання українознавчого матеріалу для оволодіння українською мовою як іноземною, безперечно, є ефективним засобом навчання нерідної мови, який варто рекомендувати як один із можливих способів підвищення ефективного навчального процесу.

Для розвитку пізнавального інтересу доречним є застосування сучасних комп'ютерних комунікаційних технологій, які надають можливість по-новому реалізувати методи, що сприяють розвиткові творчої активності студентів. Наприклад, вони можуть проводити віртуальні екскурсії, створювати презентації. Це робить заняття цікавим та по-справжньому сучасним, відбувається індивідуалізація навчання.

Комп'ютерна візуалізація освітнього контенту, особливо в ігровій, інтерактивній формі розвиває когнітивні стилі мислення, креативність та розумову активність студентів, а також позитивно впливає на їх психологічний та емоційний стан [2, с. 51-54].

Література:

1. Корженко В. Я. Спілкуємося українською. Країнознавство: навч. посіб. / Корженко В. Я., Горчинська Л. В., Абрамчук О. В. Вінниця: ВНТУ, 2010. 86 с.
2. Опанасенко Ю. М. Покоління Z: нові виклики для освіти. Нова грамотність у цифровому столітті: Матеріали обласної наук.-практ. інтернет-конференції. Черкаси: ЧОПОПП, 2016. С. 51-54.

**Реалізація оцінного потенціалу прикметників як ознака
індивідуального стилю письменника
канд. філол. наук, доц. Інна Павлова**

Активне вивчення оцінних граматичних одиниць пов'язане із становленням граматики оцінки як одного із напрямів лінгвоаксіології, що припадає на початок ХХ століття, основним завданням якої є «описати механізми моделювання оцінних значень за участю граматичних одиниць (морфологічних і синтаксичних засобів)» [3, с. 115]. Мовознавці активно досліджують оцінність граматичних одиниць, серед яких найбільшим оцінним потенціалом вирізняються прикметники «як ознакові слова, що мають сигніфікативний зміст, мають найвищий оцінний потенціал» [2, с. 22]. Науковці стверджують, що «ад'єктиви у своїй абсолютній формі завжди допускають наявність оцінної шкали, що уможливорює утворення тематичних груп ад'єктивних слів за їх оцінним значенням та позитивною чи негативною характеристикою» [1, с. 105].

Метою розвідки було з'ясувати особливості функціонування аксіологічно маркованих прикметників як ознаку індивідуального стилю письменника. Джерельною базою дослідження слугували твори Ю. Андруховича, оскільки прикметники з оцінним значенням у мові його творів не були предметом вивчення науковців.

У працях, присвячених вивченню оцінних значень прикметників, особлива увага зосереджена на характеристиці демінутивних та аугментативних суфіксів, на ненормативному вживанні прикметникових форм, однак автори часто послуговуються власне оцінними прикметниками, або ж контекстуально оцінними, що залежить від індивідуального стилю та конкретного письменницького задуму.

Серед прикметників, що мають позитивну оцінність, у мові творів Ю. Андруховича можна виокремити цілу низку одиниць, що виражають, похвалу або схвалення, любов, захоплення, пестливість, доброзичливість, прихильність, ввічливість, повагу, співчуття та інші позитивні відтінки значень, наприклад, *хороший, добрий, красивий, класний* і под.: *Та ні, то були переважно мирні **хороші** люди* (Таємниця). Однак у контекстуальних умовах загально оцінні прикметники можуть міняти знак оцінки або переходити до складу дескриптивно-оцінних, тобто набувати ще й інших додаткових сем: *І тут я проблукав нині пополудні **добрих** дві години* (Перверзія).

Найчастіше прикметники реалізують свою функцію через поєднання з іменниками, оскільки вони уточнюють поняття, названі іменниками, а також увиразнюють та конкретизують висловлення. Як приклад, можна навести таку ілюстрацію: *Мерця знайду **класного, старого** казла **теж*** (Дванадцять обручів). Цей приклад виражає підсилення оцінності, оскільки автор з прикметником *класний*, що має позитивну оцінку, вживає прикметник *старий* та іменник *козел*, що виражають негативну оцінку. Тому таке контекстуальне вживання засвідчує перевагу негативною конотації, хоча прикметник має позитивне значення.

Трапляються такі контекстуальні словосполучення, у яких автор поєднує лексеми з протилежним значенням, що є одним із засобів породження оцінки: *Маріо Понтраца дуже зворушувало, що кохана зберігала там серед іншого милого мотлоху з десяток різної подоби ляльок, якими бавилась у дитинстві* (Коханці Юстиції). Прикметник *милий* характеризується позитивною конотацією, а *мотлох* має негативне значення.

Оцінного значення набувають авторські композити, до складу яких входять семантично протилежні прикметники – негативного й позитивного забарвлення. Пор.: *Рік 1641 ознаменувався у місті Львові цілим ланцюгом жахливо-прекрасних подій, серед яких цілком видатне місце посіло привселюдне спалення такого собі Альберта Вироземського, особи без громадянства і з вельми туманним соціальним минулим* (Коханці Юстиції).

Отже, прикметник у своєму значенні часто містить оцінність, яка може посилюватися різними морфемами, контекстуальним уживанням, сполученням з іншими конотованими лексемами, творенням композитів із семантично протилежними компонентами, що є ознакою індивідуального стилю письменника.

Література:

1. Мельничук Н. О. Співвідношення емотивності та оцінності у структурі англійського прикметника. Філологічні студії. Вип. 11. 2014. С. 99–107.
2. Рязанцева Д. В. Прикметник сучасної української мови у вимірах граматики оцінки: дис. ... канд. філол. наук: спец. 10.02.01 / Харк. нац. пед. ун-т імені Г. С. Сковороди. Харків, 2013.
3. Халіман О.В. Граматика оцінки: морфологічні категорії української мови: монографія; попереднє слово, наук. ред. проф. Т. Космеди. Харків: Майдан, 2019. 456 с.

Специфіка викладання української мови як іноземної при Мовних центрах у німецьких вищих навчальних закладах: теоретико-методологічні основи та практичні підходи канд. філол. наук, доц. Олесь Лазаренко

Традиція навчання української мови як іноземної зародилася, як вважають дослідники, у 20-х рр. ХХ ст. і «розвивалася спорадично упродовж довгого періоду в окремих славістичних осередках за кордоном» [4, с. 28-29]. Зокрема, в Німеччині протягом майже 20-ти років (1926–1945) функціонував Український науковий інститут, співробітник якого проф. Зенон Кузеля викладав студентам Берлінського університету курси української мови – для початківців (*für Anfänger*), для середнього рівня (*für Fortgeschrittene*) і для тих, хто бажає удосконалити мову і досягти вищого рівня (*für Sprachtüchtige*), отримавши на це спеціальний дозвіл пруським Міністерством освіти [3, с. 50]. Згодом осередком вивчення української мови та культури стає Український Вільний Університет у Мюнхені, а вже після епохальних подій падіння Берлінського муру та об'єднання Німеччини важливим україністичним центром стає Грайфсвальдський університет, де майже

30 років поспіль проводиться Літня школа *Ukrainicum*, програма якої передбачає протягом двох тижнів курси української мови як іноземної для початкового, середнього та високого рівнів [1, с. 13; 2, с. 17].

Як стверджує дослідниця С. Амеліна: «У більшості німецьких університетів вивчення української мови пропонується у межах програм славістики» [1, с. 14], і вже протягом навчального 2011-2012 зафіксовано дані про те, що «українська мова та література як спеціальність вивчалися в 9 вищих навчальних закладах, зокрема, у містах Грайфсвальді, Лейпцизі, Геттінгені, Мюнстері, Ольденбурзі, Вюрцбурзі» [2, с. 16]. Зацікавлення вивченням української мови особливо зросло та стало виразно помітним після подій на Майдані у 2013-2014 рр., про що пише, зокрема науковиця С. Воршех: «Українська мова стає все більш присутньою в університетах. Все ще існує мало університетів, які пропонують українську мову як частину курсів славістики або в мовних центрах загалом, хоча їхня кількість зросла після Євромайдану». [6, с. 100]. Так, зокрема, в Інституті слов'янських та угорських студій Берлінського університету ім. Гумбольдтів вже у 2015 році був започаткований курс «Українська мова як іноземна» для студентів-славістів, організовано обмін студентів у рамках навчальної програми Еразмус, проведено семінари для викладачів української мови як іноземної в Німеччині тощо, а з 2023 року предмет «Українська мова» на постійній основі ввійшов тут до навчальної програми.

Однак, окрім опції опанування української мови в рамках славістичних студій, у деяких університетах в Німеччині є можливість відвідувати мовні курси студентам нефілологічних спеціальностей (економіка, юриспруденція, інформаційні системи і технології тощо). Таку можливість надають навчальні структурні одиниці – Мовні центри, як, наприклад, при Європейському університеті Віадрина у Франкфурті-на-Одері, де з 2017 року функціонує Лекторат української мови [5]. Традиційно у кожному семестрі (літньому та зимовому) тут планується чотири курси з української мови – три курси (4 академічні години щотижня, рівні A1-B1) та 1 або 2 курси (2 академічні години щотижня) на теми: «Формування навиків читання для студентів зі знанням кириличного шрифту», «Подорож Україною: лінгвістичний аспект», «Курс польсько-українського перекладу», «Українознавство: мова, культура, суспільство» тощо. Окрім названих вище курсів проводяться численні позанавчальні заходи, як-от: Мовне кафе, показ українських фільмів, участь у «Native Speakers Lessons», екскурсія «Український Берлін», граматичні та пісенні майстерки, підготовка студентів до участі у Міжнародному орфографічному конкурсі з української мови (Ягеллонський університет, Краків) та до написання Радіодиктанту національної єдності до Дня української писемності та мови, запрошення викладачів української мови з інших вузів (напр., з кафедри україністики Познанського університету) на зустріч зі студентами тощо. Важливим моментом є те, що предмет «Українська мова як іноземна» на базі Мовного центру Віадрина пройшов сертифікацію для рівнів A2 (UNIcert Basis) та B1 (UNIcert I), що є величезним досягненням в українській лінгводидактиці за кордоном.

Література:

1. Амеліна С. Вивчення української мови в університетах Німеччини. Теорія і практика викладання української мови як іноземної. 2016. Випуск 12. С. 48–55.
2. Гайдученко Л.В. Сучасна україністика в Німеччині. Компаративні дослідження слов'янських мов і літератур. 2013. Вип. 21. С. 14–22.
3. Лазаренко О. Викладання української мови в міжвоєнному Берліні. Теорія і практика викладання української мови як іноземної. 2021. Випуск 15. С. 48–55.
4. Швець Г. Теорія і практика навчання української мови іноземних студентів гуманітарних спеціальностей: монографія. Київ: Фенікс, 2019. 529 с.
5. Lazarenko O. Lektorat für ukrainische Sprache an der Europa-Universität Viadrina in Frankfurt (Oder): Ziele, Entwicklungen und Erfolge. Мовні освітні технології у вимірі мультикультуралізму: монографія. Київ: КНЕУ, 2023. С. 72–85 [Електронний ресурс: https://ir.kneu.edu.ua/items/886d44b7-5945-4956-8a5b-69cf49b31267?fbclid=IwAR2vnHT8F2KXt617FFVYxf48BMGmlkfjviugS67w_rhqH4krl9GIIEgjXVc]
6. Worschech S. Deutsch-ukrainische Kulturbeziehungen. Veränderungen nach dem Euromaidan. Institut für Ausländerbeziehungen. 2021. 171 S.

Секція 3. МОВНИЙ ПОТЕНЦІАЛ У ПСИХОЛОГО-РЕАБІЛІТАЦІЙНОМУ ПРОЦЕСІ LANGUAGE POTENTIAL IN THE PSYCHOLOGICAL AND REHABILITATION PROCESS

Психологічна спроможність рефлексивного дискурсу у збереженні психологічного здоров'я особистості *докт. філософ. н., проф. Валентина Афанасенко*

Хроніка драматичних подій, постійного стресу, шоку, паніки, розпачу і накопичення деструктивних переживань і станів, всього комплексу соціально-психологічних та економічних умов життя, зумовлена війною ґрунтує погіршення емоційного стану і психічного статусу українців. У переважній більшості простежуються різні за ступенем вираженості соціально-стресові розлади, значно піднявся рівень невротизації, загальної тривожності, з'явилися такі переживання, як невпевненість, непотрібність, самотність, безглуздість існування, різномірні страхи. Зростає кількість та розширюється діапазон психосоматичних захворювань на тлі загострення кризових станів. За оцінками Всесвітньої організації охорони здоров'я, в Україні близько 10 млн людей мають ризик психічних розладів [1].

Як ніколи загострюється проблема відновлення і збереження психологічного здоров'я. Сутність поняття «психологічне здоров'я» характеризує цілісну особистість, яка орієнтована на процес життєвої самореалізації. Процес індивідуальної життєдіяльності сучасної людини передбачає включеність в мікро- і макросоціум з постійним стресовим впливом внаслідок інформаційних та емоційних перевантажень, що спонукає до занурення в стан рефлексії. Людина, розмірковуючи над конкретними станами зазнає заглиблення переживань когнітивно-емоційного характеру на основі зацікавленості, сумніву тощо. З цього приводу М. Фуко зазначав: «У житті бувають миттєвості, коли, щоб продовжити дивитись або розмірковувати, не можна обійтися без бажання дізнатися, чи можливо міркувати інакше, ніж міркуєш, і сприймати інакше, ніж бачиш...» [Цит. за 2].

Вивчення рефлексії сягає корінням у давньогрецьку філософію і означає процес роздумів індивіда про те, що відбувається у його власній свідомості. Так, Аристотель наголошував на здатності людини спостерігати за своєю діяльністю і розумів рефлексію як «мислення про мислення», а у трактуванні Д. Локка рефлексія виступає як спостереження свідомістю станів власної душі. В останні десятиліття намітилася нова тенденція актуалізації рефлексії у вивченні інтерсуб'єктивної діяльності індивіда, яка характеризується виявленням прихованих механізмів психічної діяльності, що мають вираження в його комунікативній діяльності.

Здатність рефлексії пронизувати сфери несвідомого і свідомого в структурі особистості не є чимось статичним. Динамічний характер рефлексії

розгортається в переходах, чим і забезпечує її змістовність, виявляє спроможність подолати залежності і обмеження вихідного досвіду соціалізації особистості, трансформувати інфантильні особистісні комплекси, дезактуалізувати захисні механізми, які зумовлюють її деструктивні тенденції і на цій основі, відновити і зберігати психологічне здоров'я.

Рефлексивний дискурс постає формою внутрішньої комунікації суб'єкта мовлення, здійснювану ним за фоном ситуації безпосереднього спілкування, спрямовану на аналіз та корекцію власного психологічного стану і поведінки з урахуванням динаміки та умов взаємодії. Предметом аналізу є рефлексивні акти, які здійснюються суб'єктом мови у формі внутрішнього монологу/діалогу в процесі зовнішньої комунікації, що відображають приховані інтенції, оцінки, план комунікативної поведінки реципієнта.

Рефлексивний дискурс в психотерапевтичному процесі відбувається у вигляді ланцюга рефлексивних актів, здійснюваних у внутрішній комунікації, спрямованих на інтерпретацію як власного стану під впливом інтерсуб'єктивної діяльності, так і поведінки партнера інтерсуб'єктивної взаємодії з подальшою самокорекцією і контролем власної діяльності [2]. Окрім зовнішньої вербальної інтеракції, при обміні інформацією відбувається внутрішня взаємодія – суб'єктно-суб'єктна. На основі самоспоглядання в конкретній ситуації і переживання і осмислення цих процесів твориться новий образ особистості та відображається у свідомості. Когнітивно-емоційні процеси, зумовлені комунікативно-рефлексивною діяльністю відбуваються у формі внутрішнього мовлення і відкривають латентні тенденції і змісти особистості. Властивості рефлексії: динамічність, спрямованість, циклічність, миттєвість, трансверсальність розкривають приховані змісти особистості, відкривають можливості реабілітації та конструктивного розвитку її потенціалу.

На основі викладених аргументів рефлексивний дискурс постає високоспроможним психотерапевтичним засобом реабілітації латентних деструктивних тенденцій особистості. Здатність до рефлексії – це внутрішній регулятор розвитку і реалізації потенціалу особистості та здійснення стратегії продуктивної життєдіяльності на основі психологічного здоров'я.

Література:

1. <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3904969-v-ukraini-blizko-10-miljoniv-ludej-maut-rizik-psihiicnih-rozladiv-vooz.html>
2. Коновальчук В.І. Розвиток творчого потенціалу особистості у просторі освіти: дис. ... д-ра філос. наук : 09.00.10 «Філософія освіти» – Інститут вищої освіти НАПН України. – Київ, 2017. – 473с
3. Шапар В. Б. Сучасний тлумачний психологічний словник. – Х.: Прапор, 2007. – 640 с.
4. Фройд З. Вступ до психоаналізу. Клуб Сімейного Дозвілля – Харків, 2015. – 228 с.

**Мовний потенціал у подоланні психологічних травм:
можливості та обмеження
канд. пед. н., доц. Людмила Вовкочин**

Мова – це код національної ідентичності. Вивчення можливостей збереження психолого-адаптивних можливостей людини, оновлення її життєвої активності, підвищення рівня психологічного благополуччя в умовах переживання тривалих травматичних подій через використання мови є актуальним завданням в Україні нині.

Психологічну реабілітацію визначають як систему заходів, спрямованих на відновлення, корекцію психологічних функцій, якостей, особливостей людини, створення сприятливих умов для розвитку та утвердження здорової особистості. Психологічна реабілітація формує у пацієнта свідому участь у реабілітаційному процесі, тому що передбачає психологічну допомогу фахівця з безпосередньою активною позицією постраждалого, спрямовану спільну роботу з відновлення професійно важливих властивостей поранених, психотравмованих військовослужбовців та інвалідів військових дій, їхню професійну переорієнтацію і перепідготовку, працевлаштування та професійну адаптацію, зняття втоми та відновлення фізичної працездатності.

Історично реабілітацію визначали як відновлення попереднього стану, втраченого доброго імені, поновлення прав необґрунтовано звинуваченої людини. Друге значення терміна – медичні, педагогічні, психологічні, юридичні заходи, спрямовані на відновлення здоров'я та працездатності людини. Нині змістом поняття є комплексна допомога фахівців, спрямована не лише на компенсацію розладів, а й на повернення постраждалої людини до суспільного життя, її якомога повнішу особисту, професійну інтеграцію в соціум.

Серед видів реабілітації зазвичай виділяють дві великі групи: медичну і соціальну. Медична реабілітація складається з комплексу заходів, спрямованих на максимально можливе відновлення здоров'я людини після перенесеного захворювання, оперативного втручання, на компенсацію порушених чи повністю втрачених функцій організму. Соціальна реабілітація передбачає комплекс заходів, спрямованих на створення і забезпечення умов для інтеграції людини у суспільство, відновлення її соціального статусу, здатності до самостійної суспільної і родинно-побутової діяльності. Особливої актуальності ж набуває психологічна реабілітація – не як пасивна реадaptaція, а поверненням людини до колишнього життя, яке було в неї до травматизації. Це активізація здатності життєтворення, тобто здатності перепроєктовувати власне життя та втілювати, реалізовувати ці оновлені проекти в сімейній, особистій, професійній та інших сферах. Адже творче ставлення особистості до власного життя передбачає відновлення бажання самотрансформацій, готовності до несподіванок, до змін ціннісних орієнтацій, характеру діяльності, поля спілкування, форм самореалізації.

У цьому контексті варто згадати працю всесвітньо відомого психіатра, психотерапевта, філософа Віктора Франкла, який, у 1942 році потрапивши в концтабір, де його чекала смерть, віднайшов у собі сили не просто вижити в

жахливих умовах, а й допомогти мільйонам інших знедолених людей знайти себе та змінити життя. Віктор Франкл у своєму вченні «Логотерапія» довів, що будь-яка людина через формулювання та визначення сенсу власного існування зможе вижити навіть у нелюдських умовах, здолати всі випробування.

Специфіка психологічної реабілітації за допомогою мови полягає в розробці і використанні відновлювальних заходів, які діятимуть у чотирьох напрямках: персонально-інструментально-просторово-часовому. Персональний вектор має бути спрямований на відновлення частково втраченої цілісності особистості, її збалансованості, самоврегульованості; інструментальний – на відновлення зниженої самоефективності особистості, її здатності самореалізовуватися у різних видах діяльності, просторовий – на підвищення комунікативної компетентності особистості, налагодження стосунків, подолання почуття відчуження від оточення, конструктивне розв'язання конфліктів; часовий – на ціннісно-смыслову сферу особистості, переоцінку цінностей, активізацію пошуку нових життєвих орієнтирів, нових сенсів.

Психологічними технологіями реабілітації особистості через використання мови вважатимемо сукупність прийомів, методів, технік, інтервенцій, що використовуються для підтримання і відновлення здатності особистості до життєтворення. Форми колективної комунікації, в яких практично використовуються технології, можуть бути дуже різними: групова робота, стратегічні сесії, майстер-плани розвитку тощо. Це, по-перше, активізація бажання самозмін, стимулювання позитивних спогадів, зараження позитивним прикладом, що сприяє подоланню низької вмотивованості до змін. По-друге, це техніки мрій про бажане майбутнє, активізація ресурсу подолання перешкод та стимулювання підтримки оточення, що забезпечує появу нових мотиваторів самозмін. По-третє, це техніка опису власного дня, та техніка активізації рефлексивності, що суттєво покращує самоусвідомлення та сприяє оновленому баченню колишніх «сліпих зон», прописуванню плану майбутнього здорового життя.

Література:

1. Франкл В. Людина в пошуках справжнього сенсу. Психолог у концтаборі. К., 2023.

**Post-traumatic growth of the Ukrainian community
as a condition for sustainable development**
Candidate of Psychological Science (PhD), docent Svitlana Mashchak

New trends and experiences covered the Ukrainian community in the first three months of the full-scale war in 2022. Fear, uncertainty, love, hatred activated a significant part of the Ukrainian community to defend the independence of the Motherland, the rest to protect the lives of children and families. A significant part of the Ukrainian population in this extraordinary and extreme situation demonstrates "stress resilience" (resilience), the ability to maintain mental health, help others, and participate in restorative activities. In the process of organizing activities for socio-psychological support of the Ukrainian community, the local population should be

involved as much as possible, to ensure the participation of representatives of affected communities in the processes of analysis, development, implementation, monitoring and evaluation of socio-psychological assistance programs. It should be taken into account that the communities in which there are victims consist of different age groups that have a diverse system of views, beliefs and often compete with each other. The principle of "community participation" provides for the creation of such conditions that would allow various subgroups of victims to maintain or restore control over decision-making that affects their personal lives; to establish the principle of "local sense of responsibility", which is important for ensuring the quality, justice and sustainability of the implementation of programs of psychological and other types of assistance.

A significant part of Ukrainians chooses the "cognitive-behavioral" vector of life in the conditions of war. There is an active collection of information, solving practical problems, finding a way out through "self-navigation", internal dialogues and discussions, determining the priority of urgent matters. In other people, an emotional, affective way of combating stress prevails, such as an open display of emotions, crying, laughing, discussing the experience with others or non-verbal expression of feelings through artistic activity, reading or writing texts. The social channel also dominates as a way of mutual support: Ukrainians seek to join some group, to feel part of a social organization [1; 4; 5]. Another type of counteraction is the active activity of imagination, fantasy, present dreams and memories of happy moments and circumstances in order to reduce the intensity of experiencing terrible life realities. And 70% of Ukrainians try to draw strength from faith, beliefs and values, which are guideposts for finding ways to overcome stress. This applies not only to religious beliefs, but also to patriotic values, a sense of one's mission in the world, and the meaning of life. The experience of the war in Ukraine demonstrates that interaction in the community contributes to the development, psychological maturity, self-actualization of not only an individual, but also the formation of a mentally and identically healthy Ukrainian nation.

Література:

1. Баніт О. В. Посттравматичне зростання українців в умовах війни. Освітня аналітика України, 2023 • № 4 (25). с. 104-111.
2. Климчук В. О. Психологія посттравматичного зростання: монографія / В. О. Климчук ; Національна академія педагогічних наук України, Інститут соціальної та політичної психології. – Кропивницький : Імекс-ЛТД, 2020. 125 с.
3. ПТСР та загострення хронічних хвороб: як війна вплине на здоров'я українців. Слово і діло: вебсайт. 2022. URL: <https://www.slovoidilo.ua/2022/11/01/infografika/>
4. Tedeschi R.G., Calhoun L.G. Posttraumatic growth: conceptual foundations and empirical evidence. *Psychological Inquiry*. 2004. Vol. 15, Iss. 1. P. 1–18. DOI: https://doi.org/10.1207/s15327965pli1501_01.
5. Gori A., Topino E., Sette A., Cramer H. Pathways to post-traumatic growth in cancer patients: moderated mediation and single mediation analyses with resilience, personality, and coping strategies. *Journal of Affective Disorders*. 2021. Vol. 279. P. 692–700. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.jad.2020.10.044>.

**Особливості прояву феномену імпостера у студентів коледжу
з різними рівнями тривожності**
*канд. психол. н., доц. Світлана Мащак,
магістрантка психології Оксана Вовк*

Початок студентського життя, особливо для підлітків 15 - 19 років, піддається впливові певних стресових чинників: зміна референтного та мікросоціального середовища в закладі освіти нерідко зміна житлових умов, звичного способу життя, навчальних занять. Труднощі будь-якого аспекту студентства можуть свідчити про несформованість внутрішньої позиції «Я-студент», низьку продуктивність навчально-професійної діяльності. Це знижує адаптацію, веде до виникнення внутрішньої кризи, що супроводжується почуттями розгубленості та тривожності і в багатьох студентів – проявом феномену імпостера, що характеризується низькою самооцінкою, великою кількістю навантажень. З огляду на це, освітня політика в закладах освіти передбачає зростання вимог до інтелектуальних здібностей особи, сформованості її пізнавальної сфери, формування стилів пізнавальної діяльності, саморозвитку. Часто саме підлітки власні досягнення списують на випадковість або тимчасовий успіх. У такому випадку ми маємо справу з психологічним явищем, що було виявлене та описане понад 40 років тому і має назву феномен «імпостера».

Від моменту опису даного феномену було проведено низку досліджень, які намагалися з'ясувати, наскільки він є поширеним серед різних спільнот. Автори з'ясували таке: феномен імпостера є більш поширеним серед етнічних меншин [1; 3; 5]. Узагальнено термін “феномен імпостера” – описує відчуття, що характеризуються нездатністю повірити, що власний успіх – це особисте досягнення, а не випадковість. Відчуття супроводжується страхом викриття власної некомпетентності. Як слушно може зауважити більшість, такі відчуття бодай раз у житті відчувала кожна людина. Ця властивість може звести нанівець задоволення від досягнень у будь-якому виді діяльності, а то й навіть поставити під сумнів майбутній розвиток здебільшого в талановитих та розумних студентів.

Феномен імпостера у психологічній літературі почали розглядати в 70-х роках ХХ століття психотерапевти П. Кленс і С., а тривожність як явище розглядали класики психології З. Фройд, К. Хорні, Е. Фромм, Р. Мей, Ю. Ханін, Г. Айзенк, Ч. Спілбергер. Дослідники вважають, що феномен імпостера більш пов'язаний зі страхом зовнішнього оцінювання, і тим, що інші можуть надавати вищу оцінку можливостям і знанням, притаманним певній особі. Також є певні шаблони поведінки, що притаманні людям із феноменом імпостера. Загалом є шість характеристик і за наявності хоча б двох із них ми можемо визначати феномен імпостера. Передусім це так званий цикл імпостера, в котрий потрапляє людина, що потерпає від цього феномену. Психологи вважають, що феномен імпостера більш пов'язаний зі страхом зовнішнього оцінювання. Якщо узагальнено розглянути запропонований професоркою Кленс так званий цикл імпостера, то виглядати він буде так: 1. Людина отримує для виконання важливе завдання і це призводить до

зростання рівня тривоги – адже завдання таке важливе 2. Власне, через цю перевищену важливість завдання, людина подається до двох можливих варіантів дій – або ціною надмірних зусиль, не тотожних тим, що необхідні для виконання завдання – це завдання виконується, або ж людина вдається до прокрастинації. 3. У момент коли завдання виконане, можливе невелике полегшення, але успіх на цьому етапі нівелюється та приписується або випадковому везінню, або надміру докладеним зусиллям, себто виконавець не здатний інтерналізувати власний успіх (що може свідчити про неможливість виконавця впоратися із завданням адекватними методами). 4. Увесь процес супроводжується надмірним страхом викриття власної некомпетентності та страхом отримати нове складне завдання на основі попереднього успіху. Саме страх зазнати невдачі не уможливлює використовувати тривогу як засіб мотивації, а також нівелює задоволення від виконання складного завдання [5].

Тривожність багато в чому визначає поведінку студента. За рівнем тривожності можна робити висновки про внутрішнє ставлення молодої людини до ситуацій певного типу, а також опосередковано – про характер взаємостосунків з однолітками та людьми інших вікових категорій. Якщо цей рівень перевищує оптимальний, можна говорити про підвищений рівень тривожності. Аналіз наукової літератури дає змогу стверджувати, що поведінка тривожних студентів має певні особливості. Так, такі молоді люди, як правило, не визнаються групою, але й не залишаються ізольованими, вони входять у число найменш популярних, оскільки замкнені, некомунікабельні або ж навпаки – надкомунікабельні, нав'язливі, озлоблені [3, с. 79].

Феномен імпостера проявляється у студентів по-різному: в особистості є відчуття того, що її досягнення – це результат вдалого збігу обставин, але не власної праці; страх викриття, через який є бажання будь-яке нове завдання або ігнорувати, або уникати. Та є інший бік цього прагнення – хочеться заглибитися в роботу максимально, щоб ні в кого не виникало думки викрити особистість; індивід не має власної самооцінки, важливою стає думка оточення: рідних, друзів, колег; особистості здається, що інші все роблять краще, якісніше: проєкти цікавіші, життя більш насичене, успішніше.

Отже, феномен імпостера та тривожність тісно корелюють. Для студентів з підвищеним рівнем тривожності характерними є занижена самооцінка і самоповага, вони невпевнені в собі, в своїх силах і можливостях, почуваються самотньо.

Література:

1. Нікішина І. В. Методика «Здатність педагога до саморозвитку». Режим доступу: https://vseosvita.ua/library/metodika-viavlenna-zdibnostej_pedagoga-do_samorozvitku198187.html).
2. Хорні К. Невротична особистість нашого часу. Самоаналіз. 2004.
3. Bernard N. S., Dollinger S. J., Ramaniah N. V. Applying the big five personality factors to the impostor phenomenon. J. Pers. Assess. 2002.
4. Clance P. R. The Impostor Phenomenon: When Success Makes You Feel Like A Fake, 1985, Toronto: Bantam Books. pp. 20-22.
5. Clance, P., Imes, S. The impostor phenomenon in high achieving women: Dynamics and therapeutic intervention. Dynamics and therapeutic intervention. Psychotherapy: Theory, Research & Practice, 1978. 15(3).

Емоційний інтелект як складова професійної компетентності студентів-психологів

*канд. психол. н., доц. Світлана Мащак,
магістрантка психології Іванна Тимоцько*

Професійна компетентність майбутніх психологів є і залишається важливою темою досліджень науковців у сфері психології. Однією із складових професійної компетентності психолога є здатність розуміти і розкодовувати емоційні стани інших людей, клієнтів.

Емоційний інтелект – це здатність особистості та риса її характеру. Узагальнюючи емпіричні дослідження, нами визначено, що функціями емоційного інтелекту є: оціночно-прогностична – це сприймання, ідентифікація та розумінням емоцій, розпізнаванням інформації, що міститься в емоціях, визначення справжніх емоцій та їх імітації засобами міміки та пантомімічної експресії, за особливостями вокалізації; з прогнозуванням індивідуальної межі власних досягнень у процесі діяльності та спілкування, а також емоційної поведінки інших людей; експресивно-комунікативна як адекватне вираження емоцій, котра сприяє ефективній міжособистісній взаємодії та оптимізації спільної діяльності; регуляційна – це керування емоціями, контролем над ними, зниженням інтенсивності неадекватних ситуації емоцій, з вибором ефективних стратегій подолання поведінки); мотиваційна (спонукальна), що ґрунтується на зв'язку емоційного інтелекту та структурних компонентів мотиваційної сфери особистості – внутрішньої мотивації, мотивації досягнення успіху; фасилітуюча як здатність викликати емоції, що дозволяє вирішувати певні завдання, аналізувати зміни настрою як аналіз різних поглядів на проблему; рефлексивно-корекційна як усвідомленням емоційних переживань – власних та інших людей, участю емоційного інтелекту в зниженні неузгодженості в ціннісно-смысловій сфері, у розв'язанні внутрішніх конфліктів, у корекції агресивної поведінки; тривожності, посттравматичних розладах; адаптивна дає можливість емоційного інтелекту реагувати і пристосовуватися до змін у внутрішньому світі та зовнішньому середовищі) [2; 4]. Розвиток емоційного інтелекту особистості зумовлений відсотковим розподілом впливу різних чинників: генетичною спадковістю від батьків (40%), впливом сімейного виховання (10%) та впливом соціального оточення (50%) [1]. Передумовами розвитку емоційного інтелекту як складової професійної компетентності є біологічні (генетично обумовлені, такі як функціональна асиметрія мозку, характеристики темпераменту і когнітивні здатності та соціальні (умови сімейного виховання, особистісні переконання, індивідуальну активність та релігійність особистості) [2, С. 145-146]. Психологи дотримуються думки, що засобами ефективного розвитку емоційного інтелекту майбутніх психологів є розвивальне освітнє середовище, застосування засобів тренінгу у навчальний процес. Також – позитивний психологічний клімат у групі студентів, на

лекціях та практичних заняттях, тобто атмосфера творчості, співпраці, підтримки та партнерства, створення можливостей для саморозвитку студента-психолога. Під час взаємодії з педагогами, викладачами, кураторами позитивні емоції стимулюють відкритість у вираженні власних почуттів та емоційних переживань. Тобто, лише уважне ставлення, повага та довіра до кожної особи, фахове надання психологічної допомоги та підтримки, готовність приходити на допомогу – це вагомі чинники розвитку емоційного інтелекту у майбутній професійній діяльності.

Емпіричне дослідження емоційного інтелекту майбутніх студентів-психологів проводиться на базі національного університету «Львівська політехніка». У дослідженні приймають участь студенти спеціальності 053 «Психологія» (100 осіб). Мета дослідження – визначення рівня емоційного інтелекту майбутніх студентів-психологів як складової професійної компетентності.

Отже, активні форми, методи та засоби розвитку емоційного інтелекту майбутніх психологів повинні супроводжувати освітній процес, навчально-виховний процес в освітньому середовищі вищого закладу освіти. Оцінка рівня емоційного інтелекту – це можливість оцінки показники чотирьох ключових критеріїв професійної компетентності майбутніх психологів. Зокрема: когнітивний як здатність розпізнавати власні емоційні стани та емоційні стани інших людей, а також емоційна обізнаність; рефлексивний як здатність рефлексувати свої вчинки та причини емоційних станів, аналізувати мотиви дій інших людей; поведінковий як здатність контролювати свої емоційні стани, застосовувати отриману емоційну інформацію під час спілкування, взаємодії та комунікації, а також обирати доступні способи досягнення мети; комунікативний: здатність підтримувати внутрішній позитивний настрій, проявляти емпатію до інших та демонструвати вміння спілкуватись. [5, С. 223-224].

Література:

1. Буркова Л. Соціономічні професії: інноваційна підготовка фахівців у вищих навчальних закладах: монографія. НАПН України, Київ. нац. ун-т ім. Т.Шевченка. Київ: Інфосистем, 2010. 277 с.
2. Дерев'янюк С. Феноменологія емоційного інтелекту: навч.-метод. посіб. Чернівці: Поліграф, 312 с.
3. Карпенко Є. Емоційний інтелект як фактор особистісного життєздійснення. *Psychological Prospects Journal*. 2017. № 30. С. 50-63.
4. Стельмашук Ж. Чинники розвитку емоційного інтелекту у майбутніх учителів початкової школи. *Іноватика у вихованні*. 2020. Вип. 12. 220-226.
5. Шпак М. М. Функціональні особливості емоційного інтелекту особистості. *Технології розвитку інтелекту*. 2016. № 3. Режим доступу:
URL: https://psytir.org.ua/upload/journals/2.3/authors/2016/Shpak_Marija_Myroslovivna_Funkcionalni_osoblyvosti_emocijnogo_intelektu_osobystosti.pdf.

Вплив цифрового спілкування на психічний розвиток особистості *канд. пед. н., доцент Алла Сіренко*

Сучасна людина – є тим змістом, яку інформацію вона споживає, і зміни, викликані масовим поширенням гаджетів, «переїздом з галактики Гутенберга в галактику Цукерберга»: з текстової цивілізації, цивілізації системного мислення вона переходить в цивілізацію зорових образів де немає ні аналітичного мислення, ні системного.

Нові методи нейронаук дозволили буквально «заглянути всередину» живого мозку. В результаті з'ясувалося, що він працює інакше, ніж вчені передбачали раніше. У мозку є три базові режими: один із них (центральна виконавська мережа) призначений для споживання інформації, інший (мережа виявлення значущості) потрібен для орієнтації в незнайомій ситуації і, нарешті, найважливіший режим, коли активні максимум галузей, дефолт-система мозку. Вона активується тоді, коли мозок думає ні про що і все відразу.

Саме в такому стані приходять найцікавіші рішення та інсайти, саме в ньому трапляються осяяння, коли хочеться вигукнути «Еврика!» А ще в цьому режимі встановлюються зв'язки між різними галузями мозку.

Протягом перших 25 років життя, наші нейронні клітини зв'язуються одна з одною у віддалених відділах мозку, засновуються нейронні зв'язки та утворюють ті самі нейронні мережі, які відповідатимуть за три базові режими роботи. Коли ми народжуємося, наші зв'язки в мозку локальні, і для того щоб навчитися концентрувати увагу, орієнтуватися в ситуації, думати, нам потрібно 25 років життя. Весь цей час ми програмуємо свій мозок, по суті, створюємо свої нейронні мережі та в результаті отримуємо сервер, який відповідатиме за процеси мислення у нашому дорослому віці.

Спілкування, яке теж засноване на трансляції та споживанні інформації, наразі відбувається через гаджети. Сучасна молодь залежна від своїх інтелектуальних протезів. Для позитивної або негативної реакції на повідомлення, достатньо натиснути одну клавішу, і не обов'язково це буде правдою. Основна маса споживачів, маскує власний образ під аватаркою, яка в свою чергу теж не є реальним образом. Наша сучасність, за допомогою гаджетів, спрощує процес спілкування, а в свою чергу процес мислення і робить розвиток інтелектуального потенціалу елементарним.

Розберемо на прикладі. Різні системи роботи мозку є антагоністами. Мозок дітей, які постійно перебувають у перенасиченому інформацією середовищі, де відбувається, як на їхню думку справжнє спілкування, не має можливості перейти в дефолтний режим, а отже, система, відповідальна за креативне мислення, пригнічується. У режимі споживання інформації активна центральна виконавча мережа; це лише невелика зона мозку, тобто мозок, по суті, знаходиться в режимі сну і не розвивається.

Так, в США 40% дітей віком до 10 років практично постійно перебувають онлайн, тобто спілкуються і споживають інформацію. У

підлітковому віці (14–18 років) вже більше 60%. «Вони відправляють свій сервер мислення у сплячку. Або він у них не формується».

Дослідження показують, що навіть сама присутність гаджету в межах досяжності погано впливає на наші здібності, заважає вирішувати складні завдання.

Для будь-якої серйозної розумової роботи нам потрібно налаштуватися. Щоб дефолт-система «включилася» і почала працювати, їй потрібно близько 23 хвилин. Жодного разу за цей час не відволіктися на стрічку новин і не зазірнути до месенджера, важко вдається навіть дорослим. Що вже говорити про дітей, залишених наодинці з гаджетами?

Активні користувачі соцмереж, які перебувають в постійному спілкуванні, частіше страждають на депресивні та суїцидальні думки, у них частіше спостерігається самознищувальна поведінка.

Рішення, яке на разі є єдиним, – суворе дотримання правил цифрової гігієни, яке «зараз має стати нормою життя».

Література:

1. Дзюбіна О. І. Комунікативний аспект соціальних мереж Facebook і Twitter. Вісник Дніпропетровського університету імені Альфреда Нобеля. Серія «Філологічні науки». 2016. № 2 (12). С. 218–222.
2. Маслоу А. Г. Мотивация и личность / Маслоу А.Г. – [Электронный ресурс] – Киев : PSYLIB, 2004. – Режим доступа : – URL: <http://psylib.org.ua/books/masla01/index.htm>
3. Семиченко В. А. Психічні стани / Семиченко В. А. – Київ: Магістр-S, 1998. – 208 с.
4. Терешкун О. Соціальні мережі у сучасному суспільстві: психологічний аналіз / О. Терешкун, О. Ілюшкін // Соціальна психологія. Український науковий журнал. – 2011. – № 5. – С. 86–95.
5. Форманова С. Коментар у соціальних мережах: інвективні форми. Вісник Львівського університету. Серія філологічна. 2020. Вип. 72. С. 282–294.

Особистісна зрілість як основа професійного успіху

***канд. психол.н., доц. Світлана Білозерська,
магістрантка психології Руслана Гук***

Сучасний світ висуває підвищені вимоги до соціальних характеристик особистості, що неминуче призводить до ускладнень у процесі організації взаємин із середовищем. У зв'язку з цим у психології постає важлива проблема визначення механізмів взаємодії людини зі світом і виявлення психічних властивостей, які сприяють підвищенню ефективності цього процесу. Поряд з тим, в умовах сучасної гуманізації суспільства, актуальності набуває проблема гармонійного розвитку особистості, її потенціалу як активного суб'єкта свого життя, творця власної долі, особистісно зрілої особистості.

Особливої актуальності ця проблема набуває в контексті процесу професійного становлення на етапі навчання у ЗВО, оскільки студентський період є одним із найважливіших і складних у житті людини. Зміни, що

відбуваються в ціннісній сфері, процесах особистісно-професійного самовизначення, адаптації до нової соціальної ситуації й нового соціального статусу та інші фактори сприяють зростанню напруженості у побудові стосунків із оточенням і, як наслідок, зниження рівня успішності професійного розвитку. Для вивчення цих процесів і запобігання негативним наслідкам необхідно виявити та визначити ті риси особистості, наявність яких сприятиме досягненню високих результатів у період професійного становлення та виступатиме його ресурсом. Серед них, вагоме місце займають розвиток ціннісних орієнтацій, усвідомлення і прийняття загальних смислів життя, які дозволяють особистості будувати стратегічно орієнтовану на майбутнє життєву перспективу, що, у свою чергу, свідчить про особистісну зрілість.

«Зрілість» характеризує вищий рівень особистісного, психологічного, соціального та професійного розвитку людини, відображає її адекватне ставлення до явищ навколишнього світу, засвоєння у поведінці, спілкування та пізнання морально-етичних, культурних, професійних та інших норм та правил суспільства, прояв позитивних мотивів, цінностей, смислів, планів та функціональних ресурсів психіки. Зріла особистість формується за наявності вольових зусиль, спрямованих на протистояння зовнішнім перешкодам, спокусам, на реалізацію життєвих планів, мотивів, прагнень і цінностей.

За роки навчання у ЗВО у студентів відбувається серйозна перебудова особистості – від інфантильної особистості школяра до психологічно зрілої особистості дипломованого фахівця.

Ознакою зрілості особистості студента, показником ступеня його соціальності є розвинені ціннісні орієнтації. Такі особистісні якості, як порядність, надійність, вірність духовно-моральним принципам та ідеалам, здатність докладати вольові зусилля в ім'я цих ідеалів і цінностей, активна життєва позиція, визначають послідовний, стійкий набір ціннісних орієнтацій, а такі характеристики як інфантилізм, домінування зовнішніх стимулів у внутрішній структурі особистості свідчить про непослідовність, нерозвиненість ціннісних орієнтацій, що породжує непослідовність у поведінці [1].

Як бачимо, зрілість, яка базується на складових морально-духовних орієнтирів на рівні особистості та суб'єкта є ресурсом досягнення високого рівня професіоналізму. Цей тип ресурсу не належить лише до категорії особистості чи суб'єкта, оскільки його активація можлива лише за умови їх узгодженості, внаслідок чого можна зробити висновок, що зрілість виступає як індивідуально-особистісний ресурс професійного розвитку студентів у процесі навчання.

Ступінь зрілості конкретної особистості залежить від індивідуальних особливостей людини, ступеня їхньої відповідності вимогам соціального середовища, умовам її розвитку. Саме відповідальність є важливою рисою зрілої особистості, оскільки дозволяє робити усвідомлений вибір між

можливостями, а сам вибір спрямований не лише на задоволення особистих потреб, а й на користь для суспільства.

Зріла особистість має і суб'єктну позицію, виступає суб'єктом у різних сферах життєдіяльності, а відносно автономна взаємодія з навколишнім світом спрямована на виявлення власних індивідуальних резервів, що дозволяє включитися в соціально значущу діяльність і спілкування. З огляду на сказане, зрілій особистості властиві такі якості, як моральна та соціальна незалежність, здатність самостійно приймати рішення, існувати автономно, виявляти твердість характеру, розважливість, надійність, чесність.

Емпіричні дослідження О.С. Штепа показують, що структура зрілої особистості в студентському віці визначається такими особистісними характеристиками, як: его-ідентичність, що виражається в задоволеності людиною життям у цілому, баченні сенсу життя та вмінні ним керувати; центральні компоненти соціальної ситуації розвитку, що відображають прагнення до самореалізації та самоактуалізації у професійній діяльності, родині, творчій сфері; особливості часової трансперспективи, тобто наявність у свідомості особистості конструктивного образу минулого, сьогодення та майбутнього та самоідентифікації себе в часі [3]. Це водночас, на нашу думку, може виступати як критерієм особистісного зростання, так і проявом особистісного потенціалу людини, тобто її життєвої активності у реалізації власної життєвої стратегії.

О.А. Лукасевич розглядає особистісну зрілість як наслідок соціалізації. З цієї позиції вчений характеризує особистісну зрілість як ступінь (або рівень) соціалізації людини – ступінь засвоєння нею соціальних принципів, правил та норм поведінки тощо, характерних для конкретного етно-і соціо-культурного середовища [2].

Отже, зрілість – складне психологічне явище, до структури якого входять такі якості, як відповідальність у різних сферах життя, емоційна зрілість, самоконтроль поведінки, самостійність, адекватність самоствердження, цілепокладання, високий рівень реалізації планів життя. Особистісна зрілість поєднує в собі особистісні якості та ціннісні орієнтації, високий рівень сформованості моральної свідомості, яка є основою всіх поведінкових актів, мотиваційної та ціннісно-сміслової сфер, що дозволяє свідомо вибирати ті соціальні цінності, які є значущими для досягнення цілей, пов'язаних не тільки з власним життям, а й виходячи за його межі, спрямовані на вирішення загальнолюдських проблем.

Таким чином, особистісна зрілість є невід'ємним критерієм особистісного зростання, особистісного потенціалу та складовою професійного успіху. Особистісно зріла людина характеризується стійкою єдністю особистісних рис і ціннісних орієнтацій, завдяки чому людина здатна правильно оцінювати те, що відбувається, оточуючих людей і себе, організовувати, регулювати процес життя відповідно до індивідуальних цінностей і індивідуальних орієнтацій. Зріла особистість здатна чітко

висловлювати свої думки і бажання, приймає всі свої думки і почуття, бачить і чує те, що відбувається навколо, відрізняє свої прояви від проявів оточення, приймає людей і цінує їх унікальність, об'єктивно сприймає інших людей, здатна нести відповідальність за свої слова та рішення, відкрита до спілкування та взаємодії. Особистісна зрілість свідчить про високий рівень розвитку всіх сторін особистості, розвиток пізнавальної, емоційної та вольової сфер, забезпечення повноцінної реалізації всіх функцій у різних сферах життя.

Література:

1. Білозерська С.І. Особистісна зрілість як умова професійного зростання майбутнього педагога. *Теорія і практика сучасної психології*: Збірник наукових праць. Випуск 5. Том 2. Запоріжжя, 2019. С. 20-25.
2. Лукасевич О.А. Психологічні аспекти процесу досягнення особистісної зрілості студентами під час професійної підготовки. *Науковий вісник Чернівецького університету. Педагогіка та психологія*: зб. наук. праць. Чернівці: ЧНУ, 2009. Вип.449-450. С. 31-36.
3. Штепа О.С. Феномен особистісної зрілості. *Соціальна психологія*. 2005. №1 (9). С. 62-77.

**Секція 4. ЛІНГВІСТИКА, ПЕРЕКЛАДОЗНАВСТВО
ТА МЕТОДИКА ВИКЛАДАННЯ**
LINGUISTICS, TRANSLATION STUDIES AND TEACHING METHODS

**Shaping Intercultural Dialogue in a Globalizing Digital Landscape:
Exploring the Unique Attributes of Virtual Communication**
Ph.D. in Social Philosophy, Associate Professor Nataliia Pustovit

The virtual realm is increasingly becoming the stage for intercultural exchange. Facilitated by the emergence of virtual communities, individuals from diverse nations can now engage in dialogue unbound by temporal and spatial constraints. This globalization of intercultural communication is largely driven by rapid digitalization. Accordingly, it is essential to examine the distinctive features of virtual communication, as this will enhance our understanding of contemporary intercultural dialogue and shed light on potential avenues for its future evolution.

Virtual reality is influenced by information and communication technologies, shaping a person's subconscious experience. Castells highlights that these technologies have created an audiovisual environment in which we are constantly and automatically engaged [2]. This is because information has evolved into a separate economic and social resource, infiltrating all aspects of human life.

The rapid pace of social development constantly challenges individuals to navigate the complex social world. The interpretive nature of transmitted data in the media helps provide convenient solutions to this task. Information and communication technologies offer a wide range of options for contemporary individuals to find bases for social identification, expanding their ability to choose groups and improving their assessment of information [1]. The increasing interactivity of modern information flows, particularly on the Internet, offers great opportunities for people to engage in this process and build their social identities. The Internet introduces new contexts, situations, and forms of interaction that complement the physical world, expanding the communication capabilities of individuals. While many researchers view the Internet as a virtual reality, it can also be seen as both a virtual and social reality.

If the Internet is integral to our daily lives, can we still consider it purely virtual? The development of information and communication technologies has played a key role in creating the Internet, and all online activities are inherently social. Both developers and users have contributed to shaping the Internet as a digital reflection of the physical world. This prompts us to question whether social processes on the Internet should be viewed as real or virtual.

When communication occurs without physical presence and no obligations between group members, social processes transition from the real to the virtual realm. However, can these social processes remain authentic without direct engagement from their subjects? Their involvement indirectly creates a "gap period" in online communications, lacking additional contexts, episodes, conditions, and real-life social actors.

To illustrate the concept of the “gap period”, examples can be provided. In face-to-face interactions, individuals occupy a physical space with added emotional, psychological, and axiological significance. Both online and offline communication are feasible via the Internet. Typically, in online exchanges, individuals swiftly form and sustain feedback loops. The explicit engagement of participants is a key factor influencing the efficacy of online communication. Interactions may transition to offline due to limitations in virtual reality. Even though virtual communication has its benefits, it cannot fully substitute real-world interactions. The shift to offline mode involves a “gap period” where the physical world’s additional contexts and social elements affect how communication in the virtual space is perceived. While this can lead to positive outcomes such as reshaping thoughts and generating new ideas, it also disrupts and alters online communication.

Therefore, the Internet serves as a communicative space where different meanings, values, and norms are exchanged. By engaging with these aspects, individuals align themselves with specific virtual communities or networks. The success of virtual communication hinges significantly on the context, language environment, and shared interests of those engaged in intercultural exchange. “Gap period” as a key feature of virtual communication necessitates consideration when crafting an approach to intercultural dialogue.

References:

1. Дзюбенко М. О. Ненасилля в аспекті соціально-філософської думки: дис. ... канд. філос. наук: 09.00.03. Одеса, 2013. С. 246.
2. Castells M., Himanen P. The Information Society and the Welfare State: The Finnish Model. New York, 2002. 200 p.

Bicultural orientation in the process of learning English by cadets

PhD in philology, Assoc. Prof. Inna Rebrij,

Assoc. Prof. Iryna Grygorova

In our research, we would like to highlight the indivisibility of teaching/learning the culture of a foreign language as a combination of important knowledge for a successful learning process. The research draws special attention to the necessity of including cultural aspects in language learning, which helps provide a more successful learning process. In our work, we consider the necessity of teaching students the cultural traditions, values, ways of thinking, feelings, and actions that characterize this language. That also becomes important in intercultural communication between Ukrainian military personnel and NATO countries in professional military environments. Being a part of European society is essential for any areas of science including military science. And, at the same time requires understanding the language for future officers not only as a useful skill but also as an important tool they need to be successful at different levels of interoperability.

We also highlight that learning the linguistic structure of the language itself is not a guarantee of successful intercultural communication. That is why it is

significant to include specific cultural elements in the teaching/learning process for military students. It becomes the teacher's objective not only to teach grammar correctness and fluency but also to explain specific situations where certain words, terms, and idioms can be used. So, a teacher has a task to explain to students the cultural aspects of language learning that lead to effective intercultural communication. These stages of intercultural communication are connected with specific terms that can be used in the professional military environment.

In the process of analyzing textbooks that are used in teaching cadets, teachers observe and monitor language acquisition which is made by cadets in their process of learning the language. Thus, teachers might understand that it is their routine activities in the lessons to draw attention to the importance of a systematic approach in engaging bicultural orientation in the lessons. Only systematic bicultural orientation leads to the successful usage of the language as a tool in professional communication. It becomes important to include comparison of different bicultural aspects from the side of our culture and from the side of the culture that our students learn with the language.

Teachers consider that bicultural orientation needs to be systematic in the English lessons. Teachers need to include it in the objectives of the lesson and the connection with the topic of the lesson wherever it is possible. That means that teachers connect dialogues of cultures, and cultural orientation in learning foreign languages and implement such forms and methods of teaching/learning process as problem-searching discussions, research, and creativity which students use at the lessons while they are working in pairs, small groups, or playing role games. Also, it is important to highlight that bicultural orientation is implemented by using authentic texts, different types of videos, and realms.

We also take into consideration that in the process of learning a foreign language national self-identification takes place. At the same time, the process of identifying cultural differences in everyday life is also connected with the language acquisition process. So, bicultural orientation becomes an important motivative aspect of learning a foreign language by future officers, especially in the context of recent cooperation with NATO.

**Специфіка перекладу лакун та реалій у детективних романах
(на прикладі роману «Кувала зозуля» Роберта Галбрейта)
канд. філол. н., доц. Юлія Грон**

У творах іншомовних авторів перекладачеві часто доводиться перекладати так звані лакуни, тобто за О. Селівановою, ключові елементи особливостей національного менталітету певної лінгвокультурної спільноти [3, с. 321]. Проблема полягає в тому, що такі мовні одиниці можуть мати дещо незвичний та, навіть, чужий вигляд. Ще однією особливістю є те, що інколи лакуни потребують додаткового тлумачення або пояснення через своєрідність та незрозумілість.

У перекладознавстві, поняття лакуна ототожнюють із безеквівалентною лексикою. Болгарські дослідники С. Влахов та С. Флорін такі мовні явища називають реаліями та поділяють на відповідні тематичні групи, які охоплюють національні атрибути. Для перекладу реалій науковці пропонують використовувати низку прийомів, а саме транслітерацію або транскрипцію та власне переклад. Останній включає, створення неологізму, використання кальки чи напівкальки, заміну реалії, застосування приблизного перекладу або контекстуального перекладу [1, с. 78].

У романі Роберта Галбрейта «Кувала зозуля» реалії допомагають відтворити особливий колорит побуту англійців, передати специфіку атмосфери певних сцен та ситуацій, надати виняткового звучання мовленню головних персонажів. Розглянемо кілька прикладів для кращого розуміння специфіки перекладу. Наприклад, у детективному романі автор часто використовує суто англійські одиниці міри, коли герої відвідують заклади відпочинку, а саме паби, та вживають алкогольні напої, пиво. Перекладач за допомогою транслітерації передає англійську міру для рідини, наприклад:

«*Strike bought himself a pint of Doom Bar and approached their appraiser*» [4, с. 128] // «*Страйк купив собі **пінту** темного корнвольського і підійшов до нього*» [2, с. 146].

Англійське суспільство полюбить слідкувати за життям селебриті на сторінках преси під назвою «таблоїд». Таблоїдом вважають різновид щоденної газети зі спеціальним видавничим форматом і такі видання публікують дешеві сенсації, нерідко переходять межі журналістської етики, пропонують вигадані історії [Таблоїд], зокрема:

«*Hooked up with a tabloid, have we?*» [4, с. 65] // «*На **таблоїд** працюємо, га?*» [2, с. 148]. У наведеному прикладі перекладач вдався до транслітерації та транскрипції.

Марки машин, якими користуються персонажі також перекладаються шляхом транслітерації, на кшталт:

«*No big surprise – a car alarm went off just about the time they would have been passing it – or trying to get into it. **Maserati**.*» [4, с. 64] // «*Не диво – якраз тоді, коли вони там проходили, спрацювала сигналізація на одній з машин. «**Мазераті**»*» [2, с. 148].

Ярд – це англійська міра відстані, що перекладається за допомогою транскрипції:

«*Sprinted off down Halliwell Street, about two hundred yards down; no idea where he went after that.*» [4, с. 69] // «*Пробіг десь двісті **ярдів** по Галлівел-стріт, а куди подівся потім – не відомо*» [2, с. 149].

Отже, значна кількість лакун та реалій у романі є типовою для щоденної рутини англійця. Більшість із них передаються транслітерацією чи транскрипцією. Прикметним є те, що саме ці лексичні одиниці не тільки створюють відчуття повсякденного життя мешканців Лондона, але й використовуються автором, аби викликати у читача бажання пошуку вбивці та розгадки таємниці.

Література:

1. Влахов С. И., Флорин С. П. Непереваемое в переводе. М.: Международные отношения, 1980. 342 с.
2. Галбрейт Роберт «Кувала зозуля». К.: КМ-Букс, 2023. – 512 с.
3. Селіванова О. О. Сучасна лінгвістика: напрями та проблеми. Полтава: Довкілля. К, 2008. 712 с.
4. Galbraith Robert “The Cuckoo’s Calling”. Mulholland Books. 388 p.

Прагматичний баланс стилістичних засобів художнього зображення в оригіналі й українському перекладі англomовної прози ст. викл. Ірина Могілей

Питання перекладу є актуальними в сучасному світі через дедалі зростаючі потреби у дослідженні процесів міжкультурної комунікації, так само як і закономірностей мовленнєвої діяльності, що дозволяє створювати тексти і усні висловлення, які є заміною висловлювань мовою оригіналу.

Переклад як процес переосмислення форми й змісту іншомовного тексту охоплює різноманітні літературні жанри, опрацьовуючи їх сюжетну й художню специфіку, притаманні лише їм жанрові риси, дотримуючись певних установок та прагматичних цілей.

Важливою складовою цієї роботи є досягнення еквівалентності текстів, тобто, за визначенням О. О. Селіванової, «тотожності прагматичного впливу оригіналу на власного читача і перекладу на читача перекладного тексту» [2, с. 675]. Еквівалентність текстів оригіналу й перекладу, окреслена у численних дослідженнях як найбільш важлива характеристика результатів цього процесу, викликає появу певних труднощів, які мають бути подолані перекладачем, а саме вирішення системних перетворень на різних рівнях. Комплексний аналіз трансформацій різних рівнів формує наші завдання у створенні власної версії перекладу й її аналізування у аспекті фонетичних, граматичних, лексичних і прагматичних перетворень.

Правильне осягнення тексту у цілому, усвідомлене наближення перекладача до сутності твору допомагають у роботі над виконанням перекладу.

Збереження прагматичного змісту тексту оригіналу є однією із цілей створення правильного і повного еквівалентного перекладу, так само як і реконструкції у ньому авторських інтенцій і задумів, а також культурної і мовної компетентності самого перекладача. За класифікацією О. О. Селіванової прагматичні трансформації стосуються відтворення застосованих у тексті оригіналу фразеологізмів, фігуративних замінів, трансформацій мегатексту, а також аксіологічних і концептуальних замінів [4, с. 861-869]. Долучення до прагматичного ресурсу оригінального твору фразеологізмів пояснюється тим, що вони, за своєю суттю, є «постійно відтворюваними в мові словосполуками або висловленнями, які ґрунтуються на стереотипах етносвідомості» [3, с. 768].

За визначенням О. О. Селіванової, мегатекстові трансформації є важливою складовою відтворення прагматичного ефекту оригіналу і налічують низку різновидів мегатекстових пояснень, які відображають «вагому інформаційну-компенсаторну функцію мегатексту», адже «трансформації є виведеними за межі тексту» [4, с. 864]. Одним із різновидів таких пояснень є висвітлення значень іншомовних реалій, «культурно-специфічних елементів у вихідному тексті», які «можуть становити проблеми при перекладі, особливо у випадку, коли наявні значні відмінності між вихідною та цільовою культурами» [1, с. 185].

Збереження прагматичного впливу твору оригіналу примушує до адекватного відтворення професійних жаргонізмів і сленгізмів у оригінальному тексті.

Прагматичні проблеми перекладу пов'язані з передачею комунікативної інтенції автора, описом ідіостилістичних особливостей його авторської манери, прагматичних характеристик оригіналу й їх відтворення у перекладі. Прагматичний ефект твору оригіналу має бути збережений за рахунок кількох різновидів прагматичних трансформацій або замінів, найчастіше у власній версії перекладу це були реалії та мегатекстові трансформації, переклад просторічних жаргонізмів і сленгізмів.

Застосування широкого спектру перекладацьких трансформацій є ознакою подолання труднощів перекладу, з одного боку, і з іншого, розширенням перспективи подальшого дослідження конкретних текстів різноманітних жанрів, зокрема, творів художньої літератури.

Література:

1. Леппігальме, Ритва. Реалії. В: Енциклопедія перекладознавства: у 4 т. Т. 2 : Переклад з англ. За ред.: Івз Гамбієра та Люка ван Дорслара; за заг. ред.: О. А. Кальниченка та Л. М. Черноватого. Вінниця: Нова Книга, 2020. 552 с. С. 185-190.
2. Селіванова О. О. Сучасна лінгвістика: напрями і проблеми: Підручник. Полтава: Довкілля-К, 2008. 712 с.
3. Селіванова О. О. Лінгвістична енциклопедія. Полтава: Довкілля-К, 2010. 844 с.
4. Селіванова О. О. Сучасна лінгвістика: напрями та проблеми. Черкаси, 2017. 890 с.

Засоби інтенсивності мовлення у романі Джейн Остін «Гордість та упередження» к.пед.н. Вікторія Колісник

Оскільки діалог художнього твору виступає аналогом розмовного мовлення, то можна стверджувати, що йому властива швидка зміна реплік співрозмовників, еліптичність, синтаксично залежний характер речень, велика кількість запитальних і окличних речень [2]. У своєму романі “Гордість та упередження” Джейн Остін понад сімдесят відсотків усього тексту зобразила у формі діалогу, то ж він відіграє роль основного засобу характеристики дійових осіб. Формуючи діалогічне мовлення роману, письменниця або вводить його взагалі без слів автора (50 %), або використовує всі три види авторської ремарки: препозитивну (11,5 %), інтерпозитивну (34,5 %) та постпозитивну

(4 %) [1]. Очевидно, що найхарактернішою є інтерпозитивна ремарка, котра розділяє мовлення персонажів, описуючи мовця та його почуття.

Джейн Остін використала 17 констатувальних та 3 квалітативних дієслова для введення авторської ремарки. Частотність вживання та їхню різноманітність подано в таблиці 1.

Таблиця 1

**Дієслова авторської ремарки в романі Джейн Остін
«Гордість та упередження»**

Констатувальні		Квалітативні	
to accost	2	to cry	77
to add	51	to exclaim	5
to address	5	to whisper	2
to answer	171		
to be	114		
to begin	2		
to call (out)	6		
to continue	38		
to explain	2		
to go on	6		
to interrupt	12		
to observe	4		
to repeat	30		
to return	43		
to reply	47		
to say	208		
to speak	80		
Усього	417		84
Разом	501		

Кількість констатувальних дієслів становить 417, квалітативних – 84, загалом у функції авторської ремарки у творі було використано 501 дієслово.

Джейн Остін вдається до непоширеної ремарки досить часто, що викликано прагненням зосередити увагу читача на репліці персонажу. А поширена ремарка складає близько тридцяти семи відсотків усієї кількості ремарок. Хоча авторські ремарки й не мають прямого стосунку до сюжету твору, проте вони допомагають читачеві точніше й повніше уявити певну мовленнєву ситуацію й душевний стан героїв. У романі “Гордість та упередження” Джейн Остін здебільшого акцентує на психологічних характеристиках персонажів, на їхньому внутрішньому світі.

Мова героїв роману надзвичайно виразна. Для цього письменниця використовує різноманітні засоби, що підсилюють подачу інформації, роблячи діалоги більш інтенсивними. Серед способів передачі інтенсивності твору за допомогою мовних одиниць і засобів, наведемо наступні:

1) використання допоміжного дієслова «to do» для підсилення дії, вираженої присудком;

Наприклад: “To be sure that did seem as if he admired her”. (с. 37)

2) вживання дієслова «to pray» у функції підсилювальної частки;

Наприклад: “Pray tell your sister that I long to see her”. (с. 64)

3) велика кількість контактних та дистанційних повторів;

Наприклад: “Come, be quick, be quick!” (контактний повтор)

“I cannot comprehend the neglect of a family library in such days as there”.
“Neglect! I am sure that you neglect nothing that can add to the beauties of that noble place”. (дистанційний повтор)

4) паралельні конструкції;

Наприклад: “Lizzie, you must not do so. You must not suspect me.” (с. 334)

5) вживання словосполучення «upon my word», що усуває сумніви щодо істинності всього речення.

Наприклад: “Upon my word! Well, that was very decided, indeed...” (с. 37)

У ролі вигука використовуються різноманітні слова та словосполучення на кшталт «good Lord!», «Good Heavens!» та інші.

Отже, проаналізувавши статистику вживання констатувальних та квалітативних дієслів для введення ремарки та розглянуті приклади засобів мовленнєвого підсилення, робимо висновок, що манера письма Джейн Остін досить стримана. Письменниця віддає перевагу використанню констатувальних дієслів, водночас застосовуючи різноманітні види підсилення в разі потреби. Це додає мовленню роману жвавості та природності.

Література:

1. Austen, J., 2007. *Pride and Prejudice*. London: Worldsworth Classics.

2. Колісник В.Ю., Литвиненко В.Ю. Діалог художнього твору як аналог усного розмовного мовлення (на матеріалі роману Джейн Остін «Гордість і упередження»). Вісник Маріупольського державного університету. Сер.: Філологія. 2024 р. Вип. 30. С. 94-101.

Мікрополе зеленого кольору в рекламах інтер'єру

**канд. філол. н., доц. Альона Совєтна,
студентка гр. ПЛ-31 Катерина Старкова**

У сучасному мовознавстві дослідженням кольорової картини світу та її мовної реалізації займалися такі вчені, як Б. Берлін та П. Кей. При цьому семантика кольору розглядалася не тільки в системно-мовному аспекті, а й з позиції функціонально-текстової представленості, яка враховує психологічну і символічну її складову.

Значення кольору активно проникає в сферу рекламного дискурсу як важливої сфери масової комунікації, що охоплює її вербальні і образотворчі параметри. Орієнтація на семантику кольору з урахуванням даних двох мов дозволяє визначити їх лінгвокультурну специфіку.

Зелений колір представлений в словнику синонімів німецької мови наступними лексемами: grünlich, smaragd, smaragdgrün, oliv, olivgrün, türkis,

türkisgrün, türkisfarben, jadegrün, hellgrün, dunkelgrün, gelbgrün, blaugrün, graugrün, tiefgrün, seegrün, meergrün, flaschgrün, grasgrün, moosgrün, erbsengrün, tarmengrün, efeugrün, resedagrün, spinatgrün, lindgrün, apfelgrün.

В рекламах інтер'єру нами зафіксований наступний ряд зеленого кольору: *grün (grüton)* (зелений), *meergrün* (колір морської хвилі), *grasgrün* (трав'янисто-зелений), *lindgrün* (линово-зелений), *seegrün* (колір морської хвилі), *mintgrün* (м'ятно-зелений), *limonengrün* (лимонно-зелений), *blau-grün* (зелено-блакитний), *hellgrün* (світло-зелений), *dunkelgrün* (темно-зелений), *frischgrün* (свіжо-зелений), *apfelgrün* (яблучно-зелений), *moosgrün* (колір моху).

Незважаючи на те, що лексеми зеленого кольору не є різноманітними, частотність їх вживання дуже висока. Домінантною лексемою виступає прикметник «**grün**» (зелений). Крім того, в німецькій мові зелений колір передається не тільки лексемою «**grün**», часто фіксується слово «**grünton**».

Із зазначених нами композитів, в першу чергу відзначимо ті, які мають безбарвні компоненти: «**hellgrün**» (світло-зелений), «**dunkelgrün**» (темно-зелений): «Dass **Grün** beruhigend wirkt, ist bekannt. **Dunkelgrün** an der Wand wirken zudem edel» [4, с. 15]. Частим є також слово «**frischgrün**», яке перекладається як «свіжо-зелений». Його можна віднести і до оціночного компоненту.

Наступну групу композитів представляють ті складні слова, які утворені від назв: 1) харчових продуктів (фруктів), 2) флори та фауни. Найбільш представлені лексеми, що утворилися від назви харчових продуктів, а саме фруктів. Прикладами композитів кольоропозначень є: «**blau-grün**» – «зелено-блакитний». Лексема «зелений» в рекламах інтер'єру частіше виступає у поєднанні з іншими хроматичними кольоронайменуваннями. Композити, які використовуються досить часто: «**grün**» та «**blau**», «**grün**» та «**orange**», «**grün**» і «**weiß**»: «Lichtes **grün** und poppiges **orange**: langweile ade» [1, с. 10].

Зелений колір представлений в словнику синонімів англійської мови наступними лексемами: *green as grass*, *green-blue*, *green-eyed*, *greenish*, *greenish-yellow*, *ivy*, *ivy-green*, *olive*, *olive-green*, *verdure*, *village green*, *yellowish-green*. В рекламах інтер'єру нами зафіксовано наступний ряд зеленого кольору: *green* (зелений), *mint green* (м'ятно-зелений), *emerald green* (смарагдовий). Лексема «**green**» – the colour between blue and yellow in the spectrum; coloured like grass or emeralds. Поодинокі випадки вживання лексем: «**mint green**», «**emerald green**».

Опрацювавши низку текстів, було з'ясовано, що зеленій колір вживався в 14 % рекламах в німецькій мові та 13% – в англійській.

Література:

1. Baden in Art deco. Wohnen Traume. 2013. №4. S. 62-83.
2. Mattax C. Set a festive scene. Home and Design. 2014. №2. P. 33-47.
3. Mitchell A. Pretty porches that feel plucked straight out of stars hollow. Good Homes.. 2014. №5. P 74-83.
4. Qureshi N. So gehet bad heute. Die neuen Bader. 2013. №5. S.48-54.
5. Smith S. Tour this restored upside down cottage in Buckinghamshire. Country Living. 2014. №3. P. 26-39.

Діпфейки та їх роль у сучасному медіапросторі *канд. філол. н., доц. Леся Гречуха*

Стрімкий розвиток технологій штучного інтелекту та машинного навчання призвів до появи нового феномену в медіапросторі – діпфейків. Це технологія, що дозволяє створювати надзвичайно реалістичні «копії» відео- та аудіоконтенту та викликає все більше занепокоєння у контексті інформаційної безпеки суспільства. Особливої актуальності це питання набуває в умовах глобальної діджиталізації та зростання ролі соціальних медіа у формуванні громадської думки.

Технологічною основою створення діпфейків є генеративно-змагальні нейронні мережі (GAN), які постійно вдосконалюються. Сучасні алгоритми розпізнавання та синтезу обличчя, разом із методами синтезу голосу та міміки, дозволяють створювати настільки реалістичні підробки, що їх складно відрізнити від справжнього контенту навіть фахівцям.

Варто зазначити, що сфери застосування діпфейк-технологій є надзвичайно різноманітними. У розважальній індустрії та кіновиробництві вони відкривають нові можливості для створення спецефектів та креативного контенту. Водночас, у сфері політичної комунікації ці технології можуть використовуватися для створення дезінформації та маніпулювання громадською думкою. Не менш активно діпфейки застосовуються у комерційній рекламі та маркетингу, а також починають знаходити своє місце в освітній галузі для створення інтерактивних навчальних матеріалів.

Проте разом із новими можливостями діпфейки несуть і серйозні загрози. Найбільш критичною є проблема підриву довіри до медіаконтенту загалом. Коли будь-яке відео чи аудіозапис може виявитися підробкою, це створює атмосферу невизначеності та скептицизму щодо будь-якої інформації. Крім того, діпфейки відкривають нові горизонти для кіберзлочинності та шахрайства, становлять загрозу приватності та можуть завдати серйозної шкоди репутації як окремих осіб, так і організацій.

У відповідь на ці виклики активно розвиваються методи виявлення та протидії діпфейкам. Розробляються системи автоматичного виявлення підробок, впроваджуються технології цифрових водяних знаків, досліджуються можливості використання blockchain для верифікації контенту. Особлива увага приділяється підвищенню рівня медіаграмотності населення, оскільки саме критичне мислення та здатність аналізувати інформацію стають ключовими навичками в епоху діпфейків.

Правове регулювання використання діпфейк-технологій також набуває все більшого значення. На міжнародному та національному рівнях розробляються нормативні акти, спрямовані на запобігання зловживанню цією технологією. Водночас важливим залишається питання балансу між регулюванням та збереженням можливостей для творчого використання технології.

Таким чином, феномен діпфейків демонструє яскравий приклад двоїстої природи технологічних інновацій. З одного боку, вони відкривають нові

можливості для творчості та розвитку різних галузей, з іншого – створюють серйозні загрози для інформаційної безпеки суспільства. Ключовим завданням наукової спільноти та практиків медіасфери залишається розробка ефективних методів виявлення підробок та створення збалансованої системи регулювання використання цієї технології. При цьому особливу увагу варто приділяти просвітницькій роботі та підвищенню рівня медіаграмотності населення, адже саме це може стати найефективнішим захистом від негативного впливу діпфейків у сучасному медіапросторі.

Література:

1. Nguyen, T. T., Nguyen, C. M., Nguyen, D. T., Nguyen, D. T., & Nahavandi, S. (2023). Deep Learning for Deepfakes Creation and Detection: A Survey. *Information Fusion*, 64. P.131-148.
2. Świątkowski, W., & Kaźmierczak, M. (2023). Understanding the Impact of Deepfakes on Media Trust and Social Behavior. *New Media & Society*, 25(3). P.584-601.
3. Zhang, K., & Yang, Z. (2023). Detection of Deepfakes: Current Challenges and Future Perspectives. *IEEE Access*, 11. P.12345-12367.
4. Martinez-Cepeda, F. E. (2023). Deepfakes in the Entertainment Industry: Opportunities and Ethical Concerns. *Journal of Media Ethics*, 38(1). P.26-41.
5. Liu, P., & Wang, R. (2023). Blockchain-based Authentication for Digital Media: A Solution to the Deepfake Crisis. *IEEE Transactions on Information Forensics and Security*, 18. P.2156-2171.
6. Harris, D. (2023). Media Literacy in the Age of Deepfakes: Educational Approaches and Challenges. *Journal of Media Literacy Education*, 15(1). P.88-102.
7. Chesney, R., & Citron, D. K. (2023). Deep Fakes: A Looming Challenge for Privacy, Democracy, and National Security. *California Law Review*, 107. P.1753-1819.

Когнітивне моделювання наративної напруженості

художнього тексту

д. філол. н., проф. Ганна Лещенко

Під *наративною напруженістю* ми розуміємо особливий спосіб аранжування історії, спрямований на отримання негайної когнітивної реакції читача, що супроводжується інтенсивним хвилюванням і проявляється через емоційні стани тривожного очікування (саспенсу), зацікавленості та збентеженості. Наративна напруженість як частина загальної «програми інтерпретації, якою володіє художній текст» [1, с. 44], інкорпорується в його наративну структуру. Опис такої програми потребує нової методології лінгвістичного аналізу наративної напруженості, актуалізованій у когнітивній структурі тексту. Пропонований нами лінгвокогнітивний аналіз включає два етапи: (1) когнітивне моделювання наративної структури з інкорпорованою програмою наративної напруженості та (2) аналіз текстових дескрипцій.

Теорія когнітивного наративу зосереджується на ментальних уявленнях і когнітивних структурах, які лежать в основі наративних текстів, при цьому досліджуються як фактичні тексти, так і рецепція читача. Саме тому власне текст концептуалізується у двох ракурсах: як послідовність вербалізованих подій (Todorov 1981; Adam 2011 та ін.) і як взаємозв'язок цих подій у глобальній темі наративу (Greimas 1996; Tan 1996; Kintsch 1998 та ін.).

Ключовим поняттям, яким послуговуються обидві традиції – референційна та ієрархічна – є поняття **нарративної структури**, яка, відповідно, досліджується двома способами: або як *нарративна послідовність подій* (формальний аспект), або як *тематична ситуаційна модель* (змістовий аспект). Водночас сучасні наратологи, зокрема Майкл Бамберг і Вірджинія Марчман, наполягають на поєднанні мовної форми та функції концептуального структурування, наголошуючи на необхідності всебічного, зв'язного опису нарративної структури, що охоплює як формальні, так і змістові особливості її організації [3, с. 279].

Враховуючи викладене, ми вважаємо універсальну когнітивну модель нарративної структури відповідним методологічним інструментом для подальших досліджень. Когнітивне моделювання нарративної структури передбачає, що структурні принципи цієї моделі співвідносяться із загальними критеріями нарративності, а також відповідатимуть вимогам конкретного жанру. Очевидно, що читач (як неявний учасник) також враховується при побудові моделі.

Когнітивні протоструктури нарративу (КПСН) – це складні концептуальні схеми, які демонструють (1) послідовність фаз оповіді, (2) їхнє тематичне (концептуальне) представлення в термінах взаємопов'язаних слотів аргументів та (3) реакцію читача історії на час оповіді. Ця реакція консолідує КПСН як окреме узгоджене ціле. З огляду на вектори нарративного часу, КПСН ідентифікуються як проспекція (відповідь **ЩО БУДЕ?**), ретроспекція (відповідь **ЩО СТАЛОСЯ?**) і рекогніція (відповідь **ЩО ВІДБУВАЄТЬСЯ?**).

У КПСН синтагматика етапів оповіді, представлена послідовністю «Орієнтація – Ускладнення – Оцінка – Рішення – Підсумок», забезпечується повторенням Ускладнень та Оцінок між початковою Орієнтацією та остаточним Рішенням / Підсумком.

Тематичний розвиток нарративних фаз, що формують КПСН, передбачає наявність макротем, пов'язаної із певною нарративною подією, учасниками якої є її актори. Актанти макротем, об'єднані якоюсь ДІСЮ, утворюють тематичну макроструктуру, складовими якої є аргументні слоти, надані в термінах Семантики лінгвільних мереж [2].

У КПСН рецеція читача на час оповіді представлена *інтелектуальним (раціональним) компонентом* (проспекція, ретроспекція, рекогніція), що супроводжується відповідним *емоційним компонентом* (тривожне очікування, зацікавленість, збентеженість).

Література:

1. Воробьева О. П. Лингвистика сегодня: реинтерпретация эпистемы // Вісник КНЛУ. Серія: Філологія. 2013. т. 16. № 2. С. 41–47.
2. Жаботинская С. А. Семантика лингвальных сетей и структурирование информации в профессиональной сфере // Тринадцатая международная научно-практическая конференция «Экономическая психология: современные проблемы и перспективы развития». 26-29 ноября 2013 г.: матер. конф. Изд-во ИМЦ «НВШ–СПб», 2013. С. 96–100.
3. Bamberg M., Marchman V. Binding and unfolding: Towards the linguistic construction of narrative discourse // Discourse Processes. 1991. No. 14. P. 277–305.

Переваги викладання іноземної мови за допомогою штучного інтелекту викладач Ганна Карловська

Сьогодні штучний інтелект широко використовується у різних галузях людської діяльності. Шляхом вивчення аналізу когнітивних процесів та закономірностей роботи людського мозку штучний інтелект змушує комп'ютер чи програмне забезпечення мислити як людина. Розробка інтелектуального програмного забезпечення та застосування його у сфері освіти робить революцію у вивченні мов. Процес опанування іноземною мовою стає більш ефективним, захоплюючим та доступним для всіх [1].

Так, при викладанні іноземної мови у ЗВО з використанням ШІ стає можлива персоналізація навчання кожного студента шляхом надання індивідуальних навчальних матеріалів. Виявляючи за допомогою тестів рівень володіння іноземною мовою та слабкі сторони учня, штучний інтелект може налаштовувати складність опрацювання матеріалу, роблячи процес більш ефективним і мотивуючим. Кожний студент отримує завдання, яке спроможний виконати на даному етапі вивчення іноземної мови [2, с. 46].

Серед популярних інструментів штучного інтелекту, що можуть бути використані для викладання іноземної мови, слід виділити Grammarly (редагування тексту), TutorAI (пояснення), Pictory.AI (інструмент для перетворення тексту в відео + редагування відео, створення підписів та субтитрів), Craiyon (генерація малюнків), ChatGPT.

При користуванні платформами для вивчення іноземних мов на основі штучного інтелекту студентам надається можливість практикувати мовлення та аудіювання з носіями мови або віртуальними співрозмовниками, що, в свою чергу, дозволяє покращити вимову, інтонацію та плавність у сприятливому середовищі з мінімальним стресом. Так, інструмент штучного інтелекту Play.HT допомагає тренувати вимову та навички аудіювання. Його голоси передають емоції на 130 мовах. Дякуючи цьому розмови звучать природньо і по-людськи. Він також пропонує понад 800 чоловічих і жіночих голосів та можливість клонування голосу [3].

Програми на основі штучного інтелекту мають функцію виявлення прогалин в знаннях та рекомендують найефективніші навчальні матеріали, не витрачаючи час на марні вправи, що забезпечує продуктивність процесу.

ШІ є чудовим інструментом для викладання іноземної мови в умовах дистанційного навчання. Для кожного студента надається миттєвий зворотній зв'язок. Штучний інтелект виконує аналіз мовлення, письма та вимови учня в реальному часі. Це дозволяє користувачеві негайно побачити свої помилки та виправити їх надалі.

Література:

1. <https://gigacloud.ua/blog/navchannja/scho-take-shtuchnij-intelekt-istorija-vidi-ta-skladovi> (дата звернення: 15.09.2024)
2. Жукевич Ірина, Спірічева Ольга. Трансформація вивчення мов: штучний інтелект як інструмент розвитку мовленнєвих навичок студентів. *International Science Journal of Education & Linguistics*. Vol. 3, No. 3, 2024, pp. 45-55. doi: 10.46299/j.isjel.20240303.06
3. <https://talken.cloud/blog/using-ai-in-esl-teaching/> (дата звернення: 15.09.2024)

**Особливості викладання курсу Business English
в умовах цифровізації освітнього процесу
канд. філософ. н., доцент Олена Ланських,
ст. викладач Тетяна Дернова**

Наявні трансформації, котрі детермінуються інтеграцією та інформатизацією суспільного життя, значно підвищують значення іноземних мов як інструмента комунікації зі світом: як у побутовому, так і професійному ракурсах. Світова економіка сьогодні є відкритою інтернаціональною системою. Важливо, щоб здобувачі вишів мали змогу поєднувати опанування ділової англійської мови та ділову діяльність (у межах практичного освоєння академічних дисциплін). З іншого боку, будь-яка ділова діяльність у цифровізованому світі передбачає взаємодію з ІКТ. Основи ділової взаємодії з ІКТ засобами іноземної мови – це один із компетентнісних векторів на перетині іншомовної комунікативної компетентності та ІКТ-компетентності, що часто не береться до уваги сучасними викладачами бізнес-курсу англійської мови у ЗВО. Як наслідок, у здобувачів виникає певна компетентнісна прірва (англ. *learning gap*), що полягає у невмінні й нерозумінні того, як вести комунікацію англійською мовою з майбутніми іноземними партнерами, як налагоджувати вигідні ділові відносини й вести ділову комунікацію онлайн. Заповнити цю прогалину можна, максимально інтегрувавши цифрові засоби навчання до освітнього середовища ЗВО в межах вивчення бізнес курсу іноземної мови.

Що необхідно чітко усвідомити зараз, то це те, що педагогічна майстерність XXI століття поза процесом цифровізації абсолютно немислима. Брак ІКТ-компетентності викладача ЗВО автоматично еквівалентний браку педагогічної майстерності.

Novak et al. [2] виокремлює чотири рівні педагогічної майстерності. Найвищим рівнем вважається творчий: назва говорить сама за себе. Основу педагогічної майстерності завжди складає не наслідування чужої чи традиційної системи викладання, а власна ініціатива викладача, який не боїться експериментувати, однак і експериментуючи, робить це на фундаменті власного педагогічного досвіду, переосмислення творчого досвіду колег і дозовано – аби в разі експериментальної невдачі це не позначилося негативно на підсумковому результаті, засвоєння студентами бізнес-курсу англійської.

Концепція Novak et al. (2021) про чотирирівневу ієрархічну структуру педагогічної майстерності була інтерпретована нами з метою категоризації рівнів педагогічної майстерності у викладанні саме бізнес-англійської в умовах цифровізації освітнього процесу (Рис. 1).

Опрацювавши літературу з теми та вивчивши тенденції на ринку праці і в освітньому процесі, пропонуємо декілька векторів реформування, які дадуть змогу пришвидшити досягнення викладачами бізнес-англійської досконалого та творчого рівнів викладання:

I. Введення обов'язкового підвищення кваліфікації для всіх викладачів бізнес-англійської з тим, аби вони могли набувати предметної компетентності в тій спеціалізації, де здобувачами є їхні майбутні студенти.

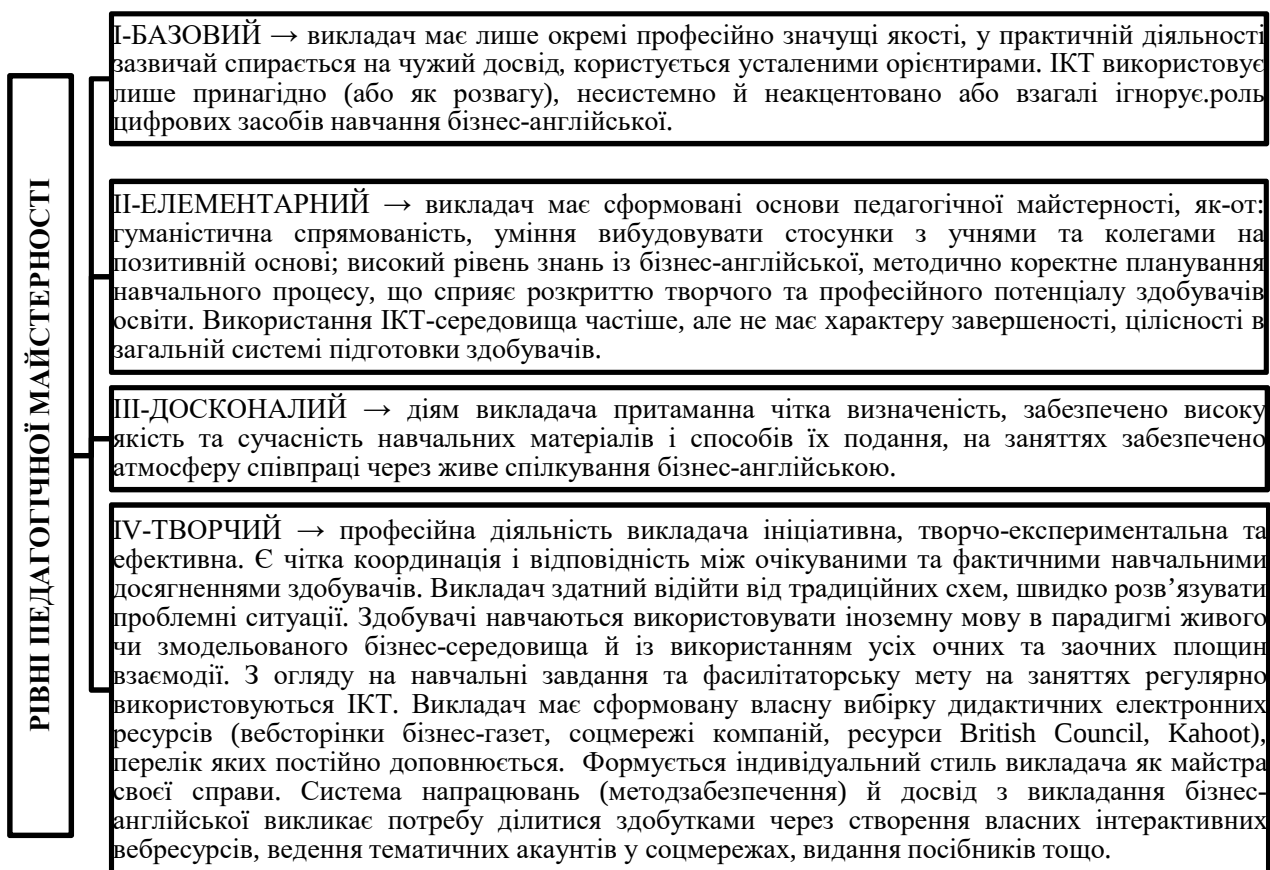

Рис. 1. Рівні педагогічної майстерності під час викладання бізнес-курсу англійської мови

II. Проблема вузькотаргетованої післядипломної освіти викладачів ЗВО, на нашу думку, має стати пріоритетною. Від того й поняття «педагогічна майстерність» позбуватиметься надмірної розмитості й ставатиме чіткіше структурованим. Адже комплекс конкретних і ефективних алгоритмів, що потрібен двом викладачам англійської, які викладають для майбутніх іноземних філологів і для майбутніх техніків, як це очевидно, буде кардинально різнитися. Як і рівень та можливості інтеграції ІКТ для навчання іноземної мови залізничників і майбутніх програмістів.

III. Необхідна система налагодження партнерських зв'язків ЗВО із підприємствами ближнього та далекого зарубіжжя. Такі зв'язки мають стати основою не тільки для стимулювання готовності майбутніх спеціалістів працювати на передових підприємствах світу, але й для активного та повноцінного комунікативного обміну.

Таким чином, намічені новації (поряд із класичними рекомендаціями щодо використання мультимедійного контенту та веб-ресурсів) мають потенціал стати векторами розвитку системи викладання бізнес-англійської на найближчі роки не тільки в Україні, але і в інших неангломовних країнах. Це дасть змогу значно стимулювати педагогічну майстерність викладачів, забезпечити конкурентоздатність здобувачів вищої освіти та створити таке освітнє середовище, що відповідатиме сучасному потенціалу ЗВО.

Література:

1. Чаграк Н. І., Жумбей М. М., Копчак Л. В. (2021). Використання дидактичних електронних ресурсів у викладанні бізнес-курсу англійської мови. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова. Серія 05. Педагогічні науки: реалії та перспективи*. 2021. Вип. 83.
2. Novak O., Cherednyk L., Chekalovska H. Pedagogical Excellence of Teaching Psychological and Pedagogical Disciplines In the Era of Digitalization. *Pedagogy and education management review*. 2021. Вип. 4. P. 12-21.
3. Subandoro P. S., Sulindra E. Optimizing collaborative learning: Using google classroom in business English correspondence class. *Vocatio: Jurnal Ilmiah Ilmu Administrasi dan Sekretari*. 2019. Вип. 2. No 1. P. 46-66.
4. Tomlinson M., Enders J., Naidoo R. The Teaching Excellence Framework: symbolic violence and the measured market in higher education. *Critical Studies in Education*. 2020. Вип. 61. No 5. P. 627-642.

Когнітивно-ономасіологічний аналіз німецьких топонімів магістрант Євген Провозюк

Незважаючи на багаторічні дослідження топонімів та значну кількість наукових праць, присвячених вивченню географічних назв, досі існує чимало проблем, що ускладнюють їх інтерпретацію, а також дискусійні питання щодо процесу їхньої номінації.

Новий підхід до вивчення механізмів номінації вимагає застосування методології, яка дозволяє визначити детермінанти номінаційного процесу топонімів. Сьогодні необхідно з'ясовувати шлях від сприйняття об'єкта топоніма до його усвідомлення, категоризації, концептуалізації, вибору мотиваційної бази, вибору мотиватора(-ів) і побудови ономасіологічної структури. Професорка О. О. Селіванова розробила з цією метою когнітивно-ономасіологічний аналіз, який спрямований на встановлення типу мотивації номінативних одиниць [3, с. 152].

Перший етап когнітивно-ономасіологічного аналізу німецьких топонімів, що полягає в інтерпретації ономасіологічної структури найменування, передбачає встановлення ономасіологічної ознаки або ознак (мотиваторів) одиниці, ономасіологічного базису, який представляє словотворчу модель або граматичний статус слова (для складених найменувань і фразеологізмів базис інтерпретується як синтаксична модель з урахуванням граматичної та смислової домінант), а також визначення характеру зв'язку ознак – синтактикоподібного чи асоціативного (щодо композитів, складених найменувань і фразеологізмів), їхньої проекції на значення, специфіки акцентологічного оформлення знака [3, с. 154].

Для простих дериватів інтерпретація ономасіологічної структури передбачає встановлення ономасіологічного базису, формантів попередніх стадій деривації та статусу мотиватора у структурі знань про позначене. За умови відсутності у слові словотворчого форманта, базис реконструюється на підставі частиномовного статусу та словотворчого типу найменування

[3, с. 154]. У масиві досліджуваних нами німецьких топонімів деривати представлені значною кількістю. В їхніх ономазіологічних структурах відтворені імена власників тих чи інших територій. Приміром, ономазіологічна структура німецької дериватів-топонімів – це особисте ім'я із суфіксом -ing: Anzing, Aresing, Aßling, Berching, Böhming. Суфікс -ing походить зі старонімецької мови і означає належність чогось до попередньої частини слова, яка зазвичай є особистим ім'ям. Таким чином, суфікс несе значення «люди, дитина (діти), нащадки, того, чиє ім'я є першим компонентом слова» [1, с. 211].

Для композитів інтерпретація ономазіологічної структури передбачає встановлення характеру концептуального зв'язку між ономазіологічними ознаками. Наприклад, ономазіологічна структура німецького композитного топоніма Baumburg («Der Name weist wohl darauf hin, womit die Burg gebaut wurde» [4, с. 31]) є іменником з інверсованим порядком розташування ономазіологічних ознак, з головним і допоміжним наголосом. Композит має два мотиватори, що відповідають об'єкту й локативу у структурі знань про позначене.

Другий етап когнітивно-ономазіологічного аналізу спрямований на реконструкцію мотиваційної бази шляхом моделювання структури знань про позначене. У розроблених українською дослідницею О. О. Селівановою процедурах когнітивно-ономазіологічного аналізу ми застосовуємо проектування ономазіологічної структури на модель ментально-психонетичного комплексу (МПК), яка відображає інформаційну структуру свідомості як холістичного психофункціонального континууму поєднання пізнавальних функцій відчуттів, почуттів, мислення, інтуїції та трансценденції й колективного позасвідомого [3, с. 155].

Зокрема в зазначених прикладах топонімів мотивація пропозиційна, тобто вона характеризується вибором ономазіологічних ознак найменувань із пропозиційних структур як різновиду ідеалізованих когнітивних моделей, у яких не використовуються механізми уяви.

МПК інтегрує препозиційну інформацію з асоціативно-метафоричною, яка міститься в асоціативно-термінальному компоненті моделі й базується на знаковій переінтерпретації знань однієї сфери в термінах інших предметних сфер, на образному компоненті, а іноді – на архетипах колективного позасвідомого; а також із модусом – оцінно-емотивним компонентом, що корелює з аксіологізованими відчуттями, почуттями й емоціями, – і концептуальним планом як прагматичним компонентом, який контролює відповідність концептуальної інформації умовам номінативного чи комунікативного актів» [2, с. 482–483].

Когнітивний підхід убачає у мотивації не тільки явище мовної системи, а й ментально-психологічний феномен. Це передбачає дослідження складної системи зв'язків між складниками та функціями людської свідомості як підґрунтя семантико-ономазіологічної залежності мовних знаків.

Література:

1. Олійник Л. В. Структурно-семантична характеристика топонімів федеративної землі Шлезвіг-Гольштейн. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського*. 2022. Вип. 33. № 5. С. 207-212.
2. Селіванова О. О. Лінгвістична енциклопедія. Полтава : «Довкілля-К», 2010. 844 с.
3. Селіванова О. О. Сучасна лінгвістика: напрями та проблеми. Полтава: «Довкілля-К», 2008. 711 с.
4. Wolf-Armin Frhr. von Reitzenstein. *Lexikon bayerischer Ortsnamen. Herkunft und Bedeutung. Oberbayern, Niederbayern, Oberpfalz*. München, 2006. 351 S.

Лінгвістичний статус німецького сленгу в сучасному мовознавстві канд.філол.н., доц. Людмила Ткаченко

Поняття «сленг» насамперед характеризує мовлення молодшої людини, яка знаходиться під великим впливом соціокультурних чинників, суспільно-побутових реалій, психологопедагогічних факторів.

Сленг – це живий мовний нерв, який є наддодатком геніальним індикатором людського буття. Він настільки тонко й точно розкриває найдрібніші нюанси нашого переживання світу та його сприйняття [1, с. 5].

Молодіжний сленг на території Німеччини існував ще п'ять століть тому у вигляді різноманітних студентських жаргонів (Studenten jargons), що дали поштовх розвитку німецького молодіжного сленгу. Ніщо так не тішить молоді, як можливість виділитися серед однолітків, заявити про себе. Якщо це неформальне молодіжне середовище, сленг може допомогти в цьому. Знайомство з німецьким сленгом на певному етапі вивчення мови стає важливим кроком в розумінні розмовної мови та дає почуття впевненості в різноманітних життєвих ситуаціях.

На сьогодні, щоб дослідити специфіку молодіжної мови недостатньо вивчати лексикографічні джерела, молодіжну пресу або проводити анкетування. Для того щоб отримати більш повне уявлення про мовленнєву поведінку молоді необхідним стає дослідження специфіки спілкування молодих людей у соціальних мережах та на форумах.

Найпопулярніші сленгові слова та вирази, які часто вживаються у сучасній німецькій мові:

Geil (Duden: in begeisternder Weise schön, gut; großartig, toll) [3, S. 440]. У словнику перше значення цього слова «збуджений» або «хтивий», але у розмовній мові це дуже популярне загальноживане слово з позитивним значенням. Цим прикметником позначають щось класне, гарне, круте, красиве. Gott, das muss geil sein. – Боже, це повинно бути класно! Das ist ein geiles Auto. – Це крута / красива машина!

Krass (Duden: 1) in begeisternder Weise gut, schön; 2) schlecht, furchtbar) [3, S. 609]. Слово, що може спантеличити людину, яка тільки-но потрапила в німецькомовне середовище. Складається враження, що воно дає відповідь одночасно на все: виграш у лотерею, запізнення на літак, чи затопило

квартиру, чи можливо отримав підвищення? - Krass! Якщо вивчити це слово, воно стане помічником у будь-якій ситуації. Саме так німці реагують на щось виняткове, як дуже погане, так й дуже хороше. А що саме людина мала на увазі, доводиться здогадуватися лише за інтонацією та з контексту.

– Der Urlaub war voll krass! – Відпустка була приголомшливою!

– Das Essen hier ist krass! – Їжа тут чудова!

Jemandem Wurst sein (Duden: jemandem gleichgültig, für jemanden nicht interessant sein) [3, S, 1130]. Сам вираз українською буквально можна було б перекласти як «мені це як ковбаса». Не зважаючи на любов німців до ковбасок та сосисок, цей вислів означає байдужість, що перекладається «мені на це начхати / мені байдуже».

– Es war ihr ziemlich Wurst, ob sie gewann oder nicht. – Їй було байдуже, виграла вона чи ні.

– Hast du ihren Mann schon gesehen? – Ne, es ist mir wurst. – Ти вже бачила її чоловіка? – Ні, мені на це начхати.

Слід зауважити, що сленгові лексеми, для яких характерна підвищена експресивність та нормативна зниженість, відображають асоціативно-образне уявлення молоді про навколишній світ та її реакцію на цей світ.

Отже, молодіжний сленг, як засіб відображення світогляду особистості посідають особливе місце в системі сучасної німецької мови. Аналізуючи використання сленгу в мовленні особистості, слід зауважити, що він є тим засобом, за допомогою якого мова постійно оновлюється, додає до себе нові аспекти старих понять, полегшує спілкування.

Література:

1. Словник сучасного українського сленгу / упоряд. Т. М. Кондратюк. – Харків: Фоліо, 2006. – 350 с.
2. Христенко О.С. Німецький молодіжний сленг: лінгвокогнітивний та соціолінгвістичний аспекти: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук: спец. 100204 «Германські мови» / О.С. Христенко. – К., 2009. – 20 с.
3. Duden. Die Deutsche Rechtschreibung. 24. Auflage, Band 1. – Mannheim: Dudenverlag, 2006. – 1216 S.
4. Ehmann H. Endgeil. Das voll korrekte Lexikon der Jugendsprache. – München: C.H. Beck, 2015. 178 S.
5. Neuman E. Jugendsprache. – Tübingen und Basel: Fraucke Verlag, 2008. – 210 S.

Особливості перекладу англійської правничої термінології

*канд. філол. н., доц. Дарина Колесник,
асистент Дмитро Підласий*

Відповідність правничої термінології у контексті перекладу означає таке положення, коли правничі терміни вихідного тексту перекладу адекватно відповідають правничим термінам перекладеного тексту і навпаки. В Україні особливо гострою є проблема адекватного перекладу іноземної правничої термінології на українську правничу мову.

Проте часто трапляється так, що в правовій системі однієї з сторін не має інститутів, концепції (доктрин) та відповідних їм термінів, які б адекватно передавали відповідну термінологію правової системи іншої сторони. При підготовці таких текстів можливе використання правничої термінології “своїх” правових систем, відтак можливі труднощі при перекладі.

На практиці трапляються два види взаємопов’язаних труднощів стосовно перекладу невідомої (в контексті мови, на яку здійснюється переклад) правничої термінології. Перший вид труднощів суто формальний і пов’язаний з відсутністю відповідної термінології. Другий вид, який розкриває перший – це змістовні труднощі, тобто відсутність відповідних інститутів, концепцій. Вони взаємопов’язані, оскільки часто відсутність правових концепцій означає відсутність відповідного правничого терміна. В основі правничих термінів лежать поняття, які склалися історично в процесі розвитку правової чи соціальної системи, структурною складовою якої є мова, зокрема правнича мова [1, С. 2]. Яскравим прикладом (ретроспективно) виступають такі терміни, які використовуються в американському та міжнародному приватному праві: *abandonment* (абандонування), *acceptance* (акцептування), *affidavit* (письмове показання), *clean hands/unclean hands* (чисті руки/не чисті руки), *default* (невиконання договору), *clearing* (клірингова угода), *equity* (право справедливості), *endorsement* (підпис на звороті), *lien* (застава), *mainmort* (володіння нерухомістю з боку юридичної особи без права відчуження), *consignation* (передача в руки третьої особи), *freight* (плата за перевезення), *Rules against perpetuities* (правило виключення безстрокового володіння)

На практиці часто виникають труднощі з перекладом термінів англосаксонського заставного права. Таким, наприклад, є термін *lien*, який широко використовується у договорах застави, які ініціюють іноземні підприємства у договорах позики та забезпечення виконання зобов’язань з українськими підприємствами. Цим терміном позначають “право володіння власністю іншої сторони на час виконання нею боргового зобов’язання”. Слово *lien* з’явилося в англійській мові в XVI ст., до якої потрапило з давньофранцузької мови від латинського слова *ligamen*, що означає “зобов’язання, зв’язаність”, від *ligare* – “зв’язувати”. В українському праві відповідником *lien* може бути термін “заклад” – “застава рухомого майна, при якій майно, що складає предмет застави, передається заставодавцем у володіння заставодержателем” [1, С. 3].

Якщо в правничій термінології однієї мови немає ідентичного за змістом терміна, який позначає значення “іншомовного” терміна, рекомендується використовувати такі три способи вирішення проблеми неперекладних правничих термінів:

- 1) запозичення;
- 2) роз’яснення;
- 3) термінотворення.

Найкращим із таких варіантів вважається запозичення. Воно є одним із основних способів збагачення лексичного складу кожної мови, який водночас є найбільш поширеним у сфері юридичної діяльності. Його суть така, що

термін іншомовного походження транслітерується – текст іншомовного слова або словосполучення передається українськими літерами. Відтак цей спосіб є найпростішим, оскільки дозволяє залишити термін незмінним, змінюється тільки його написання. Завдяки використанню такого способу сучасна правнича лексика має багато іншомовних термінів. Серед найуживаніших, наприклад, такі усталені, як: *агент (private agent)*, *акценм (bill of acceptance)*, *акція (enforcement operation)*, *гарантія (sponsion)*, *демпінг (dumping)*, *емісія (issue)*, *компанія (drive)*, *компенсація (contributory contribution)*, *консигнація (consignment of goods for sale from the consignee's warehouse)*, *контракт (letter of engagement)*, *кооперація (cooperative society)*, *корпорація (body corporate)*, *кредит (commercial loan)*, *ліцензія (patent)*, *менеджер (curator)*, *операція (business transaction)*, *продлонгація (continuation)*, *чек (cheque)*, *форс-мажор (force majeure)* та багато інших. Очевидно, що простота застосування цього способу спричиняє до його поширення.

Стосовно використання новотворів у правовій практиці зазначимо, що таке допустиме за умови, якщо в цьому є потреба і сторони досягнуть згоди щодо змісту відповідних термінів. Отже, для подолання складної проблеми відповідності правничої термінології при перекладі текстів юристи та перекладачі мають кілька ефективних способів.

Література:

1. Черноватий Л. М., Карабан В. І., Ганічева Т. В., Ліпко І. П. Переклад англомовної громадсько-політичної літератури: міжнародні конвенції у галузі прав людини. Вінниця: Нова Книга, 2006. 272 с.

Дослідження сучасного німецькомовного воєнно-політичного дискурсу канд. пед. н., доц. Ірина Багач

У сучасному світі вторгнення терористичних держав цікавлять лінгвістів через аспект відтворення концепту війни. Зрозуміло, що кожна війна знаходить своє відображення в мові, особливо в текстах онлайн-новин, як реакція на військові події.

Мова, як і весь світ навколо нас, перебуває в постійному русі. Як під час Першої, так і під час Другої світових воєн німецька мова розвивалася головним чином через потребу називати та описувати нові винаходи відповідно до тогочасного технологічного прогресу. Американський письменник Сет Лерер писав: «Війна завжди змінює мову. Вона приносить нові слова, змінює ставлення до них і змінює діалекти» [3, с. 20].

Відтоді, як повномасштабне вторгнення росії в Україну шокувало весь світ, перебіг війни між росією та Україною висвітлюють усі медійні засоби масової інформації. Не є винятком і німецькомовні інтернет-видання, які щодня повідомляють про події в Україні. Німецькомовні інтернет-новини тлумачать як «сукупність різноформатних текстів інформаційних повідомлень, які поширюються комп'ютерним каналом комунікації» [8, с. 9]. Актуальність

дослідження текстів новин зумовлена тим, що сучасні дискурсологічні дослідження зосереджені на вивченні різних типів комунікації, серед яких важливе місце в німецькомовному суспільстві посідає новинний інтернет-дискурс – найпоширеніший різновид медіа-дискурсу.

Авторитетний німецький лінгвіст У. Енгель, досліджуючи процес текстопобудови, порівнює його з роботою муляра: «Подібно до того, як будівельний розчин, що скріплює цеглу між собою, висловлювання також потребують певних кріплень, щоб стати текстом» [2, с. 87]. Зв'язок між реченнями та структурними частинами тексту організує його смислову та структурну єдність та виражається в німецькій мові не лише за допомогою сполучників та сполучникових слів, а також лексичними одиницями на позначення учасників подій, які виконують «функцію просування думки і перетворення її на повноцінне інформативне повідомлення і передбачають появу наступних компонентів речення, встановлюючи контакт з ними» [4, с. 67].

У цьому контексті перспективним видається дослідження побудови текстів новин, де в центрі уваги перебуває риторика, яка вивчає структуру текстів з точки зору їхнього впливу на аудиторію.

Дослідження воєнно-політичної лексики в німецькомовних текстах новин, відтворює сприйняття воєнно-політичних подій в Україні німецькими журналістами. Новинні повідомлення структуровані за схемою, запропонованою голландським професором ван Дейком, та «поділяються на заголовок, вступ, головний блок подій та прикінцевий абзац» [1]. Хоча новини претендують на об'єктивність, дослідниками доведено, що вони мають суб'єктивний характер, адже продуценти новинних текстів послуговуються здобутками античної риторики, «використовуючи під час створення текстів такі риторичні етапи, як інвенція, диспозиція та елокуція» [8, с. 10]. Перший етап текстопобудови призначений для відбору матеріалу новини, другий – диспозитивний – відповідає за розташування мовних одиниць у тексті, а третій – елокутивний – спрямований на відбір лексичного матеріалу. У цьому контексті видається необхідним дослідження риторичного аспекту воєнно-політичної лексики у німецькомовних новинних текстах.

Німецькомовні новинні повідомлення щодня висвітлюють події в Україні, а з огляду на те, що Німеччина є політичним партнером нашої країни у подоланні російської агресії, слід зосередити увагу на тому, які лексичні одиниці використовують німецькі журналісти для відтворення подій в Україні, що пов'язано з елокутивним етапом текстопобудови. При цьому важливо дослідити розташування цих одиниць у тексті новини, за що відповідає етап диспозиції.

Останні політичні новини рясніють заголовками про підтримку, єдність та солідарність більшості країн світу з Україною, що засвідчують такі іменники, як *Solidarität, Einigkeit, Unterstützung, Frieden, Friedensbewegung*, як-от у заголовках «Ukraine-Kontaktgruppe: Viel Einigkeit über viel Unterstützung» (21.04.2023); «Guterres dämpft Hoffnungen auf Frieden» (09.05.2023); «Ein Kampf für Freiheit und Demokratie» (09.02.2023); «Friedensbewegung zieht positive

Bilanz» (10.04.2023). Виокремлені іменники не належать суто до воєнно-політичної лексики, однак у контексті вони набувають іншого, воєнно-політичного, сенсу.

Висунення зазначених одиниць в ініціальну позицію заголовків привертає увагу реципієнтів та має значний риторичний потенціал, адже, як відомо, найбільший маніпулятивний ефект мають слова, що вжито на початку або у кінці речення. При розгортанні новини у тексті повідомлення лексичні одиниці *Solidarität*, *Einigkeit*, *Unterstützung*, *Frieden*, *Friedensbewegung* повторюються у різних структурних блоках. Іноді вони можуть замінюватися синонімічними або антонімічними словами та словосполученнями або ж взаємодіяти з ними.

Література:

1. Dijk T. A. News Schemata. Studying Writing. Linguistic approaches / S. Greenbaum and Cooper (eds.). Beverly Hills, 140 CA: Sage, 1996. Pp. 155–186.
2. Engel U. Partikeln im Kontrast. Gaudium in scientia linguarum. Ausgewählte Schriften. Wrocław/Dresden: Neisse, 2006. Pp. 203–218.
3. Lerer S. Inventing English: The Portable History of the Language. Columbia University Press: New-York, 2007. 316 p.
4. Prozesse sprachlicher Verstärkung. Typen formaler Resegmentierung und semantischer Remotivierung. Linguistik – Impulse & Tendenzen. Berlin, New York: Walter de Gruyter, 2010. 383 p.

Культурологічний аспект у перекладі **канд. філол. н., доц. Тетяна Редчиць**

Розширення культурних зв'язків між країнами та народами обумовлює важливість міжкультурної комунікації. Перекладацька діяльність має велике значення для взаємопроникнення культур. Для досліджень перекладацької діяльності найцікавішими є особливості мови, які тим чи іншим чином були обумовлені культурою носіїв мови. Такі особливості можна побачити на різноманітних рівнях мовної структури, в правилах вербальної комунікації, в способах опису позамовної реальності. Культурний фактор є основним фактором, що впливає на переклад, оскільки при відтворенні тексту в контакт вступають не лише дві мови, а й дві культури. Переклад як вид посередництва, виступає засобом не лише міжмовної, а й міжкультурної комунікації, тому в останні десятиріччя науковці розглядають його як «механізм репрезентації інших культур», як «діалог культур» [2, с. 82].

В цьому контексті важливим видається культурологічний підхід у перекладі. Концепція такого підходу пов'язана з проблемами міжкультурної комунікації, коли в спілкуванні між комунікантами, які є представниками різних культур і носіями різних мов, «виступає» посередник-перекладач. Обов'язковою передумовою компетентності перекладача є його знання про обидві культури; він має прагнути до подвійної культурної приналежності. Спочатку перекладач наближується до тексту оригіналу, розуміє та обробляє

його, щоб потім його наблизити до групи реципієнтів мовою перекладу. Тому до мовної компетенції перекладача належать не тільки знання мов, а і знання культури відповідних мовних просторів [3]. Своєрідність множинності культур та національних картин світу не є бар'єром для взаєморозуміння різних етносів і долаються за допомогою перекладу. Як зазначає А.П. Якимчук, перекладач абстрагується від власних відповідних культурі ставлень та уявлень про цінності, спостерігає чужу культуру в її неповторності у порівнянні з власною та використовує спостереження і сприйняття в певній комунікативній ситуації у відповідності до цілі та культури. Вдалим є той переклад, який виконує функції оригіналу в цільовій культурі [3].

З метою збереження естетичної цінності твору перекладач прагне відобразити в тексті перекладу національну своєрідність оригіналу і водночас здійснити його культурну адаптацію для читацької аудиторії, що належить іншій лінгвокультурі. При цьому трансформаціям піддаються лексичні одиниці, що позначаються у різних авторів як культурно-маркована лексика, національно-маркована лексика, лексика з національно-культурним компонентом тощо. До таких одиниць різні дослідники відносять реалії, фонову лексику, безеквівалентну лексику, лакуни, конотативну лексику тощо, відповідно до того, наскільки вона піддається передачі засобами іншої мови при перекладі і наскільки передає ті явища життя певного народу, які не притаманні іншим.

Оскільки культурно марковані одиниці несуть національну специфіку, то це певною мірою ускладнюють процес перекладу. При перекладі такої лексики перекладач повинен утримуватися від національно-культурної адаптації та зберігати в тексті національно марковані лексичні одиниці. У сучасній теорії та практиці перекладу наголошується на необхідності збереження національного та емоційного колориту твору. Таким чином текст максимально знайомить читача перекладу з культурою оригіналу і виконує функцію повідомлення [1, с. 23].

Таким чином при перекладі слід звертати особливу увагу на лексичні одиниці з культурно-маркованим компонентом та володіти навичками їх адекватного відтворення. Специфіка мислення кожного народу відображається в його лінгвокультурі, тому всі одиниці мови в процесі постійного вживання в мовленні набувають певної культурної конотації, що необхідно відображати і в перекладі текстів іноземними мовами.

Література:

1. Кузенко Г. М. Культурологічний аспект перекладу у міжмовній комунікації. *Міжнародний науковий журнал «Інтернаука»*. 2017. Т. 2 № 2 (24). С. 22–26.
2. Павлюк І. Ю. Культурологічні аспекти перекладу. URL: <http://intkonf.org/pavlyuk-iyu-kulturologichni-aspekti-perekladu/>
3. Якимчук А.П. Лінгвокультурна комунікація як випробовування для перекладача. URL: <http://eprints.zu.edu.ua/2023/1/17.pdf>

Digital technologies in the process of teaching foreign languages
Candidate of Philology Sciences, Associate Professor Liudmyla Potapenko

The national education system is confidently entering the digital stage of its development, based on the realities and challenges of the modern world, reform and modernisation of education systems in Europe, and digitalisation of all spheres of human activity. Digital learning technologies are becoming key tools for transforming the educational process. Digital transformation in education and science is a holistic approach to build an ecosystem of digital solutions in education and science. It includes the creation of a secure electronic learning environment, provision of the necessary digital infrastructure for educational and scientific institutions, raising the level of digital competence, digital transformation of processes and services, and automation of data collection and analysis [3].

The implementation of digital technologies in the educational process is aimed primarily at satisfying the needs of modern students on the one hand and meeting the challenges of the labour market on the other, as new requirements for specialists, including their key competencies, have emerged. The Concept of the Digital Transformation of Education and Science for the period up to 2026 states that the modern system of education and science must undergo fundamental digital changes and meet global trends in digital development for each person to successfully realise his or her potential [2].

The use of digital technologies in the process of teaching foreign languages contributes to better learning, increases motivation and interest in the subject, focuses learning on the professional needs of students, and allows them to model and solve real professional cases. One of the most important tasks in the formation of a new national intellectual elite in higher education is to prepare specialists for multicultural professional and personal communication with representatives of other cultures so that they can properly interact, including verbal communication, in the cultural diversity of real professional situations. Digitalisation of the educational process contributes to the achievement of the goal of teaching foreign language communication, that is to form communicative, linguistic, socio-cultural and multicultural competences of students that will help them become effective language users in various situations of social, academic and professional communication.

One of the ways to implement digital technologies in the process of learning a foreign language is to use a learning management system (LMS) - a software tool for optimising learning through online platforms, the most popular of which are Blackboard, Canvas, Moodle, Google Classroom, Open edX, LearnUpon, Microsoft Teams, EdApp. Teachers can create a foreign language course, deliver learning content, manage students' progress and assess their performance in one digital environment LMS stores all hosted course resources and provides access to them anytime, anywhere, ensuring both flexibility and personalised learning.

Communication platforms such as Zoom, Hangouts, Skype, and Google Meet allow for video conferencing and are actively used by teachers in distance learning in foreign language classes.

Innovative forms of foreign language classes using special services and mobile applications significantly increase the cognitive activity of students and help maintain a stable interest in the process of learning a foreign language. Services and mobile applications can be divided into the following categories according to their purpose: for learning professional terminology - Quizlet, Memrise; for checking the understanding of a text, audio, video, grammar material - Google forms, Kahoot, Edpuzzle, Liveworksheets, Quizizz, Nearpod, Wizerme, Classmaker, LearningApps; for phonetic practice - EnglishCentral, YouGlish, SpellUp; for speaking - FlipGrid, Voice Thread, Voice Spice, Voki, Speak and Improve; for writing - Blogger, Write and improve; online resources containing authentic video clips, articles and other educational materials on various topics related to students' speciality with ready-made tasks for them and can be used by professional foreign language teachers to develop students' skills in all types of language activities (reading, listening, writing, speaking) - TED talks, Science News for Students, ThoughtCo, Newsela, BBC Learning English [1, p. 123].

An innovative form of foreign language teaching is the use of virtual and augmented reality technologies that ensure an engaging language learning experience, providing an unlimited resource for creating various virtual communication cases in a foreign language.

To summarise the above, it should be emphasised that teaching foreign languages with the use of digital technologies makes it possible to carry out this process more efficiently for both teachers and students.

References:

1. Конопляник Л.М. Роль цифрових інструментів при організації дистанційного навчання фахової іноземної мови в умовах пандемії. *Інноваційна педагогіка: наук. журнал*. Вип. 41, Т. 2. Видавничий дім «Гельветика». Одеса, 2021. С.121-127.
2. Концепція цифрової трансформації освіти та науки на період до 2026 року (проект). URL: <https://mon.gov.ua/ua/news/koncepciya-cifrovoyi-transformaciyiosvitii-nauki-mon-zaproshuyedo-gromadskogoobgovorennya> (дата звернення: 05.09.2024).
3. Цифрова трансформація освіти і науки. URL: <https://mon.gov.ua/ua/tag/cifrova-transformaciya-osviti-ta-nauki> (дата звернення 05.09.2024)

Професійна саморегуляція педагога в умовах війни *викладач Світлана Петріченко*

Саморегуляція – це управління своїм психоемоційним станом, яке досягається шляхом впливу людини на себе за допомогою слів, уявних образів, а також управління м'язовим тонусом і диханням.

У психолого-педагогічній літературі саморегуляція пояснюється як сукупність процесів усвідомлення дійсності, свого становища, мети, організації активності для забезпечення власної позиції. Це питання досліджували такі вчені як: В. Войтко, М. Боришевський, Л. Роговик та ін. [1, 3]. Слід зазначити, що людина характеризується фізіологічною (соматичною, гомеостатичною) та психічною (вольовою, усвідомленою, особистісною)

саморегуляцією. Перший вид ми не завжди помічаємо, бо вона є інстинктивною. Другим видом ми активно користуємось та маємо можливість вдосконалити.

Психічна саморегуляція формується у три етапи:

1. До 3 років несвідома реакція на зовнішні стимули (підсвідома).
2. Від 3 до 6 років взаємодія з іншими людьми (довільна).
3. Від 7 років дії відповідають не потребам, а правилам, установкам (вольова) [2].

Критерій сформованості педагога – успішна саморегуляція. Якщо педагог працює та задоволений своєю діяльністю та професійним рівнем, то вважається, що він має високий рівень фахової саморегуляції. Але з 24 лютого, коли почалась війна у педагогів є з цим проблеми. Більшість педагогів почали відчувати із саморегуляцією деякі проблеми, які впливають на їхню діяльність та внутрішні відчуття спокою та гармонії.

Структура саморегуляції педагога має наступний вид.

Мотиваційний компонент саморегуляції обумовлений тим, що внутрішніми джерелами активності особистості щодо подальшого навчання, самоосвіти та майбутньої професійної самореалізації, є мотиви, потреби, інтереси до навчання. У процесі освіти майбутні вчителі являють собою не лише об'єкт впливу, але й суб'єкт діяльності, керований наявними в них пізнавальними й професійними інтересами та іншими мотивами.

Рефлексивний компонент є чинником спонукання майбутнього вчителя до самоаналізу результатів музично-освітньої діяльності з метою її корекції й проектування власного вдосконалення в галузі музичного мистецтва та методики його викладання.

Діяльнісний – передбачає вміння майбутніх педагогів здійснювати самоаналіз, самоконтроль, самокорекцію поведінки, особистості та діяльності в різних педагогічних ситуаціях, усвідомлювати мету власних дій, урахувати одержаний результат; причому зразки такої діяльності згодом відобразяться у знаннях, образах, картині світу студентів.

Важливим аспектом професійної діяльності педагога є саморегуляція емоційного стану. Необхідність саморегуляції виникає тоді, коли педагог стикається з новою, незвичайною, важко вирішуваною для нього проблемою, яка не має однозначного рішення, або передбачає кілька альтернативних варіантів. Саморегуляція необхідна в ситуації, коли педагог знаходиться в стані підвищеного емоційного та фізичного напруження, що спонукає його до імпульсивних дій, або у випадку, якщо він знаходиться в ситуації оцінювання з боку дітей, колег, інших людей.

Використання методів саморегуляції є своєрідною технікою безпеки праці виконавців. Природа людини така, що вона прагне комфорту та позбавлення від неприємних відчуттів. Є природні способи регуляції, які включаються власними силами, спонтанно; їх називають несвідомими.

Ці способи саморегуляції сприяють відновленню сил, нормалізують емоційний фон і посилюють мобілізацію ресурсів організму. Методи саморегуляції можна використовувати в будь-якій ситуації.

1. Для стабілізації мотиваційного компонента саморегуляції: подивіться на себе очима вірного та відданого друга. Цей метод полягає в тому, щоб подивитися на себе з боку людини, яка Вас найбільше цінує та любить. Такий процес дозволяє переконатися у вашій цінності.

2. Для відновлення роботи рефлексивного компонента саморегуляції: Вебінари Асі Рек Фабер. Для цього методу треба письмово відповісти на такі питання: 1) Що залежить від Вас? 2) Що Ви можете забезпечити частково? 3) На що Ви не можете вплинути? Відповіді на питання допомагають зрозуміти у тому, що кожен наш професійний та особистісний досвід цінний.

3. Гармонізація емоційно-вольового компонента саморегуляції: увага на тіло різними методами. Серед них: проплескування, релаксація Якобсона, дихання серцем, медитація. Особливість цих методів в тому, що вони не блокують Ваші емоції, знизити рівень тривожності та прийняти вірне рішення.

4. «Мобілізація» діяльнісного компонента саморегуляції: тренінги Олега Гуковського «Тілесний вузол». Ця методика складається з: 1. Контексту. 2. Інтерпретації 3. Імпульсів. 4. Дії. Вона полягає в тому, що поділити ситуації на відповідні складові. Допомагає адекватно оцінювати ситуацію.

Таким чином, критерій сформованості педагога – успішна саморегуляція. Це пов'язано з тим, що фахова діяльність педагога залежить від його особистісних якостей та рівня підготовки й потребує від педагога достатнього ступеня активності, здатності керувати, регулювати свою поведінку відповідно до ситуації. У процесі соціальної взаємодії (з колегами, студентами) під впливом вольової діяльності особистості формуються уміння професійної саморегуляції. Особливо це важливо в різних стресових умовах як війна.

Література:

1. Боришевський М.Й. Дорога до себе. Від основ суб'єктності до вершин духовності / М.Й. Боришевський. – Київ «Академвидав» 2010. – 158 с.
2. М'ясоїд П.А. Загальна психологія: навч. посіб. / П.А. М'ясоїд. – К.: Вища школа, 1998. – 479 с.
3. Роговик Л. Саморегуляція у професійній діяльності вчителя / Л. Роговик / Початкова школа. – 2004. №11. – С. 55-58.
4. Чайка В. Підготовка майбутнього вчителя до саморегуляції педагогічної діяльності: Монографія / В. Чайка [за ред. Г. Терещука]. – Тернопіль: ТНПУ, 2006. – 275 с.

Особливості перекладу англійських економічних термінів

українською мовою

ст. викладач Лариса Чабак

Проблема перекладу термінів з англійської мови на українську була й залишається однією з найбільш актуальних у сучасному перекладознавстві. У словниковому складі мови велике місце належить термінологічній лексиці, кількість якої весь час зростає. Таке зростання особливо відчутне для галузі економіки, оскільки за останнє десятиріччя саме вона зазнала інтенсивного

розвитку. Основними труднощами перекладу економічних термінів є відсутність у мові перекладу відповідників нових термінів, а також наявність відмінностей процесу терміноутворення в англійській та українській мовах.

Метою даного дослідження є визначення особливостей та методів перекладу англійських економічних термінів, які не мають відповідних еквівалентів в українській мові.

Головною проблемою перекладу економічних термінів та термінів-словосполучень є їхня багатозначність. При перекладі економічної літератури з англійської мови на українську важливе значення має взаємодія терміну з контекстом, завдяки чому виявляється значення слова [1, с.155].

При перекладі безеквівалентних однослівних термінів застосовуються такі прийоми:

- 1) калькування;
- 2) вибір українського терміна або загальноживаного слова з близьким значенням;
- 2) транскрипція, транслітерація;
- 3) описовий (роз'яснювальний) переклад [4, с.50].

Одним із найпоширеніших способів відтворення термінів є калькування – засіб перекладу лексичної одиниці шляхом заміни її складових частин (морфем або слів) їх лексичними відповідностями у мові перекладу. Наприклад, service center – сервісний центр, discount card – дисконтна картка, dumping prices – демпінгові ціни, marketing analysis – маркетинговий аналіз [3, с.247].

Англійський термін discontinuity можна перекласти словосполученням припинення діяльності. Добір слова з подібним значенням також дозволяє перекласти термін benchmark. Benchmark – показник, на який орієнтується керівництво компанії при формуванні будь-якої стратегії.

Прийом транскрипції (транслітерації) при перекладі може використовуватися обмежено: з одного боку, він вимагає наявності в терміна певної звукової будови й закінчення; з іншого, необхідне органічне включення запозичення в систему понять відповідної галузі.

Транслітерація і транскрипція доречні, коли український еквівалент відсутній у зв'язку з відсутністю такого явища в українській економічній професійній сфері, а його пояснення є надто громіздким, наприклад: hedger – хеджер, hedging – хеджинг, хеджування, netting – нетинг, acceptor – акцептор, акцептант. Транскрипція доречна й при перекладі терміна outsourcing, що позначає передачу виконання господарської операції іншій організації. Вживання цього прийому перекладу демонструє тенденцію до інтернаціоналізації української економічної терміносистеми [5, с.112].

Описовий переклад терміна спрямований на роз'ясненні значення терміна. Описовий переклад доречно використовувати, коли переклад терміна не може адекватно передати його значення згідно з нормами української мови. Інколи однокомпонентний термін перетворюється на багатоконпонентний, який більше схожий на тлумачення терміна, ніж на термін. Наприклад, strangle

– подвійний опціон з одночасним продажем або купівлею опціону пут і опціону кол із різними цінами реалізації [2, с.14].

До вищезгаданих трансформаційних прийомів, що застосовуються при перекладі фахових термінів, можна віднести також конкретизацію та генералізацію.

Безперечно, переклад термінів – дуже відповідальне завдання для перекладача, яке потребує високого ступеня володіння ним обома мовами, багатогранного сприйняття мовної картини світу.

Отже, структурні, семантичні, синтаксичні відмінності термінів англійської та української мов створюють труднощі у виборі способу перекладу. Крім того, існування англійських термінів, які ще не мають відповідника в українській мові відкривають нові перспективи для подальшого дослідження, що має важливе значення для успішного становлення та нормалізації української фінансово-економічної термінології у відповідності до міжнародних стандартів.

Література:

1. Багмут Й.А. Проблеми перекладу суспільно-політичної літератури українською мовою. Київ: Нд. 2005.201с.
2. Глоба О.В. Принципи утворення навчальних словотворчих термінологічних словників (на матеріалі англ. економ. термінологіки): Автореф. дис...канд. філол. наук: 10.02.04. Одес. нац. ун-т. ім. І. Мечникова. Одеса, 2002. 20 с.
3. Дуднік Т. Англійські запозичення в українській фінансово-економічній термінології та особливості їх перекладу. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2013. № 20. С. 245–248.
4. Ланова О.В., Каплун С.Д. Переклад спеціальної лексики сфери економіки з англійської мови на українську. *Науковий вісник Південноукраїнського державного педагогічного університету ім. К.Д. Ушинського*. Одеса, 2010. № 10. С. 47–52.
5. Циткіна Ф.О. Термінологія й переклад. Львів: ВЛІ, 2003.187 с.

Культурологічні особливості перекладу **викладач Анна Панькова**

Процес спілкування носії різних мов та культур відбувається в рамках міжкультурної комунікації, а переклад забезпечує якість такого спілкування.

Міжкультурну комунікацію трактують як особливий вид взаємодії партнерів, які усвідомлюють свою приналежність до різних націй та культур. Безперечним є той факт, що для того, щоб досягти успіху в процесі міжкультурного спілкування, комунікантам необхідно подолати міжкультурні відмінності. Однією з таких відмінностей є мова представників іншої нації (культури).

Розуміючи, що мова не може існувати без культури і відповідно жодна культура не може розглядатися без урахування у своїй основі природної мови, ми бачимо нерозривний зв'язок цих двох явищ.

У цьому процесі (міжкультурного спілкування) унікальна роль відведена перекладачу, від якого більшою мірою залежить можливість успішного чи неуспішного обміну культурними особливостями. «Професійність, знання, творчий підхід до перекладу, креативність, інтуїція – обов'язкове портфоліо сучасного перекладача» [3, с. 167].

Засновники «культурного повороту» С. Баснетт та А. Лефевр розглядають переклад як культурне явище та говорять про те, що в перекладі наразі відбувається зміщення акцентів із лінгвальних аспектів (заміни мовних кодів) на культурологічні та ідеологічні. У липні 1988 року на конференції у Варвіку дослідники вперше запровадили поняття *cultural turn*. А переклад художньої літератури вони трактують як переклад із однієї культури на іншу [2].

Представники культурологічного напрямку в перекладознавстві закликають не брати до уваги поняття еквівалентності, яке було раніше основним критерієм для оцінки якості перекладу. Вони поставили собі за мету в повній мірі забезпечити відтворення саме культурологічного аспекту, і не надавати такого великого значення тому, наскільки текст перекладу відповідає оригіналові. Звичайно цей кардинально новий підхід викликав інтерес серед багатьох дослідників, які спеціалізувались на таких видах вторинної комунікації, як адаптація, переказ та твір за мотивами [1, с. 105].

Якщо розглядати переклад як один із видів міжкультурної комунікації, то варто наголосити, що важливу роль для перекладача відіграє необхідність володіти екстралінгвістичними знаннями, оскільки саме вони є основою якісного перекладу. Тобто перекладач має бути обізнаним та володіти певними знаннями про культурологічні особливості тих країн, з мови якої здійснюється переклад та мовою якої він перекладає. Відтак, завданням перекладача стає встановлення культурних зв'язків між комунікантами. Долаючи мовний бар'єр перекладач зменшує і культурний.

Дослідниця І. Фролова дотримується думки, що перекладач як посередник в міжкультурній комунікації «стикається з першочерговою необхідністю заглиблення в культурний/лінгвокультурний контекст, пошуку шляхів і способів «узгодження» двох різних національно-мовних картин світу» [4, с. 65], щоб донести їх до цільового читача.

Отже, можемо зробити висновок, що переклад сприяє взаємопроникненню одних лінгвокультур в інші. А перекладач, як посередник через який відбувається цей процес взаємопроникнення, покликаний враховувати особливості цільової культури та встановлювати культурний зв'язок між комунікантами різних культур. Він сприяє покращенню порозуміння між носіями цих культур та взаємному досягненню їхньої ідентичності та ментальності, зокрема й етнічної свідомості, що сприяє зменшенню культурного бар'єра між ними. Все це засвідчує про вагоме культурне значення перекладу.

Література:

1. Ребрій О. В. Вступ до перекладознавства: конспект лекцій для студентів освітньо-кваліфікаційного рівня «Бакалавр» факультету іноземних мов. Харків, 2016. 116 с.
2. Snell-Hornby M. The Turns of Translation Studies: New paradigms or shifting viewpoints? Amsterdam / Philadelphia: John Benjamins Publishing Company, 2006. Pp. 51–56. URL: <https://hodactuc.files.wordpress.com/2009/09/snell-hornby-2006-the-turns-of-translationstudies-pp-51-56.pdf> (дата звернення: 21.09.2024).
3. Ткачівська М. Р. Культурно-емотивні закономірності відтворення лексики обмеженого вжитку в українсько-німецькому художньому перекладі: дис. ... д-ра філол. наук 10.02.16 – перекладознавство. Івано-Франківськ, Харків: Харківський нац. ун-т ім. В.Н. Каразіна 2021. 450 с.
4. Фролова І. Є. Культурні чинники перекладацької діяльності. Актуальні проблеми та методики навчання перекладу: тези доп. XI наук. конф., м. Харків, 15–16 квіт. 2021 р., Харків, 2021. С. 65–66.

ЗМІСТ / CONTENT

Секція 1. КОМУНІКАТИВНИЙ ДИЗАЙН: НОВАЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ COMMUNICATION DESIGN: INNOVATIONS AND PROSPECTS

Олена ХРАМОВА-БАРАНОВА, Вікторія ШКРЕБТІЙ, Сергій ДЕРКАЧ Фотографіка в плакатному мистецтві як інноваційна форма комунікації в графічному дизайні.....	5
Юрій БОРИСОВ, Вікторія КУДРЕВИЧ, Анастасія МАНН Комунікативний дизайн: основні поняття та етапи становлення.....	6
Ірина ГЛАДКОВА, Олена ГАЛИЦЬКА Особливості встановлення авторства в творах образотворчого мистецтва.....	8
Юрій ІЩЕНКО, Іван СУРЖИКОВ, Олена НІКОЛЮК Експериментальний живопис: сучасні образи комунікації	11
Олена ХРАМОВА-БАРАНОВА, Тетяна ХУТКА, Катерина КАНЮК Образи в мистецтві створення аксесуарів (національний контекст).....	12

Секція 2. СУЧАСНИЙ ОСВІТНІЙ ПРОЦЕС: АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ЛІНГВІСТИКИ Й ЛІНГВОДИДАКТИКИ MODERN EDUCATIONAL PROCESS: CURRENT ISSUES OF LINGUISTICS AND LINGUODIDACTICS

Ганна ШВЕЦЬ Освіта під час війни: виклики і можливості.....	15
Олена ВАСИЛЬЧЕНКО Імплементация української мови як рідної в навчальний процес у школах Австрії.....	17
Olena PCHELINTSEVA Status of the Action Noun in Slavic Languages (Ukrainian, Russian, Polish, Bulgarian)	19
Мирослава ШЕВЧЕНКО Особливості засвоєння категорії числа іменника під час вивчення української мови як іноземної (рівні A1–A2)	20
Олена ДЕНЬГА Сторітелінг на основі пісенного тексту в процесі навчання української мови як іноземної	22
Тетяна ІСАЄНКО Міжмовна інтерференція як лінгводидактична проблема	24
Людмила ІВАНЧЕНКО Англіцизми в українській мові	27
Віталіна КУХАРЄВА-РОЖКО Особливості функціонування предикативних форм на <i>-но</i> , <i>-то</i> в науковому тексті.....	29
Людмила СИДОРЕНКО Українськомовний простір в економічній термінології (на прикладі «Словника економічної термінології» Г. Кривченка, В. Ігнатовича)	30
Людмила БЕРЕЗА, Галина ДЯДЮРА Технологія українізації на деокупованих територіях України: виклики та перспективи.....	32
Галина ДЯДЮРА, Людмила БЕРЕЗА Країнознавство як один із напрямів формування лінгвокраїнознавчої компетенції іноземних студентів.....	33
Інна ПАВЛОВА Реалізація оцінного потенціалу прикметників як ознака індивідуального стилю письменника.....	35

Олеся ЛАЗАРЕНКО Специфіка викладання української мови як іноземної при Мовних центрах у німецьких ВНЗ: теоретико-методологічні основи та практичні підходи	36
---	----

Секція 3. МОВНИЙ ПОТЕНЦІАЛ У ПСИХОЛОГО-РЕАБІЛІТАЦІЙНОМУ ПРОЦЕСІ LANGUAGE POTENTIAL IN THE PSYCHOLOGICAL AND REHABILITATION PROCESS

Валентина АФАНАСЕНКО Психологічна спроможність рефлексивного дискурсу у збереженні психологічного здоров'я особистості.....	39
Людмила ВОВКОЧИН Мовний потенціал у подоланні психологічних травм: можливості та обмеження.....	41
Svitlana MASHCHAK Post-traumatic growth of the Ukrainian community as a condition for sustainable development.....	42
Світлана МАЩАК, Оксана ВОВК Особливості прояву феномену імпостера у студентів коледжу з різними рівнями тривожності	44
Світлана МАЩАК, Іванна ТИМОЦЬКО Емоційний інтелект як складова професійної компетентності студентів-психологів	46
Алла СІРЕНКО Вплив цифрового спілкування на психічний розвиток особистості	48
Світлана БІЛОЗЕРСЬКА, Руслана ГУК Особистісна зрілість як основа професійного успіху	49

Секція 4. ЛІНГВІСТИКА, ПЕРЕКЛАДОЗНАВСТВО ТА МЕТОДИКА ВИКЛАДАННЯ LINGUISTICS, TRANSLATION STUDIES AND TEACHING METHODS

Nataliia PUSTOVIT Shaping Intercultural Dialogue in a Globalizing Digital Landscape: Exploring the Unique Attributes of Virtual Communication	53
Inna REBRIJ, Iryna GRYGOROVA Bicultural orientation in the process of learning English by cadets	54
Юлія ГРОН Специфіка перекладу лакун та реалій у детективних романах (на прикладі роману «Кувала зозуля» Роберта Галбрейта)	55
Ірина МОГІЛЕЙ Прагматичний баланс стилістичних засобів художнього зображення в оригіналі й українському перекладі англomовної прози	57
Вікторія КОЛІСНИК Засоби інтенсивності мовлення у романі Джейн Остін «Гордість та упередження»	58
Альона СОВЕТНА, Катерина СТАРКОВА Мікрополе зеленого кольору в рекламах інтер'єру.....	60
Леся ГРЕЧУХА Діпфейки та їх роль у сучасному медіапросторі.....	62
Ганна ЛЕЩЕНКО Когнітивне моделювання наративної напруженості художнього тексту.....	63
Ганна КАРЛОВСЬКА Переваги викладання іноземної мови за допомогою штучного інтелекту	65

Олена ЛАНСЬКИХ, Тетяна ДЕРНОВА Особливості викладання курсу Business English в умовах цифровізації освітнього процесу	66
Євген ПРОВОЗІЮК Когнітивно-ономасіологічний аналіз німецьких топонімів	68
Людмила ТКАЧЕНКО Лінгвістичний статус німецького сленгу в сучасному мовознавстві	70
Дарина КОЛЕСНИК, Дмитро ПІДЛАСИЙ Особливості перекладу англійської правничої термінології.....	71
Ірина БАГАЧ Дослідження сучасного німецькомовного воєнно-політичного дискурсу	73
Тетяна РЕДЧИЦЬ Культурологічний аспект у перекладі.....	75
Liudmyla РОТАРЕНКО Digital technologies in the process of teaching foreign languages.....	77
Світлана ПЕТРІЧЕНКО Професійна саморегуляція педагога в умовах війни	78
Лариса ЧАБАК Особливості перекладу англійських економічних термінів українською мовою.....	80
Анна ПАНЬКОВА Культурологічні особливості перекладу	82

ІНФОРМАЦІЯ ПРО АВТОРІВ

Афанасенко Валентина Іванівна, доктор філософських наук, завідувач кафедри психології, Черкаський державний технологічний університет, Україна

Багач Ірина Григорівна, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри іноземних мов та міжнародної комунікації, Черкаський державний технологічний університет, Україна

Берега Людмила Олександрівна, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри української мови та загального мовознавства, Черкаський державний технологічний університет, Україна

Білозерська Світлана Іванівна, кандидат психологічних наук, доцент кафедри психології, Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка, Україна

Борисов Юрій Борисович, кандидат мистецтвознавства, доцент кафедри графічного дизайну, моди та стилю, Черкаський державний технологічний університет, Україна

Васильченко Олена Германівна, кандидат філологічних наук, гостьовий науковий співробітник, Віденський університет, Австрія; доцент кафедри іноземних мов професійного спрямування Одеського національного університету імені І.І. Мечникова, Україна.

Вовк Оксана Анатоліївна, магістрантка кафедри теоретичної та практичної психології, Національний університет «Львівська політехніка», Україна

Вовкочин Людмила Юріївна, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри психології, Черкаський державний технологічний університет, Україна

Галицька Олена Валеріївна, старший викладач кафедри графічного дизайну, моди та стилю, Черкаський державний технологічний університет, Україна

Гладкова Ірина Павлівна, старший викладач кафедри графічного дизайну, моди та стилю, Черкаський державний технологічний університет, Україна

Гречуха Леся Олександрівна, кандидат філологічних наук, доцент кафедри прикладної лінгвістики та перекладу, Черкаський державний технологічний університет, Україна

Григорова Ірина Геннадіївна, доцент кафедри іноземних мов, Харківський національний університет Повітряних Сил імені Івана Кожедуба, Україна

Грон Юлія Григорівна, кандидат філологічних наук, доцент кафедри прикладної лінгвістики та перекладу, Черкаський державний технологічний університет, Україна

Гук Руслана Миколаївна, магістрантка кафедри психології, Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка, Україна

Деньга Олена Анатоліївна, старший викладач кафедри української мови та загального мовознавства, Черкаський державний технологічний університет, Україна

Деркач Сергій Петрович, старший викладач кафедри дизайну, Черкаський державний технологічний університет, Україна

Дернова Тетяна Анатолівна, старший викладач кафедри іноземних мов та міжнародної комунікації, Черкаський державний технологічний університет, Україна

Дядюра Галина Миколаївна, кандидат філологічних наук, доцент кафедри української мови та загального мовознавства, Черкаський державний технологічний університет, Україна

Іванченко Людмила Іванівна, викладач кафедри української мови та загального мовознавства, Черкаський державний технологічний університет, Україна

Ісаєнко Тетяна Василівна, старший викладач кафедри української мови та загального мовознавства, Черкаський державний технологічний університет, Україна

Іщенко Юрій Петрович, заслужений художник України, доцент кафедри графічного дизайну, моди та стилю, Черкаський державний технологічний університет, Україна

Канюк Катерина Володимирівна, старший лаборант кафедри графічного дизайну, моди та стилю, Черкаський державний технологічний університет, Україна

Карловська Ганна Володимирівна, викладач кафедри іноземних мов та мовної комунікації, Черкаський державний технологічний університет, Україна

Колесник Дарина Михайлівна, кандидат філологічних наук, доцент кафедри іноземних мов та міжнародної комунікації, Черкаський державний технологічний університет, Україна

Колісник Вікторія Юрївна, кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри прикладної лінгвістики та перекладу, Черкаський державний технологічний університет, Україна

Кудревич Вікторія Валеріївна, викладач кафедри графічного дизайну, моди та стилю, Черкаський державний технологічний університет, Україна

Кухарєва-Рожко Віталіна Іванівна, кандидат філологічних наук, доцент кафедри української мови та загального мовознавства, Черкаський державний технологічний університет, Україна

Лазаренко Олеся Миколаївна, кандидат філологічних наук, Лекторат української мови, Мовний центр, Європейський Університет Віадріна у Франкфурті-на-Одері, Німеччина

Ланських Олена Борисівна, кандидат філософських наук, старший викладач кафедри іноземних мов та мовної комунікації, Черкаський державний технологічний університет, Україна

Лещенко Ганна Веніамінівна, доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри прикладної лінгвістики та перекладу, Черкаський державний технологічний університет, Україна

Манн Анастасія Русланівна, магістрантка кафедри дизайну, Черкаський державний технологічний університет, Україна

Мащак Світлана Остапівна, кандидат психологічних наук, доцент кафедри теоретичної та практичної психології, Національний університет «Львівська політехніка», Україна

Могілей Ірина Іванівна, старший викладач кафедри прикладної лінгвістики та перекладу, Черкаський державний технологічний університет, Україна

Ніколюк Олена Сергіївна, викладач кафедри графічного дизайну, моди та стилю, Черкаський державний технологічний університет, Україна

Павлова Інна Андріївна, кандидат філологічних наук, доцент кафедри української мови імені професора Л. А. Лисиченко, Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди, Україна

Панькова Анна Вадимівна, викладач кафедри іноземних мов та міжнародної комунікації, Черкаський державний технологічний університет, Україна

Петріченко Світлана Олегівна, викладач кафедри іноземних мов та міжнародної комунікації, Черкаський державний технологічний університет, Україна

Підласий Дмитро Андрійович, асистент кафедри іноземних мов та міжнародної комунікації, Черкаський державний технологічний університет, Україна

Потапенко Людмила Віталіївна, кандидат філологічних наук, доцент кафедри іноземних мов та міжнародної комунікації, Черкаський державний технологічний університет, Україна

Провозюк Євгеній Олексійович, магістрант, Черкаський національний університет імені Б. Хмельницького, Україна

Пустовіт Наталія Володимирівна, доктор філософії, доцент кафедри іноземних мов факультету післядипломної освіти, Харківський національний університет Повітряних Сил імені Івана Кожедуба, Україна

Пчелінцева Олена Едуардівна, доктор філологічних наук, запрошений дослідник, Університет Й. Гутенберга, Інститут славістики і тюркології, Німеччина

Ребрій Інна Миколаївна, кандидат філологічних наук, доцент кафедри іноземних мов, Харківський національний університет Повітряних Сил імені Івана Кожедуба, Україна

Редчиць Тетяна Вікторівна, кандидат філологічних наук, доцент кафедри іноземних мов та міжнародної комунікації, Черкаський державний технологічний університет, Україна

Сидоренко Людмила Миколаївна, кандидат філологічних наук, доцент кафедри української мови та загального мовознавства, Черкаський державний технологічний університет, Україна

Сіренко Алла Євгенівна, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри психології, Черкаський державний технологічний університет, Україна

Совєтна Альона Вікторівна, кандидат філологічних наук, доцент кафедри прикладної лінгвістики та перекладу, Черкаський державний технологічний університет, Україна

Старкова Катерина Ігорівна, студентка, група ПЛ-31, факультет гуманітарних технологій, Черкаський державний технологічний університет, Україна

Суржиков Іван Васильович, старший викладач кафедри дизайну, Черкаський державний технологічний університет, Україна

Тимоцько Іванна Ярославівна, магістрантка кафедри теоретичної та практичної психології, Національний університет «Львівська політехніка», Україна

Ткаченко Людмила Миколаївна, кандидат філологічних наук, доцент кафедри іноземних мов та міжнародної комунікації, Черкаський державний технологічний університет, Україна

Храмова-Баранова Олена Леонідівна, доктор історичних наук, професор кафедри графічного дизайну, моди та стилю, Черкаський державний технологічний університет, Україна

Хутка Тетяна Степанівна, старший викладач кафедри графічного дизайну, моди та стилю, Черкаський державний технологічний університет, Україна

Чабак Лариса Іванівна, старший викладач кафедри іноземних мов та міжнародної комунікації, Черкаський державний технологічний університет, Україна

Швець Ганна Дмитрівна, доктор педагогічних наук, доцент кафедри української філології для іноземних громадян ННІ філології КНУ імені Тараса Шевченка, Україна

Шевченко Мирослава Вікторівна, кандидат філологічних наук, доцент кафедри української філології для іноземних громадян ННІ філології КНУ імені Тараса Шевченка, Україна

Шкрібтій Вікторія Сергіївна, викладач кафедри графічного дизайну, моди та стилю, Черкаський державний технологічний університет, Україна

Наукове електронне видання

Матеріали
Міжнародної науково-практичної конференції
«ПРОФЕСІЙНА КОМУНІКАЦІЯ:
НАЦІОНАЛЬНА ІДЕНТИЧНІСТЬ
У БАГАТОМОВНОМУ СВІТІ»

04 жовтня 2024 року
м. Черкаси

В авторській редакції

Комп'ютерне складання: *Шевчун Н. П.*
Технічний редактор *Давиденко К. В.*

Гарн. Times New Roman. Обл.-вид. арк. 6,1. Зам. 24-97.

Черкаський державний технологічний університет
Свідоцтво про державну реєстрацію ДК № 896 від 16.04.2002.
бульвар Шевченка, 460, м. Черкаси, 18006.
Редакційно-видавничий відділ ЧДТУ
red_vidav@chdtu.edu.ua